

a tájalakulásról a közjergató területi beosztása nem pontjából való vizsgálata is. Megállapításait ~~ez~~ e tanulmányban közli, hogy a geokorlati elhatárolásánál a tudományos alapok rendelkezésre álljanak.

Normány

A mezőgazdasági közigazgatás területi beosztásának reformja

1942. július 1-én miniszteri bejelentés hangzott el a parlamentben arról, hogy a mezőgazdasági közigazgatás reformja során az

Idézet az országgyűlés képviselőházának naplójából /1942. július 1./ 254. o.: Br. Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter: "A konkrét ügyek intézését decentralizálni fogjuk. /Helyeslés és taps./. Az alsóbb szervekre - mondjuk kirendeltségekre, vagy nevezük másképp - fogjuk majd ezeket az ügyeket bízni. Ezáltal az ügyintézés is gyorsabb és hatékonyabb lesz /helyeslés/, mert tájegységek szerint a termelési adottságokhoz fognak simulni ezek a kirendeltségek. Ilyen kirendeltség már van egy: az erdélyi kirendeltség, amely már több, mint egy éve működik és működéséből látható, hogy nagyon jól bevált."

Kezeli a földművelésügyi miniszter

dekoncentrációt

Ügyintézés nagymérvű decentralizálását hajtják majd végre. Ehhez felhasználják a földművelési minisztérium Kolozsvárott működő erdélyi kirendeltségének a tapasztalatait. Tehát az erdélyi kirendeltséghez hasonló egységeket az ország területén elosztásról van szó.

At a példát követve ottommal kell adni a területnek, mert helyes szervezési elven alapul és állatnak a nagytájnak megfelelő, eddig hiányzó közjergatói tájra vonatkozóan, mivel a javaslat széleskörű felmerítést és a felhasznált módszerek tekintetében is sokféle érdekes látványt és a nagytáj szervezési beosztása ismertetni.

I. Üzemi tájak. (Felt)

Az új mezőgazdasági közigazgatás az egyes tájak termelési adottságaihoz kíván alkalmazkodni. Ehhez mindenekelőtt az egyes tájak termelési adottságainak exakt meghatározása szükséges, ami a gazdasági földrajz feladatkörébe vág.

Petit

Főleg az amerikai gazdaságföldrajzi irodalom foglalkozott a mezőgazdasági üzemi tájak kérdésével, világviszonylatban és az Egyesült Államok belső gazdasági strukturájára vonatkozóan. A kutatások eredményeit a közigazgatás a hosszútávú mezőgazdaságpolitikai tervezés alapjává tette. Kiemelkedő e tekintetben O.E. Baker működése. Nevezetesebb irodalom: Baker & Finch atlasz Caz egész világ mezőgazdasági termelését feltáró mű, Atlas of American Agriculture Caz Egyesült Államok mezőgazdasági termelését tárgyaló hatalmas mű, a Department of Agriculture évkönyvei a közigazgatási vonatkozásokat tartalmazzák, MiHer et Parkins, Geography of North America, New-York, 1934. és Huntington-Williams-Valkenburg, Economic et Social Geography kitűnő gazdaságföldrajzi tankönyvek.

Az európai gazdaságföldrajzi irodalomból még hiányzanak az ilyen méretű és célkitűzésű, a "tervezési alapítás" módszeren alapuló művek. A monografikus irodalom mellőzésével kiemeljük azonban a német Max Sering agrárpolitikai munkásságának reprezentatív művéből /Die Deutsche Landwirtschaft, Berlin, 1932./ az üzemi tájakra vonatkozó részeket.

a természeti adottságokhoz leginkább kötött földművelésügyi igazgatástól indul ki. Ahhoz, hogy a nagytáj szervezési közjergatói beosztás jól sikerüljön és a fejlesztés tartós alapjait szolgálhasson, szükséges a tájalakulásnak mind üzemi, mind közjergatói szempontból való vizsgálata. A Magyar Közigazgatásstudományi Intézet a közel múltban fejlesztette ki az üzemi tájak megadóját, azaz a területi alapvető kutatásait. Az elmúlt években ezért eredmények felhasználásával az alábbiakban ismerteti a

1945. évi
Könyv
szám

A „théorie de l'impression” a magyar köz-

gazgatási jogban. (Felkötés)

→ A magyar háborúk alatt a lakosság általános aránytalanságai nemcsak a gazdasági életet, hanem a közigazgatást is gyatraan nehezítik feladatokat, újserű problémákat állítják. Ilyen probléma a nyersanyagok és a munkaerők rendelkezésének hiánya a régi árat és érték figyelembevételével kötött közzétett kereskedelekre. Így a szűkös kereslet az állam a kereslet teljesítését követelheti a lakosságtól, ha a vállalatok az ár- és rendelkezés folytán csupán a fizetés teljesítését a kereslet gazdasági alapjában a kereslet teljesítése legfeljebb addig kényeztethető ki, amíg a vállalatok az előállított termékek katasztrófái alatt létező képzettségük nélkül, az államnak természetesen nem érdeke, hogy a végső kétségbeesésig ragaszkodjanak a kereslet teljesítéséhez, mert ez az életképes gazdasági vállalatok konkrétumával járó általános közgazdasági káros felül orszol a határoly nyolc is járma/hogy egyrészt az állam a vállalatok fizetés-képzettsége folytán képviselőben nem kapja meg a keresletben biztosított árakat.

vagy közpályáztatás. Ugyanakkor ilyen eljárással
 elvárható az ömszöves vállalkozókat is kizárólag
 a közbeszerzési szabályozásról. A állam esetében a
 közbeszerzési eljárás, ha a közbeszerzési köze-
 löst a közpályáztatáson felül a közbeszerzési
 az az - és a közbeszerzési eljárás szabályozás-
 ról is - legalább is részben - megke-
 rül.

A francia közbeszerzési jog még az előző
 világháború idején a théorie de l'impression
 jogi intézményével oldotta meg a fejtársult,
 problémát. Ahint a francia közbeszerzési
 jognak annyi más intézménye, mint a théorie
 de l'impression is a közbeszerzési bizo-
 ságok joggyakorlatában fejlődött és kris-
 tályosodott ki. (A francia közbeszerzési jog
 szerint ugyan a közbeszerzési szerződés-
 kel kapcsolatos jogi kérdések általában a köz-
 beszerzési bizottságok hatáskörébe tartoznak.)
 A théorie de l'impression lényege az, hogy a
 vállalkozó a nyersanyagok árát és a mun-
 kabérek emelkedésével járó előre nem lát-
 ható rendkívüli költségeket a szerződési ki-
 költségek ellenében sem viseli, hanem az ilyen
 előre nem látott költségek teljes mértékét
 a szerződés ellenében, sőt azáltal, hogy a
 követelheti a megrendelő közülettől. A rendes,
 normális költségek, vagyis a normális un-
 nyok idején is előforduló ár- és bérek emelkedés-

esetleges kedvesötlen alakulása azonban ~~hiteles~~
 a vallalkozást, a példétet terheli. A théorie
 de l'impression plót a francia állam-
 saudés 1916. március 30. ítéletében /lom-
 papnic. d' éclairage de Bonleaux jutott
 elismerésre és fokról - fokra kristályosodott
 ki az államaudés későbbi egyaholletében.
 Tgeu jellemző a francia közigazgatási jog
 fejlődésére, hogy est a súlyos problémát nem
 a törvényhozás és nem a kormány oldotta meg,
 hanem a francia közigazgatási bíróság: az
 államaudés. A théorie de l'impression a
 francia államaudés sok nép fejlesztésére
 neki egyike és kétszáz körül hellez időben és
 magas színvonalon oldott meg egy olyan fontos
 problémát, amelynek megoldására a tör-
 vényhozás és a kormány gyengének bizonyult.
 Későbbesen azonban, hogy a kérdésnek egy
 rövid törvénnyel nagy rendelkezéssel való meg-
 oldása sokkal kevésbé lett volna, ~~az~~ mert
 1. mindjárt a probléma felmerülésekor meg-
 oldható volna azt s nem kellett volna addig
 várni, amíg sok-sok ítéletben a bírósági gyakorlat
 kikristályosodik; 2. a közigazgatási, általános köte-
 leső prejú jogszabály minden vidát és bizony-
 talanságot kizárt volna; 3. a felmerülő konkrét
 esetekben a kérdés már a közigazgatási hatóságok
 előtt megnyugtató elindítás, nyervehető volna s
 nem kellett volna a hosszadalmas közigazgatási

birosági eljárás is lefolytatni.

A elmondottak alapján önművelődés-
 hetjük az iparügyi miniszternek nek és a
 belügyminiszternek 21.200/1942 T.p. számú
 rendeletét (megjelent a Budapesti Közlöny 1942. évi
 77. számában), amely egyetlen rendelkezéssel meg-
 oldotta azt a kérdést, amigre a francia jogi
 géniusz kötekhöz menő elmeletet vizsgálhat és a
 legmagasabb bíróság sok-sok ülést pazarolta
 a végreeljárásban is határozott, világos, könd-
 s jog szabály helyett csupán egy többé-kevésbé
 bizonytalan "théorie"-val oldotta meg a kérdést.
 A mi említett rendeletünk ezzel szemben tö-
 rőven, felreérthetetlenül és általános kötelessé-
 gével kimondja, hogy "a vállalkozó abban az e-
 setben is jogosult a (köznevelési) részleges egy-
 ség alapján (vállalati ömögénék) felemlését kér-
 ni, ha az arra illetékes hatóság a munka-
 bérket ..., illetőleg a vállalkozó által az a-
 mi elődállítások felhívást anyagok az
 árát a részleges megfizetés után felemlte,
 vagy felemlését megengedte." És a rendel-
 kesés természetesen - a rendelet 2 §-a értelmé-
 ben - csak akkor alkalmazható, ha az ár-és
 béremlkedést az ajánlat megkötésével rendel-
 gondosság mellett sem lehetett kérésben venni.

A francia és a magyar megoldás szembe-
 állításából két tanulságot vonhatunk le: 1.
 ugyan a jogelo és eredményesség szempontjé-
 ból sokkal értékesebb, ha egyetlen, könnyen
 hozzáférhető, világos, határozott rendelkezésben

/

van kimondoa, mint a kodifikációs-technikai
 szempontból tökéletesen formában hatályosul;
 2. első sorban a közigazgatás felelős azzal, hogy az
 élet által felvetett problémák megfelelő jogi
 megoldást nyerjenek, mert ha a közigazga-
 tásból hiányzik az iniciativa, az sem a
 törvényhozás, sem az igazságszolgáltatás nem
 pótolhatja teljes értékű megoldással.

~~Dr.~~ Valló József

Jóbel

Dr. Kaff 1974

Archivum, 94.

*1714-1718 közötti
szász háború 1762-ig*

*Helvét államok
1583-1728
Dun*

A svájci szövetségi állam ~~és szervei.~~

A mai svájci szövetségi állam alapja az 1848. évi alkotmány, ill. az 1874. január 31.-én kelt módosított alaptörvény. Azelőtt az államforma a laza államszövetség volt.

1291. augusztus 1.-én kötötte meg a három őskanton - Schwyz, Uri és Unterwalden - a Habsburg tulhatalom ellen irányuló, védelmi jellegű, "örökös szövetség"-ét. Ehhez a szövetséghez, minthogy az igen jól bevált, az idők folyamán mind újabb és újabb kantonok csatlakoztak, úgyhogy 1353-ban már a "nyolc helység szövetségé"-vel /achtörtige Eidgenossenschaft/^{1/}, 1513-ban pedig a "XIII-örtige Eidgenossenschaft"-tal /tizenhárom helység szövetsége/ találkozunk. Mindezen szövetségek csak katonai és politikai jelleggel bírtak, köz- és alkotmányjogi jelentőségük egyáltalában nem volt; mindegyik "helység" /kanton/ élte a maga önálló, belső állami életét.

1798 fordulópontot jelentett ebben az államjogi berendezkedésben, amennyiben a napoleoni erőszakos új rend belső politikai és vallási villongások által meggyöngített állapotban érte Svájcot és így könnyen rákényszerítette a maga szigorú egységállam-eszményképét, a Helvét Köztársaságot /République Helvétique/. Ez a köztársaság az akkori kantonális svájci polgár eszmevilágával semmiképpen sem volt összeegyeztethető, akinek eszményképe éppen a valóság ellentéte, a középkori rendi és elszigetelt kanton-állam volt.

1803. február 19.-én adta át Napoleon Párizsban a svájci küldöttségnek a svájci állam új alkotmányát /amelyet az ő tiszteletkére "acte de médiation"-nak neveztek el/, amely az ősi kantonális berendezést állította vissza s ezzel a gyűlölt köztársasági idők is elmúltak. Ez az újabb államforma azonban csak névleg és külsőleg volt a régi szövetségi, lényegében mégis megtartotta az erős francia egységesítő befolyás jellegzetességeit. Csak az 1813. évi lipcsei "népek csatája" után és az azt követő időkben állt vissza teljesen a régi állapot, a maga patriarchális berendezkedésében.

Ami a századfordulón még olyan nagy gyűlölettel és ellenszenvvel töltötte el a svájci polgárt, az alig egy fél évszázaddal később a saját aka-

^{1/} A "kanton" megjelölés is a Helvét Köztársaság idejéből származik, addig az egyes tagállamokat "helység"-nek /Ort/ nevezték. - A "svájci" elnevezés a XIV. század közepe óta kezdett általánosabban elterjedni, valószínűleg az akkor vezető szerepet vitt Schwyz "helység", ill. alattvalói elnevezése után. De a kelta eredetű helvétéket már Julius Caesar is ismerte.

ratából valósult meg. Az 1848. évi alkotmány az addigi - többé-kevésbé laza - államszövetséget szövetségi állammá alakította át. A mai svájci állam berendezkedésének is ez az alkotmány még az alapja, mindenestül az 1874-ben megszavazott /nem lényegtelen/ módosításokkal és ujitásokkal.

Az imént említett alkotmány megőrizte a napoleoni idők egyik legfontosabb alapelvét - az egyenlőséget. A huszonkét tagállam, a kantonok^{2/} teljesen egyenrangú tagjai a szövetségnek /Bund/, amely voltaképpen nem más, mint a valamennyiük közös akaratából megszorított kantonális szuverenitásból eredő, föléljük emelkedő huszonhatodik államhatalom^{3/}; találóan fejezi ki ezt a viszonyt a "Bundesrecht bricht kantonaes Recht" elve /átmeneti intézkedések, 2.§/.
... nem terjed túl. Hogy saját szervei és saját vagyona van, ez köztudomású.

De ha ez a szövetségi államhatalom a kantonok fölött is áll, mégsem ugyanaz itt a viszony, mint a centralisztikus, központi államhatalomnál. Az utóbbinál a központ a legfőbb szerv, a törzs, belőle indulnak ki a különböző államhatalmi szervek; az ágak vagy - ha úgy tetszik - megfordítva, a piramis-szerűen alakuló szervek egyetlen központi csucs-szervben találkoznak valamennyien; az ~~mkx~~ előbbinél a szövetség csak mintegy "primus inter pares". A szövetségi állam több a laza államszövetségnél, de kevesebb a centralisztikus, központosító államnál. Mellette a kantonok is megtartják állami szuverenitásukat, amelyet csak a közös érdek hathatósabb szolgálata céljából kell bizonyos tekintetekben korlátok közé szorítani. Sématicusan ábrázolva, a szövetséget jelképező nagy kör metszi a kantonális kisebb köröket: ami a szövetség és a kantonok köreiből tiszta marad, az mindegyikük kizárólagos hatáskörét képezi, a metszett részen pedig a kettő nem ütközik egymással, csak együttműködik, egyik ~~am~~ másikat kiegészíti.

E szerint vannak ügyek, amelyeknek intézése a szövetség kizárólagos feladatát képezi, ilyen pl. a szövetség tagjait érintő külügy~~ak~~ /igy a manapság oly gyakori és jelentőséggel bíró semlegességi nyilatkozatok megtétele is/, hadügy, pénzügy, stb., valamint az egységes szövetségi magán- és büntetőjogi törvényalkotás. Vannak ügyek, amelyek a kantonok kizárólagos hatáskörébe tartoznak, mint különösen igen messzemenően a közigazgatás /mind jogszabályalkotási, mind végrehajtási tekintetben/, továbbá a perjogalkotás, stb. Végsőül vannak u.n. közös ügyek, ahol a feladatok megoszlanak: a Bund csak nagy vonatkozásaiban szabályozza a jogviszonyokat, a részleges rendezést és kivitelezést a kantonokra bízva, mint amelyek ennek foganatosítására alkalmasabbak.

^{2/} A huszonkét kanton közül tizenkilenc egész kanton, három pedig hat félkantonra oszlik, így voltaképpen huszonöt a tag-kantonok száma. Ezért is van néhány sorral alább huszonöt kanton államhatalmáról szó. A kantonok a következők: Zürich, Bern, Luzern, Uri, Schwyz, Unterwalden, Glarus, Zug, Freiburg, Solothurn, Basel, Schaffhausen, Appenzell, St. Gallen, Graubünden, Aargau, Thurgau, Tessin, Vaud, Wallis, Neuchâtel és Genf; ezek közül

... gátta a ... alkotmányt, 7 1/2 visszaütasította.

Azonban a Bund nemcsak jogviszonyban áll a kantonokkal, hanem tényleges államhatalommal is bír. Minthogy ugyanis vannak ügyek, amelyek tekintetében a polgárok a kantonok joghatósága alól teljesen ki vannak véve /pl. katonai kötelezettség teljesítése/, ebből következik egyrészt az, hogy a szövetségnek saját alattvalói is vannak, másrészt, hogy mindegyik svájci polgár voltaképpen duplán alattvaló: mint kantonális polgár alattvalója a kantonnak^{4/}, de ezen felül alattvalója magának a szövetségnek is.

De, ha a Bund-nak alattvalói vannak, akkor saját önálló államterületének is kell lennie, mint ahogyan van is. Az nem jelent akadályt az elméleti szerkezet szempontjából, hogy ez a terület a tag-kantonok területén történetesen nem terjed túl. Hogy saját szervei és saját vagyona van, ez köztudomásu, részletesebben egyébként alább tárgyaljuk őket.

A kantonok hatáskörükön belül továbbra is szuverén államok /3.§/. Mint ilyeneknek, nekik is van természetesen saját tényleges államhatalmuk, államterületük és népességük. Ahol az állami feladatok a Bund és a kantonok között megoszlanak, ott inkább a végrehajtó szerv szerepét játsszák.

Az alkotmányt jellemzi a tökéletes egyenlőség, és pedig nemcsak kantonközi viszonylatban, hanem az egyes polgár^{ok} tekintetében is, mind egymás között, mind az állami szervekkel szemben. A svájci polgárnak igen messzemenő és fontos szerepe van mind a jogalkotásban, mind a jelentős államhatalmi funkciók elhatározásánál. A faji, vallási, nyelvi^{5/}, kulturális megkülönböztetés teljesen idegen a svájci népfelfogásnak és így jognak is. Az 1848. évi alkotmány épen úgy a nép hatásos közreműködésével /népszavazás/ jött létre, mint az 1874-ben fogatosított módosítás.^{6/}

Unterwalden már az ^{ős}szövetség megkötése idejében /1291/ két fél-"helység"-ből állt: Ob- és Nidwalden; Appenzell 1597-ben /Ausser-Rhoden és Inner-Rhoden/, Basel 1833-ban vált ketté /Basel-Stadt és Basel-Land/.

3/ A kantonális szuverénitás további megőrzését igen találóan fejezi ki az alkotmány 1. §-ának francia nyelvű rendelkezése: "Les peuples des vingt-deux Cantons souverains de la Suisse, ... , forment dans leur ensemble la Confédération Suisse." V.ö. előző jegyzetet is.

4/ Mindegyik svájci polgárnak törvény erejénél fogva valamelyik kanton polgárai közé kell tartoznia. Tehát mindegyiküknek van: kantonális és szövetségi állampolgársága is.

5/ A 116. § értelmében az állam három hivatalos és egyenrangú nyelve a német, francia és olasz. Legújában már egy negyedik nyelv, a réto-latin is félhivatalos jelleget kapott ~~Landessprache~~ /Landessprache/. Ezt a nyelvet az Engadin fő- és mellékvölgyeiben beszéli mintegy 40,000 ember. Eredete indo-germán, hasonlít az olaszhoz, de távolról sem ugyanaz. Német elnevezése "romanisch", a francia "romanche".

6/ A szövetségi gyűlés /Bundesversammlung/ a módosított alkotmányt 1874. január 31.-i ülésében fogadta el. A megtartott népszavazás eredménye /1874. május 29.-én/ 340,199 "igen" és 198,013 "nem" volt; a többség tehát jelentős volt, 142,186 szavazat. A kantonális szavazáson 14 1/2 kanton elfogadta a módosított alkotmányt, 7 1/2 visszautasította.

Az utóbbi szabályozta mind a törvényhozást, mind az alkotmánymódosítás lehetőségét és részleteit abban az alakjában, ahogyan az ma is érvényben van. A szövetségi törvényalkotás hatáskörébe tartozik a szövetségi törvények mellett az általánosan kötelező erejű szövetségi határozatok /Bundesbeschlüsse, arrêtés fédéraux/ hozatala is. A törvénykezdeményezés joga megilleti a szövetségi gyűlés mindkét tanácsát, bármelyik kantont és a szövetségi tanácsot /Bundesrat, kormány/ is, viszont nem ismeri az alkotmány a már sokszor óhajtott népi törvénykezdeményezést /amely nem tévesztendő össze az alább tárgyalandó alkotmánymódosítás kezdeményezésével/.

A szövetségi törvény vagy határozat /arrêté/ közzétételéhez szükséges mindkét tanács /Nationalrat és Ständerat/ egybehangzó határozata. A szövetségi tanács /a kormány/ köteles ezeket a törvényeket és a nem sürgős természetű arrêté-eket a "Szövetségi Közlöny"-ben /Bundesblatt, Feuille Fédérale/ közzétenni és a kantonális kormányoknak is megfelelő példányszámban megküldeni. Ezután és ennek alapján kérhető a határozatnak népszavazás alá bocsátása /referendum/; a kérelemnek csak akkor adható és adandó hely, ha azt legalább 30,000 svájci szavazópolgár aláírta vagy pedig nyolc kanton kéri legalább /89.§/. Egyéb esetekben a törvény népszavazás alá nem kerül /ellentétben az alkotmánymódosítást tartalmazó javaslattal, amelynek mindenképpen a népszavazás ~~ittérszéke~~ itélőszéke elé kell kerülnie). A szükséges számú aláírást a törvénynek /határozatnak/ a Szövetségi Közlönyben történt közzétételét követő 90 napon belül kell összegyűjteni és bemutatni.^{7/}

A 118. § értelmében az alkotmány részleges vagy teljes módosítása bármikor lehetséges, ha azt akár a nemzettanács /Nationalrat, Conseil national/, akár a rendi tanács /Ständerat, Conseil des Etats/ kéri, akár kantonális, akár népközkezdeményezésre; az utóbbi esetben a "Verfassungsinitiative"-t legalább 50,000 szavazásra jogosult svájci polgárnak kell aláírnia.

Ha a nép részéről kiindult kezdeményezés az alkotmánynak csak részleges módosítását célozza, elég, ha a kezdeményezés csak az általános új alapelveket tartalmazza, de történhetik természetesen ~~xx~~ ez a kezdeményezés már kidolgozott, kész javaslat ~~szövegében~~ alakjában is. Mind ebben az esetben, mind akkor, ha a módosítást valamelyik arra hivatott hivatalos szerv javasolja, a módosítási eljárás általában ugyanaz, mint a szövetségi törvényhozás utja, tehát a javaslatot a nemzettanács és a rendi tanács egyszeri tárgyaláson teszi megfontolás tárgyává, a határozathozatal egyszerű /nem minősített/ szótöbbséggel történik /minderről lásd még alább is/. Az előkészítő eljárás folyamán a nép megkérdezésére általában nem kerül sor /még akkor sem, ha azt, - mint a szövetségi törvényalkotásnál - 30,000 szavazópolgár vagy nyolc kanton kéri is/.

^{7/} A szövetségi törvények tárgyában történő népszavazásról szóló törvény, u.n. "referendum-törvény", 1874. június 17.

Módosul az eljárás ha a szövetségi gyűlés egyik tanácsa teljes alkotmánymódosítást határoz el, ~~am~~ másik ezt ellenzi vagy pedig, ha legalább 50,000 szavazópolgár kér teljes módosítást. Ilyenkor mindenekelőtt a célból rendelendő el a népszavazás, hogy megállapítható legyen, akarja-e tényleg a nép többsége a módosítást? Ha a szavazás eredménye igenleges, a szövetségi gyűlés mindkét tanácsát fel kell oszlatni és újonnan megalakítani. Ez az új összetételű szövetségi gyűlés van hivatva azután a módosítás sorsának irányítását kezébe venni.^{8/} /120. §./

A szövetségi gyűlés feladatát képezi a javaslat szakszerű elkészítése, a javasolt módosítások szakszerű fogantatása. Ez a feladata teljes módosítás esetében, valamint részleges módosításnál is, akkor, amikor a népközdeményezés csak általános elvi alapokban nyilvánul; ilyenkor ennek konkrét alakot /a tervezetet/ kell adnia. Már kidolgozott tervezet alakjában történt népközdeményezést ebben az alakjában köteles tárgyalás alá venni. A szövetségi gyűlés a javaslatot megszavazhatja vagy elvetheti, sőt ellenjavaslatot is állíthat. A módosított alkotmány azonban mindenképpen csak akkor emelkedik jogerőre, ha azt a nép is magáévá tette a népszavazás alkalmával /121. § k. bek./.

Itt megint különbség mutatkozik az egyszerű szövetségi törvényhozás és az alkotmánymódosítási eljárás között; amíg ugyanis az előbbi esetben a szavazásra jogosult polgárok egyszerű többségére van szükség az illető javaslat elfogadásához és érvényre emelkedéséhez, addig a módosításnál ezenkívül még a rendek /kantonok/ szavazattöbbségére is szükség van. E kantonális szavazás esetében mindegyik kantonnak egy-egy szavazata van, a félkantonoknak^{9/} pedig csak fél-fél. A kanton szavazatát nem a kantonális tanács vagy kormány határozza meg, annak alapja az illető kantonban tartott népszavazás eredménye; a nép többségi véleményét képviseli a kantonális képviselő a rendi tanácsban /121. § ut. bek./. Ezzel az abszolút tárgyilagosság és a valóságos népakaratnak megfelelő módosítás biztosítva van.

^{8/} Ugyancsak előzetes népszavazásra /Vorentscheid/ van szükség abban az esetben, ha a részleges módosításra irányuló kezdeményezés csak általános irányelv /és nem konkrét javaslat/ alakjában áll fenn és a ~~két~~ két tanács vagy ~~ezek~~ ezek valamelyike a kezdeményezés lényegétől eltérő véleményen van. Ha a népszavazás eredménye ebben az esetben is igenlő, a szövetségi gyűlés /újabb összetétele nélkül/ köteles a módosítást a népszavazás által elfogadott tartalmában tárgyalás alá venni és megvalósítani. Ez egyik esete annak, amikor a polgárságnak az alapvető jogalkotásban közvetlenül is döntő szerep jut.

^{9/} Lásd ezekre vonatkozólag a 2/ jegyzetet.

A szövetség legfontosabb szervei: a szövetségi elnök, a szövetségi gyűlés, a szövetségi tanács /kormány/, szövetségi kancellária és a szövetségi bíróság.

A szövetségi elnököt a két tanács együttes ülésében a szövetségi gyűlés választja egy év tartamára; a következő évben sem elnökké, sem elnök-helyettesé nem választható /98.§/. A szövetségi elnök egyuttal a szövetségi tanács, a kormány ülésein is részt vesz, azokon elnököl.

A szövetségi gyűlés /~~Bundesversammlung~~ Bundesversammlung, Assemblée fédérale/ két "ház"-ra tagozódik: a nemzet-tanács /Nationalrat, Conseil national/ a népképviselői szerv, a rendi tanács /Ständerat, Conseil des Etats/ a kantonális képviselőszerv, voltaképpen azonban nem más, mint a szövetség, a Bund szerve. Tehát Svájcban is kétkamarás rendszer van. Minthogy a rendi tanács a nemzet-tanáccsal szemben nem vált a maradi, konzervatív szervvé, az ellenzék támadásainak sem volt kitéve.

A szövetségi gyűlést illeti a törvényhozás és alkotmánymódosítás joga /85. § 14. pont/, egyesített ülésében, abszolút többséggel választja a szövetségi tanácsot /kormányt/, a szövetségi elnököt és helyettesét, a szövetségi bíróság tagjait és - háboru vagy fenyegető háborus veszély esetén - a szövetség tábornokát; a szövetségi gyűlés gyakorolja a kegyelmi jogot /amnestia/ és bizonyos esetekben elintézi a szövetségi hatóságok közötti hatásköri összeütközéseket /92.§/. De, minthogy Svájcban az államhatalmi főágazatok nincsenek olyan élesen elkülönítve, mint más, szomszédos államokban, a szövetségi gyűlést igen messzemenő közigazgatási és felügyeleti jog is megilleti.

A nemzet-tanácsba /Nationalrat, Conseil national/ minden 20,000 lélek után választható egy képviselő, ahol is a 10,000-en felüli lélekszám 20,000-nek számít /72. §/. Így mindegyik kanton vagy félkanton ~~ix~~ legalább egy képviselőt választ. A választható képviselők számát a tíz-tíz évenként történő népszámlálás alapján mindig újból állapítják meg. Választójoga minden 20. életévét betöltött svájci férfi-polgárnak van, aki erkölcsi és polgári jogai teljes élvezetében van /74.§/, választható minden világi, aktív választójoggal bíró polgár; a nőknek tehát sem aktív, sem passzív választójoguk nincsen, az egyházi személyeknek pedig nincsen passzív választójoguk addig az ideig, amig ebbeli minőségük tart /75.§/.

A nemzet-tanács élén az elnök áll, akinek ^{szava}szavazategyenlőség esetén döntő jelentőséggel bír, egyébként azonban csak épen olyan szavazati joga van, mint bármelyik képviselőnek. Az elnök a következő ülészakban sem elnöki, sem alelnöki tisztséget nem tölthet be /78.§/.

A rendi tanácsnak 44 tagja van, mindegyik kanton két-két képviselőjét küldi ki, illetve a félkantonok egyet-egyet /80.§/. Említettük már fentebb, hogy ez voltaképpen a szövetség szerve. Az egyes képviselők megbízatásának ideje teljesen különböző, az kizárólag az illető megbízó kanton jogszabályi

rendelkezéseitől függ.

Bármelyik tanács csak akkor ülés- és határozatképes, ha tagjai többsége jelen van.

A szövetségi tanács /Bundesrat, Conseil fédéral/ a kormány, tehát a végrehajtó hatalom képviselője /95.§/; azonban a másik két államhatalmi ágból^{10/} is kiveszi részét, mert itt sem történt meg ezeknek és gyakorló szerveiknek következetes és teljes elhatárolása. A kormány hét tagját^{11/} két év tartamára a szövetségi gyűlés választja /96.§/. A szövetségi tanács csak legalább négy tagja jelenlétében határozatképes. A tanács hatáskörébe tartozó ügyek szakonként vannak csoportosítva, u.n. "département"-ekbe /szakminisztériumok/, amelyeknek élén egy-egy szövetségi tanács tag /miniszter/ áll.

A szövetségi gyűlés és a szövetségi tanács egyesített titkársága a szövetségi ~~kancellária~~ kancellária, élén a szöv. gyűlés által három évre választott kancellárral /Bundeskanzler, Chancelier fédéral/.

A szövetségi bíróság /Bundesgericht, Tribunal fédéral/ képezi Svájc legmagasabb bírói fórumát, mintegy a mi kir. Kuriánknak felel meg. 24 hivatásos bíróból álló rendes tagját és kilenc póttagját a szövetségi gyűlés választja hat év tartamára, amely idő folyamán az illető bírák semmiféle más ~~közalkalmazásban~~ közalkalmazásban nem állhatnak. A bíróság tagjainak választásánál a három hivatalos nyevl^{12/} megfelelő aránylagos képviselőre is tekintettel kell lenni /107.§/.

Bizonyos polgári- és büntető ügyekben történő legmagasabb állásfoglalásán kívül döntő szerep jut néki egyrészt szövetségi és kantonális szervek, másrészt kantonális szervek egymásközi összeütközései elintézésénél /ebben a vonatkozásban a mi Hatásköri Bíróságunk~~at~~ szerepkörét tölti be/, de dönt a polgárok alkotmánybiztosította jogainak valamely hatóság ~~xx~~ részéről történt megsértése esetében is /ebben meg a mi Közigazgatási Bíróságunkhoz hasonlít/.

A szövetség valamennyi tisztviselője felelős a hibás eljárásából eredő esetleges károkért. De ezen túlmenően a 117. § nem mondja ki az állam felelősségét a hivatalnokai által elkövetett hibákért.

Dr. Rónay Nándor

10/ Ez a másik két államhatalmi főág a végrehajtó hatalom mellett /pouvoir exécutif/ a törvényhozó /pouvoir législatif/ és a bírói hatóság /pouvoir judiciaire/. Ez az elhatárolás Montesquieu-től ered /De l'esprit des lois, 1748./.

11/ A szövetségi gyűlési tárgyalások most vannak folyamatban, hogy a szövetségi tanács, a kormány tagjainak számát hétről kilencre emeljék fel.

12/ Lásd az 5/ jegyzetet.

A visszafoglalt délvidéki területek kiriyazgatási beosztása.

A jugoszláv uralom a magyar vármegyei rendszert megszüntette s az országot tartományosságú bánóságokra osztotta. A Magyarországtól elszakított bánáti, bánkevei és baranyai területek a Szerémség keleti részével s Oroszország északi részével a dunai bánágot alkották Ujvidék néphelyével; a Venderidél és a Muraköznek stridovári központosítást; a Laibachban névelő drávai (Szlóvenia), a Muraköz többi részét a Zagorában névelő slávai bánághoz (Horvátország) csatolták. Az egyes bánóságok járásokra és városokra osztották. ~~A régi magyar beosztáson csak kevés válto-~~

~~zás történt. Valamennyi járás és város megmaradt.~~ A most visszafoglalt területen a magyar évi valamennyi járás és város megmaradt; új járás volt a baranyai és a mohácsi járások egyes községeiből elkülölt Kisbó-
regi s városi rangra emelkedett Csáktornyai.

Ujvidékre közelebbi változás történt a községek szervezésében. A jugoszláv községi törvény kimondta, hogy a községek népességének alsó határa 3000 lélek; az ezen aluli lélekszámmal bíró településeket egy községgé kell összevonni úgy, hogy az előbbi községet, mint alközséget, némi mértékben autonómiában voltak részesíthetők. Érdekes, hogy a dunai bánóságban ezt a törvényt nem hajtották végre sőt a régi községi beosztás majdnem változatlanul megmaradt; a Venderidéken és a Muraközben azonban végrehajtották ugyanformán, hogy a magyar éljegyességéből alkották - ugyanahely változtatásokkal - egy-egy községet. Magyarországon ugyanilyen intézkedéseket tartalmazott az 1928. évi román kiriyazgatási törvény is. -

Mint ahogy a jugoszlávok a régi magyar kiriyazgatási beosztásról a vármegyék eltörlésétől eltérően - kavassal változtatás nélkül, a visszafoglalás után a magyar kormányzat itt kevesebb munkája volt, mint az addig ugyanezt részen. Visszaállította természetesen a vármegyei beosztást, mégpedig minden változtatás nélkül. Kiegészült tehát is intézkedé-

th Congrad (egy község, Slorgor, immacsatolásával) Baic-Bodrogy, Baranya és Tala vármegye és kiegészült, de nem lett teljesül Vas vármegye. Kiszakozta a törvényhatósági jogot Szabadka, Ujvidék és Zombor.

Baic-Bodrogygal képviselőtanácsban két törv. is került fel. A törv. szerint a túlnyomó vármegyét, amely csak a XIX. század elején egyesült, ismét létélvალაस्तოღალak volna két. El. egyforma népszerű részre Zombor és Ujvidék névelhely. A másik törv. ~~szint~~ figyelembe véve azt, hogy Zomborban sem a műveltség hivatali helyiségek, sem "legendó" lakás nem áll rendelkezésre, Ujvidéken, egy nagy tartomány volt névelhelyén mindkét városban megvolt a megye túlnyomó részéről és így, hogy még gyorsabban meg lehet kirendezni, mint Zombort (Ujvidék ~~névelőközsége~~ vasúti fővonal a transzkontinens-től is mellett fekszik) a várost kívánta megtenni a vármegye névelőjévé. A kormány a régi névelő mellett döntött; ennek azonban az lett az előrelátható következménye, hogy Zomborban nagy lakásthiány lépett fel, míg Ujvidéken csak lassan-lassan telítődnek meg a kiürült kirendeltetések és lakások.

Az egészen precíznek elarant lenni, meg kell említeni, hogy a törvényhatósági területében 1918-ban képest mégis történt némi változás. Ez időperint Magyarország és Horvátország között a Dráva és a Duna, a Bánát felé a Tisza fűrésze a demarkációs vonal és ezért Baranya vármegyének a Drávától délre eső községi határvonala, Baic-Bodrogy névelőjének a Tisától keletre eső községi határvonala, illetve emel a jelenlegi határvonalon, illetve Baranya, ill. Baic-Bodrogy vármegye igazgatója. A megye területileg mindkét vármegyére elömpis, de a Dráva és a Duna új és régi ágai közötti vízgyűjtő terület gazdasági és egyéb értékei.

A három törv. h. város közül csak Zombornak területe változatlan. Szabadka 974 km²-es határa 809 km²-re csökkent, mert a trianoni határon innen maradt

szabadkai tanácsból alkotott három körzetet, Gólerát, Kék-
 bírt és Tómpát, a magyar kormány nevére csatolta vissza Szab-
 badkához. A város kérte a községek visszaesatolását, haj-
 landó mind a három helyen közigazgatási rendeltettség-
 ket létesíteni; döntés még nem történt. Borbivó Ferenc,
 a város képviselője, a folyóirat közlójának tudva a levél az
 art a javaslatot tette, hogy a községek községi önálló-
 ságuk megtartásával helytesséssel szabadka, mint
 "város-megye" törvényhatósága alá. E gondolat, amely már
 a magyar városok 1912-es kongresszusán is felmerült,
 megérdemelne, hogy, mint kísérlet ezen Szabadka eseté-
 ben kipróbáltassék.

Ujvidék területe viszont kibővült Péterváradnak a Sztana-
 fűmestre és régi ága közt elterülő részével, az ún. Sladiui-
 gettel (kb. 18 km²), amely a város belterületével szembe-
 dos, de ma még túljárási út vezet, éppen lakott föld.
 A közigazgatás folytán az érdekelte városok területe
 is népelemre a következőképpen alakult:

Bács-Bodrog vármegye	ter.: 9037 km ²	népessége (1941)	695.412 l.
Borony	" 5147 "	" "	305.561 l.
Lonigrád	" 1.991 "	" "	161.893 l.
Vas	" 3.890 "	" "	326.431 l.
Zala	" 5.981 "	" "	510.583 l.

A megkapott terület népzetiségi viszonyai a magyarok túlsúlyos ex-
 plicitációja és a magyarok által telepítések folytán jelentősen
 módosultak. Mindezt itt csak az érdekel, hogy az egyes autonóm
 törvényhatóságokban hogyan alakult a közigazgatás után a
 magyarok hányada. Szembesítjük az 1910 és 1931 magyar és
 az 1939 és magyar, ill. jugoszláv népnyelvi felméréseket megalapozó

arányukat:	1910	1931
Bács-Bodrog vm.	43.2	39
Borony	52.2	55.3
Lonigrád	99.5	98
Vas	"	79.7
Zala	74.5	73.7 % magyar.

1, Szabadka város-megye. közigazgatási tanulmány 1941. évi 7. szám.

	1910	1931
Babadka t.jv.	58.8	29.7
Ujvidék "	39.7	31.8
Zombor "	33.	17.19 magyar.

Megjegyzendő, hogy Babadka 1910 évi adataiban a trianoni te-
 nyleten levő 3. túljomirésben magyar lakossága ^{közé} bent fog-
 laltatik s Ujvidék 1931. évi adataiban Peterrónd lakos-
 sága is szerepel; e nélkül a magyaraj kamaraige 35-ön
 felül volt.

Természetes, hogy az imperium-váltás, s különösen a Dobro-
 voljac telepések elvárólítása, helyükbe veterék és bukovinai
 székelyek telepítése folytán az 1941. évi népszámlálás min-
 denütt a magyarajnál legalábbis 1910 évi arányaimat
 fogja kimutatni, sőt még annál kedvezőbb is lesz.
 Erre lehet érvetkertetni az elemi iskolai tanulók aya-
 zeli statisztikájából is. Ujvidéken a magyaraj his-
 szerint immár abszolút többsége jutott.

Városaink alacsony kamában változás nem történt;
 Csártoronyt a magyar Éoronyj nagyörössége fejleantette

Ujvidék.

A jónási beosztásban az új módosításoknál évről 1918-hoz
 képest az a változás, hogy az akkori Baranyavári (nékhezé Darda)
 jónásból jónaslav területen kihásvított kisöröge jónást
 a magyar Éoronyj megrúntette, de meghagyta a magyar
 Baranyavári, sáben más kemredó jónásol egyes részeiből
 a trianoni béke után szervert Ujvidék jónást, amelyre
 a jónások egyenletesebb népessége megrúlása végett volt
 szükség. Ugyanigy járt el Zala om. területén, ahol az alsó-
 lendvai és a jónas trianoni területén alakított új, lentii
 jónás is megrúnt.

Baís-Bodrog megyében felmerült az a terv, hogy az 1918 utáni
 a bácsalmási jónásból ékhasított jónashalmi új jónás
 megrúntatásával inkább Szabadkán szervertessel egy
 jónás az odagravitáló körögeiből annál is inkább,
 mert a kemredó jónások túlnépeseivel mondhatól (to-
 pogyai 60.640, Zombori 60.665 l., bácsalmási és jónas-
 halmi együtt 73.172 l.) A terv nem valósult meg, de

a kirlekedési és gazdasági viszonyok közzé előbb-utóbb újra előtérbe fogja tolni ezt a megoldást.

A jegyzőségek újraszervezését a magyar kormány a Délvidéken is folytatta az előzőleg immatéri területen folytatott eljárásait; kirlebb hozni a néphez az alábbi körjegyző-eljárásit; kirlebb hozni a néphez az alábbi körjegyző-eljárásit: az 1918 évi állapotokhoz képest 10 új jegyzőség alakult. Megfigyelhető a kormányban az a törekvés is, hogy a városok mellett kisebb vidéki községek kialakulását is elősegítse. E célból nagyközséggé fejlesztette Dávodát a jugoszláv uralom alatt erősen városiasodott Mura-rombat járási székhelyét, Alsóendva és Csátronyát járási székhelyeket községek hozzácsatolásával erősítette.

Kijelentendő volt, hogy a jugoszláv községi törvény alapján történt tömeges községösszevonásokat nem lehet majd fenn tartani, mert annak egyáltalán az arányt hatással nem bír az egyelőre alközségi típusú közigazgatási jogunk nem ismeri. Közint nagyon elhibázott lett volna az 1918 évi státusz visszaállítás. A Vendvidék dembos részén és a Mura-köz nyugati, ugyancsak dembos részén ugyanis nincsenek zárt települések, hanem a tanya rendezéshez hasonló magános házak, dembol általában összevonódott kisebb hársoportok, lassú utcákkal. Ebből néhányat törpe község alakult, ameklynek semmi községi község, hanem nagyobb községek: templommal, plébániával, jegyzővel, néhány iparral és kereskedelemmel csak a községi községi községekben vannak. Er volt az oka annak, hogy a lakosság a községekbe ösvényezésbe könnyen belegyűződött. A kormány a régi magyar és a jugoszláv községi beosztás között községet választott: visszaállította a községi községet, de 85 yon község önállóságát megőrizte, úgy hogy most a munkával annyira túlterhelt község nem 9, 11, sőt 13, hanem legfeljebb 4-5 község gondját viseli. Eddel, hogy a legnagyobb, a 13 községből álló otridovasi községet a kormány a lakosság óhajára megkaszta egy községre. E eddig a legnagyobb mérvű községösszevonás Magyarországon.

A Bácska területének főleg keleti; magyarok laktá részén folytatódik a nagy alföld tanyavilága. A tanyai közigazgatás rendszerének újabb kérdése évtizedek óta napirenden van, de a megoldás nagyon lassan halad előre. A Délvidék mellett Magyarországon jelenleg 16 ~~község~~ tanyai közigazgatási (jegyzői) rendeltség működik. ~~Amelyek~~ új tanyaközség alakult; ezzel szemben kb. 136 rendeltséget kellene még felállítani. A Bácskában a Román szerve 12 jegyzői rendeltséget szervezett a törzsek külterületein, tulajdonképpen a buderimai helyek telepsein, amelyek körüli területtel köztől önálló tanyaközséggé szervezett. Errel szemben a még létesítendő, jelenleg előkészítés alatt álló rendeltségek száma 2-3. A bácskai városok, tanyái kb. 12 közigazgatási rendeltségre van szükség; ezek közül Szabadka város négynek szervezését már kimondotta a további szervezés Magyarországon, Zenta, Ujvidék tanyái is folyamatban van. Er a példák is nagyon szemléltetően mutatja, mennyire mily gyorsan és eredményesen tud megoldani a Román helyi problémákat is, ha kellő felhatalmazás birtokában van, viszont: mennyire meg tudja hiusítani, vagy legalább lassítani az érdekeltek a legjelentősebb feladatok elvégzését is.

A Délvidék közigazgatási beosztása nem tökéletes, nem zert megoldást minden felmerült probléma. De így is, ahogy most van, messze fölötte áll a törvényi terület számtalan anomáliával, ^{hiányok} aránytalansággal, amelyek megszüntetési és más módon, mint a városi területeken, vagyis egy határidőre való, de teljes felhatalmazás nélkül, aligha lehet.

Benisch Arthur.

5

A nehezebbik feladat természetesen az általános műveltség elérése. Min-
dent, ami fölösleges, mellőznek. A legfontosabb tárgyak, amelyet másfél
év alatt elvégeznek: német, ^{nyelv} történelem, művészeti ^{történet} ~~nevelés~~ és biológia
/ faj és öröklés tan / ehhez járul ^{még} a talajtan és ^a matematikai-~~is~~ termé-
szettudományi szaktárgyak. Azokat a magas követelményeket, amelyeket a vég-
zett hallgatókkal szemben a technikai tanulmányok állítanak, úgy igyekez-
nek elérni hogy bizonyos idő után a hallgatókat két csoportra, szellem-
tudományi és természettudományi csoportra osztják. A szakma végleges meg-
választása csak egy évi tanulmány után történik, s a választás helyessé-
géről újabb vizsgá.n. Zwischenprüfung/ útján győződnek meg. A jelenlegi
tanterv természetesen nem tekinthető véglegesnek, tekintve a Studium rö-
vid életét. Állandóan alakul és fejlődik, mindjobban megfeleelve a köve-
telményeknek.

Fontos még megemlíteni, hogy a másfél éves tanfolyam teljese-
ingyenes, sem a szülőknek, sem a tanulóknak nem jelent semminemű anyagi
megterhelést.

Thomas Falt

eszközével megtalálta azt az utat, és lehetőséget, hogy ilyen ható-
 san tud belemarkolni a maga szocialis feladatainak halmazába, akkor az
 a **Szocialis Felügyelőség**, amelynek lényegesen nagyobb erők állnak min-
 denféle szempontból a rendelkezésére - egyebek mellett pedig még jól ki-
taposott járható ösvények is - az rövid idő alatt meg fogja tudni vál-
toztatni az ország szocialis képét.

A Komárom **Vármegyei Kézfőléti és Gazdasági Szövetkezet** életre
 hívói s. "A szocialis vármegye szerzői véralakozólaga ezt a hitet dobják az
 egy hetes szocialis értekezlet ide-oda billenő mérlegébe.

Tisztelek.
 Szerjélek az egész
 a Kéziszlakban

Laniszló László

Reichsgericht
im. Grund

Mitteilungen
Friedrich

Közigazgatás
A német birodalmi közigazgatási bíróság megteremtése. (Kapitel)

Köztudomásu, hogy a nemzeti szocializmus politikai programjának egyik legsarkalatosabb pontja volt a német birodalom egységének ~~megteremtése~~ ^{teljesítése}. Ezt a célt szolgálták a közigazgatás terén végrehajtott nagyszabásu reformok, amelyek sorába ^(valóság) ~~nagyszabásu~~ korszakalkotó ujitást füzött a vezér és kancellár 1941. április 3-án kiadott törvényerejü rendelete a birodalmi közigazgatási bíróság /Reichsverwaltungsgericht/ felállításáról.

Ennek a jogalkotó aktusnak a jelentőségét akkor világithatjuk meg a legjobban, ha röviden emlékeztetünk arra, hogy milyen hosszu vajudas előzte meg a Reichsverwaltungsgericht most megtörtént életrekelését. Attól kezdve, hogy a mult század ^{másod} ~~első~~ felében a német államok már nem elégedtek meg a közigazgatási jogvitákban való döntésnek a rendes polgári bíróságokra való bizásával,¹ de elvetették maguktól a francia mintára beveze-

¹ A polgári bíróságok ilyen tevékenységében ugyanis ekkor már jogtalan beavatkozást láttak a közigazgatás funkciójában. -V.ö. Scholz: Die Verwaltungsgerichtsbarkeit im Dritten Reich /1936/, 38.1., Maunz: Die Zukunft der Verwaltungsgerichtsbarkeit/Deutsches Recht, 1935, 478.1./

tett, a cselekvő közigazgatás szervezetéhez tartozó államtanácsok fenntartásának gondolatát is, a létesített önálló közigazgatási bíróságokat Land-onként külön, kisebb-nagyobb mértékben eltérő szervezettel és hatáskörrel alkották meg. ² Az első

² A közelebbi adatokat l. Szerző: A közigazgatás jogszerűsége a mai államban /1939/, 84-85.1. f

világháboru után a weimari alkotmány két rendelkezéssel igyekezett előmozdítani ennek a ^{107. §-a)} ~~széttörődözött~~ jogi szabályozásnak az egységesítését: egyrészt - az egyéni jogok védelmének érdekében hivatkozva - felhívta a birodalmat ^{ennek} ezt az intézményt még

szerepelnek,
nos püspöki
t.

rológiai szak-
tőkön delután
ományos Aka-
amelyen Papp
Budapest Szé-
gazgatója tart
ellátásáról.

vetkezet.) Ja-
a Zeneművé-
dám eset ren-
elét a Vörös-
özreműködnek:
i, Kéry Panna,
Nagykovácsy
Bognár Elek

Magyar Görög-
lai Hallgatók
n, vasárnap a
úrsoros családi
Gál József. Az
ház művészei.
mi Énekkarok

) Dr. Csernez
t pécsi járás-
lődik osztályos
zűleinek laká-
it. A fiu egyik
ajd a szülők
gatni kezdte
vette észre,
togatás közben
szétronsolta
d meghalt. Az

álpszichológiai
-án este 8 óra-
gazdasági ka-
adását, melyen
intézeti igaz-
karakterológiá-

lekedési Tudó-
ja kormányzói
t, beszámol a
seményeiről és

delmi életben fellépni. Egy másik hír sze-
rint Dél-Afrika legnagyobb gyémántkiter-
melő vállalata a Bermuda szigeteken
szándékozik eladási központot alapítani a
gyémántkereskedelem számára. Eddig
London volt a világ gyémánttőzsdéjének
a középpontja, ez azonban ma már nem
megfelelő hely ebből a szempontból. Az
Egyesült Államok pedig az ottani törzst-
örvény következtében nem jöhetnek szá-
mitásba.

— (A Közigazgatástudomány) V. évfolya-
mának most megjelent januári számában az
államélet legfontosabb problémáira vonat-
kozó aktuális cikkek és tanulmányok jelen-
tek meg. Göbel József „A kormányok hábo-
rus szervezete Németországban és Angliá-
ban” címmel foglalkozik azzal az utolsó fél-
évben megjelent két tanulmánnyal, amelyet
egyrészt Stieckart Vilmos, a német birodalmi
belügyminisztérium államtitkára, másrészt
Hermann Finer, a londoni School of Econom-
ics tanára írt és amelyek mély bepillantást
adnak azokba a szervezeti intézkedésekbe,
amelyekkel a két szembenálló kormány álla-
mának teljesítőképességét a maximumra
fokozni és evégből főleg a rendkívüli mére-
tekre növekedett szervezetek részeinek össz-
hangját igyekeznek biztosítani. A cikk két
szervezeti diagramot is közöl. Karay Kál-
mán az új horvát állam szervezetét tárgyalja
és közli az új állam alkotmányának fordítá-
sát és közigazgatási térképét. Magyar Zoltán
a közhivatalnokok feyelmi felelősségét
és a rendőri kihágást állítja párhuzamba
„Szervezetellenesség a közigazgatásban” c.
tanulmányában. Vecsekly József a kínai
közigazgatási vizsarendszer négyezeréves
multjával és mai alakjával foglalkozik.

* A Nagykovácsy Üzletház személyzeti ka-
szinójának legutóbbi előadóestjén Papp Jenő
főszerkesztő, a rádió népszerű krónikása tar-
tott a házassági kölcsönről előadást. A hall-
gatóság lelkes helyestése mellett tárgyalta
ezt a nagyon is időszerű közérdekű témát,
rémutatva annak nemzetvédelmi, szociális és
egyéni szempontból való jelentőségére és
nagy fontosságára. A kérdéssel kapcsolatban
sürgette egyebek között az egységes közfel-
fogás kialakításának és az állam további elő-
adozatkésziségének szükségét. Az illusztris elő-
adónak igen nagy sikere volt magas nivóju
és szellemes előadásával.

Családvédelmi
kezd meg VI
a Gázművekk
mindennapos
Tanítás d. e.
havi tandíj 2
tenként 1.60
kezdjük meg
3 hónapos dé
dők részére.
díj 5 pengő,
edényhaszná
nyersanyagm
hétfő, kedd
szerda és csü
7. sz alatt dél
kat megkezd
jelentkezőt fe
pos, beiratás
pengő, edény
nyersanyagm
Az összes tan
bővebb felvil
íróddhoz ford
Telefon: 131-

Erkölc
kö

A középfok-
erőre emelke
új idők szelle
nak veti alá t
kölcsannak a
szerves beill
oktatás a jö
fog elfoglalni
Fontos helyáb
anyagban a
jelentősége, a
gések kérdése
való viszony
a székszuális
nemzeti szer
fokon az új
erkölcsi tapa
vábbá az egy
értelmezését

A kormányok háborús nemerete Németországban és Angliában.

A német és a brit háborús szervezet.

Érdekes véletlen, hogy a német és az angol iró
Egy adott szervezési feladat nagyságát két tényező határozza meg: a szervezők tömege és az elérendő cél mérete. Mind a német, mind pedig a brit birodalom nemcsak európai, hanem világviszonylatban is roppant tömegű. Az egyre inkább élet-halálharcra fajuló most folyó küzdelemben a saját részre kedvező eldöntése pedig a képzelhető legnagyobb cél a harcoló nemzetek számára. E cél érdekében a küzdő feleknek a világtörténelemben példátlan méretű erőfeszítéseket kell tenniük. A szervezés feladata is ezzel arányosan *Érdekes a tanulmányok különös figyelmet érdemelnek.*
minden eddiginél nagyobb.

I. A németek a veszített háboru égi keservével készültek fel a megaláztatások helyrehozását célzó új háborúra. az 1914-18 évi első világháboru lefolyását gondosan átvizsgálva, annak minden tanulságát levonták. az 1918. évi veszteség alapját Németország háborús felkészültségének elégtelenségében jelölték meg. Olyan okban tehát, amelynek megismétlődése kellő szervezéssel kiküszöbölhető. Ennek tudatában az 1933 utáni Harmadik Birodalom minden szervező képességét a birodalom felkészültségének lehető teljes kiépítésére fordította.

Stuckart dr. belügyi államtitkár a prágai közigazgatási akadémia ünnepélyes megnyitása alkalmából, 1940. nov. 19-én "Vezetés és igazgatás a háboruban" címmel tartott előadásában^{1/} világos összefoglalást nyújtott a

1/ Dr. Wilhelm Stuckart: Führung und Verwaltung im Kriege. Berlin, (Spaeth u. Linde, 1941.)
Schriften des Reichsverbandes Deutscher Verwaltungs-Akademien.

háboru német megszervezéséről. Felsorakoztatja mindenekelőtt az 1914-18 évi veszített háboru tanulságait. Elégtelen volt akkor Németország lélektani felkészültsége, mert hiányzott az egységes életszemlélet és ezáltal az egységes népipolitikai akarat. Hiányzott továbbá a nyersanyagokról és általában a gazdasági javakról való előrelátó gondoskodás. Ezek a hiányok tették lehetővé azt, hogy az ellenséges államok a birodalom ellenállóerejét a blokád és propaganda útján négy év alatt aláássák. Hiányzott végül, mint mindennek alapja, az egységes, határozott vezetés és a végrehajtás egysége.

A Harmadik Birodalom vezetői kezdettől fogva felismerték a háboru eldöntésének lényegét: A modern háboru egy nép minden politikai, katonai és gazdasági erejének teljes mozgósítását követeli meg. Nyolcvan millió német teljes mozgósítása pedig csak tervszerű szervezet keretében történhetik.

A Német Nemzetiszocialista Párt a politikai vezetés egységében ismerte fel a nép egységes szervezetének alapját. Az ~~éppen ezért csak~~ egyetlenné képzelhető ~~csak~~ Párt szervezete a Birodalom gerince. A Párt Gau-ok, körzetek, helységek, sejtek és blokkok szerinti tagozata és a hozzá tartozó külön egyesületek biztosítják, hogy a Párt minden egyes német férfihez és nőhöz eljut, velük a legszorosabb érintkezésbe kerül. A német politikai vezetés így mindenkit közvetlenül befolyásolhat, másrészt pedig közvetlen tudomást is szerez a nép érzelmeiről.

A Harmadik Birodalom első ténykedései között volt a Birodalom egységes szervezeti felépítésének elrendelése /1934.I.30./. Megszüntették Németországnak önálló ^{terület} ~~ország~~ ^{terület} ~~részekre~~ való tagozását. Megvalósult ezzel a végrehajtás egysége, nem történhetik meg, hogy valamelyik országrész hiányosan, lassan ^{terület} ~~hajt~~ végre a rendelkezéseket. A nemzet felépítése zárt egységet mutat. A párt, a véderő és a közigazgatás minden hatalma egyetlen személyben, a Führerben összpontosul. A legfelsőbb, korlátlan parancsadás joga a Führeré, ő ezzel a jogával általában a birodalmi miniszterek útján él. A szakok szerinti birodalmi miniszterek utasításait követik a birodalmi helytartók, a tartományi kormányzatok és az összes közigazgatási hatóságok. Külön ki kell emelni, hogy bár a birodalom nagysága és a feladatok sokasága miatt nagyszámú legfőbb birodalmi hatóság szükséges, a középfoku igazgatás egységét a Gau-ok, Provinz-ok és Land-ok élén álló egyetlen politikai vezető, a birodalmi helytartó, ill. porosz Oberpräsident kezében összefutó hatáskör biztosítja. Nagyjelentőségű volt végül a szervezet egységességéhez az az 1939.VII.15-én kiadott rendelet, amely szerint a Land-ok hatóságai egyuttal a Birodalom hatóságai is, tisztviselői közvetlen birodalmi tisztviselők.

Mindezek a már békében megtörtént átszervezések jó alapot és keretet nyújtottak a háborús vezetés szervezetéhez. A német háborús szervezet - nagyobb részleteiben - a következő:

A háború felfokozott iramában az egész államhatalom élén álló Führert lehetősen mentesíteni kell a kisebb napi teendőktől, hogy egész erejét a legnagyobb döntések számára ^{terület} ~~fordíthassa~~. Ezért rögtön a lengyel háború küszöbén, 1939.VIII.30-án megalkották a honvédelmi minisztertanácsot /Ministerat für die Reichsverteidigung/, mint a Birodalomnak a Führer után legmagasabb, közvetlenül ő alatta álló szervét. A tanács gondoskodik a honvédelem egységes irányításáról, sürgős esetekben törvényerejű rendeletek, általában azonban a közigazgatás rendes útján, a szakminisztereken keresztül. A tanács elnöke Göring birodalmi marsall, ~~Tagja~~ ^{Tagja} a közigazgatási és a gazdasági főmegbízott /Generalbevollmächtigter für die Reichsverwaltung, GBV für die Wirtschaft/, ^{mint} ~~Tagja~~ a négyéves terv főmegbízottja (Beauftragter für den Vierjahresplan), tagjai továbbé

Reitel

(Chef des Oberkommandos der Wehrmacht)

A négyéves terv megbízottja /Beauftragter für den Vierjahresplan/, a Führer helyettese és a véderő főparancsnoka *ájának főnöke*. A közigazgatás, a párt és a véderő kapcsolatát ez biztosítja. A honvédelmi minisztertanács ügyeit a *birodalmi* Rancellária *der Reichskammerkammer* főnöke vezeti. Így a kormányzat által kiadott törvények és a honvédelmi minisztertanács rendeletei összhangban vannak.

(Frick)

A közigazgatási főmegbízott a birodalmi belügyminiszter *(Himmler)* helyettese a SS vezető és rendőrfőnök. Alája tartozik továbbá az igazságügyminiszter, a nevelésügyi, ~~és~~ a vallásügyi miniszterek és *ország* a tájrendezési kormánybiztos /Reichsstelle für Raumordnung/.

A négyéves terv megbízottja alá tartoztak már a békében is a gazdasági igazgatási ágak, így a birodalmi gazdasági minisztérium, közellátási minisztérium, birodalmi erdőszet, árkormánybiztosság és a közlekedésügyi minisztérium. *(Funk)* Ő most a hadigazdálkodás legfőbb hatósága. Alatta áll a gazdasági főmegbízott is, aki a gazdasági minisztérium és a birodalmi bank ügyeit vezeti.

A négyéves terv megbízottja, a közigazgatási és gazdasági főmegbízottak és a véderő főparancsnoka *ájának főnöke,* saját hatáskörükön belül a hadigazdálkodási ügyekben törvényerejű rendeletekkel intézkedhetnek. Ez a hadi-rendeletki-bocsátási jog a honvédelmi minisztertanács munkáját könnyíti meg.

A hadigazdálkodási ügyekben való teljes egység kialakítására végül egy *Körpontis* legfőbb Tanács *(Generalrat)* ba foglaltak össze a hadigazdálkodásban részes minisztériumok államtitkárait, a közigazgatási főmegbízott *(Stabschef)* vezénkari főnökét, valamint a Führer helyettesének és a véderő főparancsnokának helyetteseit. A tanács munkaközösségként működik, intézi a folyó ügyeket, ellenőrzi a jelentéseket, gondoskodik a szükséges rendelkezések kibocsátásáról.

A honvédelmi ügyek vezetésében megvalósul tehát az irányítás teljes egysége, de a vezető tulterhelése nélkül.

Hasonló módon kellett gondoskodni az alsóbbfoku igazgatási szervek tehermentesítéséről, ami annál inkább fontos, mert a feladatok nagy megnövekedése mellett egyuttal munkaerő hiány csökkenés is mutatkozik, a katonai szolgálatra való behívások következtében. 1939.IX.1-én 67 évre emelték fel a szolgálati korhatárt, a 70 évüket be nem töltött nyugdíjasokat és a tiszteletbeli tisztviselőket újból behívták szolgálattételre.

A honvédelemmel kapcsolatos ügyeket mindenkor a többi ügyek előtt kell elintézni. Ezeket a "többi" ügyeket a lehetőség szerint háttérbe szorítják. Stuckart megemlíti, hogy pl. névváltoztatást ma nem lehet kérni. A tehermentesítést szolgálja az ügyintézés decentralizálása is. Az ügyeket, amennyire csak lehetséges, az alsóbb hatóságok intézik, a *Kör* ~~közigazgatási~~ *terület* ~~területek~~ /pl. ipari, kereskedelmi, kézműves kamarák stb./ bevonásával. A határozatok után általában csak egyfoku a fellebbevitel. A közigazgatási bíraskodást a leg-

petit

petit

tosabb ügyekre korlátozták, egyébként helyette is a közigazgatási hatóságok
ntenek. A középfoku pénzügyi igazgatást is egységesítették és lényegesen
egyszerűsítették, ugyanugy az igazságszolgáltatást is.

A járási igazgatást Göring 1939. XII. 28-i rendelete rendezi.
A politikai vezető felelős az emberek vezetéséért, a ~~járási tanács~~ ^{Közigazgatási vezető (Landrat)} pedig a
közigazgatási ügyek összefogásáért és ~~intézkedésért~~ viteléért.

A véderő és a közigazgatás a legfőbb vezetésen kívül is -
amely, mint láttuk, egységes - számos, a honvédelemre fontos ponton érintkezik.
Az együttműködést annál is inkább biztosítani kell, mert a véderő ^(Wehrkreis)
nem egyeznek a polgári közigazgatás területi beosztásával. A véderő és a köz-
igazgatás együttműködésére külön szerv, a honvédelmi kormánybiztos /Reichsver-
teidigungskommissar/ szolgál. A honvédelmi kormánybiztos a véderőkerület pa-
rancsnokának polgári társa. A honvédelmi minisztertanács szerve. Összefogja
és tervszerűen irányítja minden igazgatási ágat /a posta, vasut és bizonyos
tekintetben a pénzügyi igazgatás kivételével/ a honvédelemmel összefüggő ügye-
it a véderő kerületen belül, vagyis a más közigazgatási beosztásoktól függet-
lenül. A véderőkerület polgári honvédelmének élén áll tehát, de hatásköre még-
sem jelenti a közigazgatás átrendezését. A közigazgatás folyó ügyeit nem inté-
zi - egyes külön megbízatásoktól eltekintve - közvetlenül, feladata csupán az
együttműködés biztosítása, az irányítás, kiegyenlítés.

Honvédelmi kormánybiztos ^{minden} a véderőkerület parancsnokság szék-
helyén szolgálatot teljesítő birodalmi helytartó, ill. a porosz Oberpräsident, ~~lett~~
Hivatalának személyzetét is legnagyobb részt azok rendes beosztottjai adják. A
hadigazdálkodás szervezetének előkészítettségét mutatja, hogy közvetlenül a
lengyel hadjárat előtt, 1939. VIII. 27-én már a véderőkerület összes /nemcsak
hadi-/ gazdálkodási ügyének irányítását és kivitelzését a véderőkerület pa-
rancsnokság ~~székhelyén lévő említett~~ birodalmi helytartó, ill. Oberpräsident
hivatalára bízták, sőt ennek egy részét külön gazdasági vezérkarrá /Führungs-
stab Wirtschaft/ alakították át. Az ipari gazdálkodást külön kerületi gazda-
sági hivatalok, az erdészeti ügyeket pedig erdő- és fagazdálkodási hivatalok
irányítják. Véderőkerületenként külön, nem a véderőkerületek szerinti szerve-
zet gondoskodik emellett az élelmezésről, tartományi és alsóbbfoku élelmezési
hivatalokkal. Mindezek a felsorolt hivatalok az általános közigazgatást el-
látó hatóságok részeiként működnek. A véderő saját szükségleteinek ellátását
a fegyverkezési és hadianyagminiszter, ill. a fegyverkezési felügyelők útján
biztosítja. ²⁾

Stuckart tömören, de világosan felépített tanulmányát a köz-
igazgatás háborus feladatainak tárgyalásával /a véderő tagjainak és a hátrama-
radt hozzátartozóknak támogatása; a belső védelem ellátása, azaz a légvédelem,
orvosi, állatorvosi, kórházi szolgálat; a gazdaság irányítása, szükséges átál-
litása; a hadikárok kiegyenlítése; végül a visszafoglalt és megszállt terüle-
tek közigazgatása/ zárja.

2) A kormány és közigazgatás háborús nemességét a tanulmány alapján a Magyar Közigazgatás tudományi Intézetben kérvényelt meg-
kelt ~~Miniszter~~ ^{Miniszter} nevével.

II. Az angolok körülményei a németekétől gyökeresen eltértek. Az 1918. évi győzelem, az akkori háborus szervezet kipróbáltságának hitte a biztonság érzetében ringatta az angolok nagy részét, köztük éppen a vezető kormányférfiakat is. A britek emiatt háborus felkészültségben összehasonlíthatatlanul elmaradtak az 1939.évi hadüzenet alkalmával a németek mögött.

Finer, a londoni egyetem tanára egy amerikai folyóiratban ismertette a háboru vezetésének brit szervezetét.^{3/} Csak a kabinet és a par-

3/ Herman Finer: The British Cabinet, the House of Commons and the War. Political Science Quarterly, New York, 1941. 321-360. old.

lament szerepét tárgyalja ugyan, de ezzel egyuttal a legfőbb irányítás és vezetés szervezetéről is beszámol.

A brit birodalom védelméről már 1904 óta külön bizottság gondoskodott /Committee of Imperial Defence/. Tagjai egyes minisztériumok vezetői és más, a honvédelem szempontjából fontos állások betöltői voltak. Az 1914-18. évi világháboru vezetése ennél többet kívánt. Akkor alakult meg Lloyd George háborus kabinetje, ~~öt, minden resszort ügytől mentes taggal, akik így teljes erejüket csak a háboru vezetésére fordíthatták~~ 1920-ban a honvédelmi bizottság feléledt, mint a honvédelmi szervezet alapja. Az egyes kérdések megoldására /pl. London védelme, hadianyagok tartalékolása stb./ külön bizottságok működtek, néha ötven, sőt száz is. Kiemelkedett közülük jelentőségben a vezérkari főnökök bizottsága, amelyben a tengeri, szárazföldi és légi haderők legfontosabb technikai kérdései kerültek megbeszélésre.

A honvédelmi bizottság elnöke 1924-ig a miniszterelnök kiküldöttje volt, 1924-ben maga Baldwin miniszterelnök vette át az elnökséget. Az együttműködés így kétségtelenül tökéletes lett, valójában azonban a miniszterelnöknek sohasem volt annyi ideje, hogy kellő erőt fordíthatott volna a bizottság vezetésére. Az állandóságot a bizottság működésében a titkár biztosította, hatásköre azonban csak javaslatételre terjedt ki, nem a parancsolásra, döntésre. Az irányítás és a döntés a kabineté, illetve a miniszterelnöké volt, ők pedig - nagymértékben a rosszal tájékozottág folytán - nem fordítottak erre kellő gondot és időt. A szakértőkből álló tanácsadó bizottságokat felelős vezetőik így nem használták fel kellőképp. Hiányzott mindennekfelett annak előre elhatározása, hogy a jövő háboruját a brit birodalom ki ellen, hol és hogyan kívánja megvívni, haderejét miképpen kívánja felhasználni, hiányzott egyszóval az előre kidolgozott nagyszabású haditerv. Finer különösen a pacifista Baldwint és a "kozmosz tudatlanságu és vidékien romantikus" Chamberlaint hibáztatja ezért.

1936.III.19-én történt az első változás, a védelmi minisztérium /Ministry for the Coordination of Defence/ szervezésével. Az új minisz-

került a honvédelmi bizottság, valamint a kabinet védelmi bizottságának is női székébe, ezzel az ő kezében futott össze a honvédelem szervezésének minden szála. A szervezéshez, a szervek együttműködésének biztosításához azonban még mindig hiányzott az egységes terv, általában a háborus szándék. Különösen hiányzott az anyagokról való tervszerű gondóskodás. Csaknem az utolsó percben, 1939. júliusában állítottak csak fel anyagellátási minisztériumot /Ministry of Supply/. Így érte Angliát a háboru kitörése 1939. szeptember 3-án.

1939. októberében már több új minisztériumot szerveztek, a belbiztonság, élelmezés, gazdasági háboru, hajózás, tájékoztatás ügyeinek ellátására; kibővült különösen a belügyi és munkásügyi minisztériumok hatásköre. Chamberlain miniszterelnök pedig követte a mult háboru példáját a háborus kabinet felállításával. Lényeges különbséget jelentett azonban a kettő közt, hogy míg Lloyd George háborus kabinetje őt, minden reszortügytől mentes tagból állott, Chamberlainé kilenc olyan tagból, akik emellett egy-egy tárca ügyeit is vezették. A kabinet alatt a szakbizottságok öt csoportja működött: a belügyi, polgári védelmi, a gazdaságpolitikai, az elsőbbségügyi /szállítások sorrendje stb./, valamint a hadműveleti és hirszerző csoport. Még mindig hiányzott azonban a való helyzet súlyosságának felismerése, különösen a békeévek gazdasági politikájának megváltoztatása. Az arra hivatott személy, a miniszterelnök nem tudta a csoportok közötti együttműködést sem megoldani, amellet tulságosan ragaszkodott a régi, de kevésbé eredményes politikusok személyéhez. "Az angol alkotmány azzal az elvvel dolgozik, hogy a serkentésnek és alkotóerőnek a miniszterektől kell jönnie, a köztisztviselők pedig a szaktudást, javaslatot és a megoldási lehetőségekre való rámutatást nyujtják" írja Finer. Ezért, ha a miniszterekből hiányzik a tetterő, az egész közszoigalat megáll, bizonytalankodik és jegyzőkönyvekbe vész. Ez történt Angliában 1940 elejéig.

A közvélemény, a sajtó a háborus események hatása alatt hamar átlátta a veszélyt. Rá kellett jönniök, hogy a "Blitzkrieg" válasza nem a "Sitzkrieg", hanem a még erélyesebb kezdeményezés, cselekvés. Anglia berendezése a vezetés megváltoztatására igen jól bevált erőtényezővel rendelkezik, ez a parlament alsóháza. A norvégiai események hatása alatt az alsóház Chamberlain helyébe Churchill kormányát állította 1940. V. 11-én. Megemlitendő, hogy Chamberlain még az utolsó pillanatban megvalósította végre a hadműveletek egységes irányítását azzal, hogy Churchillt a katonai együttműködés bizottságának élére állította, megbizva egyuttal a vezérkari főnökök már említett bizottságának irányításával és vezetésével is.

Churchill egészen más szellemet és tevékenységet hozott. A közigazgatástól "egyszerűsített eljárást, gyorsaságot és kevesebb ^{tanácsot} ~~palavert~~" kivánt. Alatta a háborus kormányzat nagyjából három részre ~~vet~~ felosztható:

külpolitika, gazdasági és belső ügyek, honvédelem. Mindhárom részt az ^{elinté} ~~öt~~ tagra csökkentett háborus kabinet fogta össze Churchill elnökletével, utóbbi egyuttal a hadműveletek és katonai együttműködés közvetlen irányítója is. A külügyminiszter közvetlenül a kabinethez tartozik, más miniszterek csak bizottságokon keresztül érintkeznek a kabinettel; mégpedig a három hadügyminiszter és a vezérkari főnökök bizottsága a honvédelmi bizottságon át /elnöke Churchill/, az összes többi miniszterek pedig a következő öt bizottságon át: polgári védelem, belpolitika, élelmezési politika, gazdaságpolitika, termelés /utóbbi három albizottsággal/. A felsorolt öt bizottság mellett külön egyeztető bizottság látja el az együttműködés biztosítását. /A még Chamberlain miniszterelnöksége alatt felállított külön gazdaságtudományi és kutató szerv először a gazdaságpolitikai bizottság, majd az egyeztető bizottság alá került./ Az együttműködést legfőképp az a személyi kapcsolaton alapuló módszer szolgálja, hogy a kabinet tagjai vezetik a legfontosabb bizottságokat.

A Churchill kormányzásának elején működő szervezet csakhamar több részében megváltozott. Chamberlain kivált a kabinetből is. Helyét a kiváló adminisztrátornak ismert Anderson foglalta el /ő szervezte meg Anglia polgári védelmét/. A nagykövetség Washingtonba küldött Halifax külügyminiszter helyébe Eden került. Tagja maradt a kabinetnek a ~~két~~ munkaspárti Attlee és Greenwood. Új tagokként kerültek be a pénzügyi, munkaügyi és a légügyi-termelési miniszterek. Az immár nyolctagu háborus kabinet tehát felelősségben reszort ügyeket is intéző tagokból áll. Még később a légügyi-termelési miniszter /az energiájáról közismert Beaverbrook/ anyagellátó miniszter lett, ezzel az anyagellátás is bevonult közvetlenül a kabinetbe.

A háborus szervezet változását az anyaggazdasági ügyek irányában való fejlődés jellemzi. A hadvezetési bizottság két albizottsággal bővült: az anyag- és a hadműveleti albizottságokkal. A gazdaságpolitikai bizottság behozatali végrehajtóbizottság ^{elinté} ~~elinté~~ ^{elinté} ~~elinté~~ címet kapott, a címből érthető hatás ^{elinté} ~~elinté~~ ^{elinté} ~~elinté~~ körrel; a termelési bizottság szintén végrehajtóbizottság lett. A két "végrehajtóbizottság" általában maga intézi ügyeit, /a legfontosabbak a termelés és a véderő ember- és anyagszükségleténél ^{elinté} ~~elinté~~ ^{elinté} ~~elinté~~ megállapítása/ csak a legnehezebben megoldható ^{ügyek} ~~ügyek~~ kerülnek az egyeztető bizottság, illetve még tovább, a kabinet elé. ⁴⁾

Az egész szervezet /állandóan változik továbbra is/. Az együttműködést legjobban a lehető enyhén vezetők személyes érintkezése biztosítja. A legfontosabb állások betöltői ezért több bizottság tagjai. A háboru iramában az így jelentkező munka terhét azonban kevesen bírják sokáig. A munkakörök decentralizálása esetén ^{viszont} ~~viszont~~ az együttműködést külön kell biztosítani. Az összevonás és a széttagolás közötti egyensúly állandóan változik az érdekelt miniszterek és más vezetők személye szerint.

4) A háborús kormány szervezetét a tanulmányhoz csatolt diagram mellékelt másolata szemlélteti.

teretelleneség a közigazgatásban.

(Kapt.)

54. §. A közhivatalnokok felelőssége

I. Megkülönböztetjük a közhivatalnokoknak 1. feyelmi, 2. büntetőjogi és 3. vagyoni felelősségét.

A közhivatalnokok, mint a közigazgatás egyéni szerveinek felelősségével rokon testületi szervek, a törvényhatósági bizottságok és a képviselő testületek tagjainak felelőssége, akik azovan nem közhivatalnokok és csak magánjogi felelősségük van a törvényekben szabályozva.

I. II. A közhivatalnokok fegyelmi felelőssége.

Min-^{neticse}den közhivatalnok a közigazgatás szervezetéhez tartozó valamely szervezeti egység tagja. A szervezeti egység főnökből és a szükséges számú alárendeltből áll. ^{köz-} ~~szolgálat~~ munkamegosztás van. A szervezet munkateljesítménye attól függ, hogy tagjai hogyan végzik feladatukat? A főnöki funkció fontos elem ^{az elosztás} a parancsadás, a vezetés, az összehang biztosítása és az ellenőrzés ^{szorg.}. A közhivatalnok azáltal, hogy kérte és vállalta a közzolgálatba való felvételét, különös engedelmisségi kötelezettségnek vetette magát önként alá és azt még esküvel is megerősítette. Ez az alapja annak, hogy a főnökei, a közvetlen főnöktől fel a legmagasabb főnökig, tőle állandóan a közzolgálatnak megfelelő magatartást, a szervezet munkamegosztásába való beilleszkedést, szervezeti egységének munkátemével való lépéstartást s amikor a közzolgálat érdeke kívánja, a tőle telhető legnagyobb teljesítményt, esetleg életé kockáztatását is követelheti, és hogy a közhivatalnok minderre köteles is.

A főnöki ^{funkeio} köteleessége ^{tartalmának fontos része} arról gondoskodás, hogy a szervezet a feladatnak megfelelő legyen és hogy minden tagja tisztában legyen azzal, mi a köteleessége. Az irányítás történhet ~~részben közös eszmef~~ ^{szorg.} részben általános parancsok, /jogszabályok, szabályzatok/, részben konkrét szolgálati parancsok által.

A főnöknek számos és sokféle eszköz áll rendelkezésére a végből, hogy alárendeltjeit engedelmisségre szorítsa: a példa, a tanítás, a nevelés, a buzdítás, a jutalmazás, a hátrányban részesítés, az évenkénti minősítés és annak következményei: az előléptetés, vagy mellőzés, stb. Az a köztisztviselő, akinél a fő-

A hivatalnokok teretellenes munkamegosztás, valamint kijelölt helyet töltenek be. Ezzel növelik őket a közigazgatás szerveinek is nevére.

P. önkéntes közös eszmef (privatizáció, korrupció, becsület stb.)

12
munt a talajjal, körlekedéssel, településsel, dom-
porszattal stb. való összekapcsolás utasítás
szükségessége is.

A földművelésügyi politikai gondolatok firképre-
vitelének a technikai utasításoknál túl, ~~szükség~~
előre problémái is voltak. Először is, mi mindent
járt a fejünkben, hogy a firkék hasznos legyenek, és mit kell
törvényesen szabályozni a firkék használatára. Mi kell
a firkék használatát elősegíteni? mi legyen a firkék-
használatának szabályozása? stb. stb. A technikai
lehetőségeket valóban meg kell vizsgálni a
földművelésügyi minisztériumnál is a firkék használatára.
100 holdnál kevesebb terület meg a határt a nagy-
birtokosok között. ~~100 hold~~ 100 hold-
nál kevesebb terület birtokosai nem igen terjed-
tek ki a mostani földreform köré, tehát
csak a területet meg kell vizsgálni a birtok-
osoknál is 5 holdnál kevesebb területűek, a firké-
használatot azonos területűek meg kell vizsgálni.
A 100 holdon
kevesebb területű birtokosok területi köré, vizsgálni
kell különben ~~csak a firkék használatát~~ a firkék használatát, valamint
a birtokosok földesbirtokosok (pl. közbirtok-
osok, községi földesbirtokosok, ~~hasznosbirtokosok~~). Valamint
Nagyon fontos továbbá a művelési ágak meg-
különböztetése a 100 holdon felüli birtokoknál.
Földművelésügyi minisztérium szempontból meg kell
különböztetni a firkéket a vadászati és a rét-
használatú területek a vadászati és a rét-
használatú területek.

Uzanasak beugess kövülmény ~~hogy~~ föléltöréspoliti-
kai szempontból ~~is~~, hogy az illető nagyobb ki-
törést saját részében van-e, vagy pedig nagy-
esetleg kishéltelen?

X

part

Teljesültük ~~partat az elvétel, amelyet~~
a tényleg történelmi, amelyet elemeit is
csopontosítottuk, hogy a 100 holdon aluli
területek is a kishéltelét jöhet ~~szint,~~
pályázattal legyenek megkötve köztetve a
nagyobb területek területénél. Uzanasak beuge-
ss megkötési elemeit volt az is, hogy a tényle-
gét továbbfejlesztésre alkalmasa feltér. Azaz,
ha egy nagyobb terület ill. nagy ~~terület~~ ^{terület} kishé-
ltelét, vagy kishéltelét jelent, vagy esetleg
közvetlen ország, községi területek stb., azaz
az az eredeti jövedelmét ~~szint~~ ^{szint} ~~területénél is~~
~~jelentősen~~ ^{jelentősen} ~~alacsonyabbra~~ ^{alacsonyabbra} ~~csökkentve~~ ^{csökkentve} ~~területénél~~
~~van-e~~ ^{van-e} ~~szint~~ ^{szint} ~~területénél~~ ^{területénél} ~~alacsonyabbra~~ ^{alacsonyabbra} ~~csökkentve~~ ^{csökkentve} ~~területénél~~
szint, amelyre figyelembe vettük a terü-
letek területénél jövedelmét, hogy ha egy nagy-
területű terület kishéltelét, alacsonyabb, amely
közvetlen építési tulajdonba megy át, az a nagy-
terület is jövedelmező, a nélkül, hogy megfontolandó az
eredeti vagy építést.

A tényleg technikai kishéltelét illetően ezen
a helyen annyit jelezünk meg, hogy a képtel-
en változtatható meg is a tényleg megkötési-
seket szükséges hűlőszaktól is megkötés
meg, hogy a tényleg megkötésén is jól

5
Köriökkel keskülhet. ~~Asu kätöän~~ A välto-
däär foyamatos fipelemben ve'telit jöl attcherinteti-
en epeant pr n tirkajp eldja meg.

Es n jöl attcherintetöség, ~~mint~~ n tirkajp
ocinletességénél ~~metlett~~ ~~ellen~~ epütt különösen
n földbirtekpolitika magasabb rangú irányi-
tónak valto plöngése. nagy segítség. Elgundo-
lászónak felintettel lehetnek a legfontosabb
fényesre, például, hogy különösen referatu-
mokra, nagy ~~te~~ fipelemben megantó statisztikai
pléneire szólunk. Epüttal rendelkezé-
süket is feltekinthetünk ~~adhatunk~~ ki-
a tirkajp segítségével, ~~ment~~ ~~ost~~ ^{capitain} ~~off~~ gazdasági

4/2 ~~feltekinthetünk~~ éppen olyan jól tudja olvasni,
mint ~~egy~~ egy országban ~~te~~ szöve kataszkövi
kormánybirtok, vagy maga a mininter. ^{En} ~~Ami~~ ~~vissz~~
ismét az ellenőrzéshez szükséges attcherintet ügy-
nyit meg, akár n jölötti, akár az ország kör-
véleménye máman. Eszel a tulajdonságok a
kormány tirkajp célkitűzéshez hasonló, el is
nevezhetjük tirkajpukat n földbirtekpolitika
vesztés tirkajpukat.

A tirkajpukat végül haddos nevezé lehet
politikai foveu is. A sorfide fényesvel má-
mota földbirtekpolitika ~~háló~~ ~~radar~~ terület
n legkülönösebben ~~keállitott~~ statisztikai ada-
toltalhaccoló magánisdelemben. Eszel van az,

~~Lehszámát tekintve~~ ^{ENNYI 2} magyar középváros~~ok~~ ^{OK Középfaj. Tervez. Ennek} kialakítása cél tudatos kialakítása már nem lebegett a ~~szeme előtt.~~ ¹⁹²⁶ A legnagyobb baj az, hogy senkinek sem lebegett a szeme előtt. A bányavállalat nem törődött vele, a ~~feudum~~ ^{hipózetéma} még kevésbé. A közigazgatás pedig ~~xxxxxx~~ későn vette észre ²² egy új ~~magyar város~~ ¹⁹⁴⁰ kialakítását s különben is gyengének bizonyult az ~~ipari~~ ^{nagyipari} tőke és a feudum hatalmasságaival szemben.

Ennek a nem ~~törődömségnek~~ a következménye lett az egymástól divergáló település. A település térképrajza egy ~~erősen polipszerű~~ ^{SOK NYÚLVÁNYK} amőbára emlékeztet. Az egyetlen tömör test a bánya és ipari üzemek ²² és Ebből ágazik ^{IK SZERKEZŐF} a település, ~~különböző nyulványai,~~ ^{amelyekben a négy község már teljesen összeépült.} amelyek már régen elértek ~~az~~ ¹⁹⁴⁰ és részben túlhaladtak az ~~eredeti falumagvakat.~~ ^{Félt} A településhez hasonlóak az utviszonyok. ~~Ez a két fogalom~~ ¹⁷ nehezen választható el egymástól. Minden egységes rendezést és tervszerű kialakítást nélkülöző uthálózat jellemzi a ~~tatai~~ bányavidéket, ahol igen sok helyi ismeret kell ahhoz, hogy annak a tömkelegében még ~~térkép segítségével is~~ ¹⁷ tájékozódni lehessen. ^{Magyarilgyon az utak minősége is, mert egy-egy főbb útvonal szakaszai más és más minőségűek.}

A négy község határvonalai a természetben nem érvényesülnek. Számítlan példa van arra, hogy az utca egyik házsora az egyik, másik házsora a másik község közigazgatási területére esik. Ennek következménye az a példa nélkül álló eset, hogy ~~egy nagyközség közigazgatási centruma: a községháza,~~ ²² egy másik nagyközség területére esik. ~~Tatabánya községháza~~ ²² Bánhida területén van. ~~xxxxxxközség~~

A bányavidéket alkotó községek kérdéseiket egymás nélkül ~~egyszólván~~ képtelenek megoldani. Egész életük, annak ~~egyszólván~~ minden megnyilvánulása, egymással összefügg és ~~egymástól~~ elválaszthatatlan. Közös intézmények fenntartásával /: közös bejelentőhivatal, a bányatelepi részek közös leveteintézménye, egységes telefonhálózat stb.:/ próbálnak ugyan segíteni a bajokon, de mindezt csak félmegoldást ~~képeznek.~~ ^{Nincs más díelejtés} ~~teljes és végleges közigazgatási megoldás,~~ ¹⁹⁴⁰ csak a négy község egyesítése és megyei várossá való alakítása. ~~lehet.~~

A négy községben ~~összesen,~~ ¹⁹⁴⁰ a szakigazgatási ágak alkalmazottainak leszámításával, ~~általános~~ ¹⁹⁴⁰ igazgatási funkciót 13 jegyző és 13 főhivatású irodai munkaező végez. Nem sok azoknak a megyei városoknak a száma, ahol a közigazgatás céljaira ~~26xx~~ a szaktisztviselőket nem számítva, 26 alkalmazott áll rendelkezésre.

A községek költségvetés ²⁷ keretei általában a következő keretekben mozognak:

Felsőgalla	240-250.000 P.
Bánhida	125-135.000 P.
Tatabánya	x85-88
Tatabánya	85 -95.000 P.
Alsógalla	30- 35.000 P.
együtt: 480-515.000 P.	

Megjegyzendő, hogy a költségvetési keretek ~~aránylag~~ azért ilyen alacsonyak, mert ~~egyrészt~~ a bányavállalat több feladatot old meg, ~~leg- alább is a magánjogi hatalma~~ ¹⁹⁴⁰ alatt álló bányatelepen, ~~saját kezelésben,~~

N. Ezen kívül

Körül

~~Már~~ pedig a költségvetés megállapításán ~~szükség~~ a bányavállalat minden község ^{esetében} tudja érvényesíteni a maga befolyását. Ennek a befolyásnak az érvényesítése ^{azért is fontos} a vállalat részéről, mert a költségvetési hiánynak pótdóból ^{való} fedezése ugyszólván kizárólag csak őt érinti. A vállalat társulati adóinak előírása ~~pedig~~ a fenti négy községre vonatkoztatva ~~általában~~ felül van a 400.000 Pengőn. A társulati adón felül ~~pedig~~ jelentős házadó is terheli a vállalatot. A négy községben a fenti társulati adót ~~szükség~~ ^{nem} beszámítva a községi pótdó alapjául szolgáló egyenes állami adók /:föld ház, ^{állami} jövedelem és vagyonadók:/ évi előírási összege 350.000 P. körül mozog. Ezek az összegek, hozzájuk véve a községeknek átengedett adókat /:kereseti adók, fogyasztási adók, forgalmi adó részesedés stb.:/, azt jelentik, hogy az egyesítés után a megyei városi feladatokról a tatai bányavidék igen ~~nyugodtan~~ szolid alapon nyugvó módon képes gondoskodni. Ezt

Már a jelenlegi költségvetési keretek is komolyak, ~~amelyek~~ 1938-ban 10 megyei város nem ~~érte el~~ érte el. Pedig a bányavidék költségvetése csak nagyközségi szervezetre volt alapozva, *illetve az ország pótdó részletekkel.*

A városiasodásnak technikai alapfeltételei a bányavidék nagyrésze, részben egészére biztosítva vannak. Mind a négy község elektrifikálva van. A bányatelepen a bányavállalat saját vízvezetéke működik, amely Felsőgalla ~~egy részének is~~ vizellátását is biztosítja. ~~Axmagláraxvixmibe~~ Alsógallának és Bánhidának a meglévő vízműbe való bekapcsolása ~~külön~~ nagyobb nehézséget nem jelenthet.

A négy község egyesítése és ~~egy~~ megyei városba való foglalása ~~tehát~~ mind ~~nyugodtan~~ pénzügyileg, mind technikailag járható ut. Az egyesítés és a megyei várossá való átalakítás ellen csak rosszul felfogott magánérdekekből lehet érvet felhozni, de közérdekből nem. A terület egységes és városi fokon álló közigazgatása, az elsőfoku közigazgatási hatóság helybe ~~helye~~ ^{helye} való megtalálása /:jelenleg a főszolgabíró Tatán székel:/, a település rendjének, az uthálózatnak, a technikai fejlődésnek egységes és tervszerű irányítása mind a bányavidéken lakó ^{népesség} 35.000 lélek, mind pedig az ország szempontjából ~~ilyen~~ vitathatatlan ^{üz} közérdeket képviselnek, amely

~~mellett még a jogos magánérdeknek is vissza kell vonulnia, még inkább a csak kizárólag egyéni, vállalati szempontokat tekintő és ilyen közérdekkel szemben jogosnak nem nevezhető magánérdeknek.~~

és ilyen módon a tatai járás is az állam méretre fog a mai országban K.I. talán nagy méretű városállam

00 Később kell még mennünk azt a körülményt is, hogy a Tatai járás lélekszáma (1930-ban 71.740 fő) kb. kétszeresebbé teszi hi a magyar járasok átlagos lélekszámának (35.-37.000 lélek) Ez annyit jelent, hogy a bányavidék lélekszáma egy járás lélekszámát teszi ki. Ilyen nagy tömeg jöni rendelkezés igényeire pedig egy másik községi járás keretében nem képzelhető el. Itt megyei városra való alakulás pedig lehetne az a behírdetés az a lehetőségek (arany, mész stb.) is lehetne, hogy a bányavidék, amelyek a jelenlegi járás keretében rendelkezésre nem állnak.

Rednes Barátom,

Göbel

Höflichkeit

A folyóirat kémsülő duplaszáma tekintetében nem emlékszem, hogy az anyagában szerepel-e Martonyi cíve a Reichsverwaltungsgericht? Azt szeretném belevenni. Vinont kamindó cívet az ONCSA-ról kérjük ki. Ha van hely, tégy bele mást.

Ha feltűnttem Borbivó cívet is. Lejj öves vele összes elinténi. A x x x jeleket hagyjuk ki, esetleg román címeket tehetünk a helyjére a sor elejére. Kértekel idővőrot

Barátod

Kaporny Lottai
1941. VIII. 15.

S Z A B A D K A

Köszöntlek téged város, aki nagy vigságunkra újbél Szabadka lettél Suboticából. Szivből éneklem én is a rólad zengő ősi dalt:

Szép fehér város
Nincsen neked párod
Széles e világon! —

Vajjon csak abból áll-e sorsodban a fordulat, hogy visszanyerted ~~azt~~ a magyar fülnek oly kellemesen hangzó ^{regi} nevedet? ~~azt~~ Minden kedves a magyarnak, ami emlékezetébe idézi: a szabadságot! Vajjon csak az kellett-e változtatásul, hogy címtábláidat visszafesthes - sék s már ezzel megint a régi lettél?

Tudom, én megéreztem, hogy az idegen uralom mély változásokat hozott. ^{De} az elmúlt 23 év nem is maradhatott nyom nélkül a lelkedben. ^{Ugyan} a külsőben alig van változás. Fejlődéssel bizony vajmi keveset törődtek. A világháború előtti lendületes előrehaladásod annyira elakadt, hogy majdnem ott vagy, ahol voltál a nagy háború kitörésekor. —

Igy a helyzeted ^{most} nagyon megváltozott. Régebben azzal tetszeleghattél magadnak, hogy lakóid száma szerint harmadik városa vagy hazánknak. Ma lélekszámra sem vagy már az s még hátrább jutottál, ha a városias jelleg komoly tényezőit mind számításba vennék.

Igen: érdekeidet nagyon elhanyagolták; minden erejünkkel inkább azon voltak, hogy ^a lelkedet ~~formálják~~ át. A te esetében a legfőbb feladat most lényegében az: visszafordítani az előjeleket!

Trianon előtt lakóid nagy többsége jól érezte magát a magyar életterben, készséggel lett annak pozitív munkásává; csak kevesen voltak, akiknek nem tetszett elhelyezkedésed, s akik külön utakat járva, negatív tényezői voltak az alkotó, téged szépen előrevitt munkának.

Csak önállítatás lenne, ha tagadnánk, hogy ezeknek száma trianoni sorsodban bizony megduzzadt; viszont megfogyatkoztak azok, akik következetesen azt vallják, hogy a te helyed a magyar nap alatt van, ^{hogy} csak ott tudsz helyesen érvényesülni, ott tudnak értékes erőid igazán kifejlődni.

Vallom, hogy a lelked visszanyerésének igazi módja: ezeknek az igazolása, állításainknak tényekkel való bizonyítása!

Szabadka városmege.

Szabadka az 1910-es népszámlálás idején még az ország harmadik, területi szerinti legelső városa volt. Lakói közül akkor magás magyarnak 55587, bányászoknak 33390, szerbnek 3514, németnek 1913 egyen vállalta. Bácska-ban a magyarraig törvényhatósági arányainak csak Bácskában volt jobb. Baja 79.9 %-ot magyar többségű volt szemben Szabadkán ~~58.8~~ 58.8 %-ot állt. ~~Itt is~~ ~~magyar~~ ~~ság~~ a megyében a lakosoknak csak 42.3, Nyoidéken 39.7, Komorbán 33 %-as tette ki.

A délszláv adatok ekkoról kevesebb. Az 1931-esi népszámlálás szerint Szabadkán csak 41401, Nyoidéken 17354, Komorbán pedig csak 5852 magyar élt.

~~Itt~~ Az eltértek részben a kis népszámlálás különböző adataiból adódnak. A magyar statisztika nem a lezármasztás kerete, hanem azt kísérelte ki minél vallja magás, melyik nyelven beszél a legszívesebben? Az eltértek magyarságát Szabadkán az is magyarsítja, hogy a város határából erős magyar többségű rész a trianoni határon innen maradt, ez a délszlávokba ~~erős~~ rész magyarságából érhetően hiányzott.

A változás stöbözésében persze komoly szerep jutott az elmúlt időnek is. Az idegen uradalom, főleg a hasáron telepítési, iskoláztatási, gazdasági politika, ~~nyilvánvalóan~~ ~~nyomokat~~ ~~hagyta.~~ ~~nyomokat~~ ~~hagyta.~~

A kedvezőtlen események erak részben lehetséges határolni intézkedésekkel járulékok miáról-holnap-ra megváltoztatni (a magyar közalkalmazottak viselkedéséről, a eringők beszüntetéséről stb.). Hogy a visszaállítás a lehetetlen, lehetséges körben éreztem kedvező hatással s e révén benső erőszorosodás is jelentett, akkor nekünk is időre, ~~hatásos~~ ~~van~~ az időben kitűző intézkedésekre van szükségünk. Nem utolsó sorban olyan szervezeti változtatásokra, amelyek nagyobb támogatást, hogy Szabadkán a régi magyar alkotó, előrevivő erő újból lendületbe jöjjön s ozzal-

válasz
szűk minden)
Nem úgy ~~hoggy~~ ^{válogatás nélkül} kisebbségi sorsra ~~szoritják~~ ^{szűk minden)} az idegen származásúakat, hanem úgy, hogy testvérként kezdjék azokat, akik testvérként származnak 2 velünk ~~és~~ együttélési.
(valóban)

magyar világot
Ezért vissza kellene állítani a multból mindent, ami a ~~szabadkán~~ Szabadkán derüszé, kedvelté, összhangzatossá tette. De ugyanakkor meg kellene tenni mind azokat a szükséges változtatásokat, amelyek a XX. század derekára ért időnek vonalán, alkalmasak arra, hogy szép képességeid, férfias erőid ^{jobb} ~~szűk~~ érvényesülhessenek, s megoldva a rád háramló nagy feladatokat, általuk a magad haladását, kiterjedt vidéked boldogulását megint szolgálhassad.

Hogy mi mindent kellene visszaállítani? Ezt mind be lehet süríteni egy kívánságba: maradék nélkül valósuljon meg a kormányzati programnak az a sarkalatos tétele, amely a multban is már jórészt élő valóság volt Szabadkán: a szentistváni gondolat! \triangle

volt született
Szabadka lakossága vegyesajkú nép. A multban sem minden polgára ~~magyar~~ magyar. De a legtöbbje - származására való tekintet nélkül - magyarul érzett és e szerint is cselekedett. Akkor is, amikor 1848-ban, vagy a világháborúban a magyarok oldalán vitézül harcolt; akkor is, amikor a Bach-korszak tetőzésének idején nagy kőszínházat emelt s színházának függönyére Kölcsay igéit iratta: "Nyelvében él a nemzet!"

más származású
Hibás, - gondolom - hiábavaló törekvés is lenne a ~~szabadkai~~ polgárságot kivetkőztetni sajátos szokásából, a változatos magyar életet ^{új} színnel gazdagító egyéniségéből. De hajlandóságukat meg lehetne nyerni, hogy nagy többségükben ~~megint~~ ^{megint} benső készséggel legyenek építő tényezői Szent István birodalmának! *Csak így juthatunk igazán: magyarapolódáshoz.*
Ezt az egyedül helyes célkitűzést nem lehet nagy gesztusokkal márol-holnapra valóra váltani. Ehhez fontosabbak a mindennapi élet apró ténykedései s ez főleg a hatósági szervektől teljes megértést és következetes bánásmódot igényel.

Ezuttal nem kívánok erről többet mondani; a szükségesnek vélt változtatások oldalán szeretnék egy merőben új gondolatot felvetni és főbb vonásaiban megvilágítani. Abban a meggyőződésben, hogy vele a haladó idők szellemében Szabadka erőinek harmonikus s így jobb hatásfokú működését lehetne biztosítani. Hiszem, hogy ez a változtatás, hamarosan mutatná kedvező eredményeit, s a Szabadkán jól beváltó példát másutt is alkalmaznák, főleg azokban a törvényhatósági városokban, amelyek nem vármegyei székhelyek.

jól
I. A kormány látja a közigazgatási határok rendezetlenségét ~~szabadkán~~, s az abból származó nagy hátránokat. Ujabban nagyon ráterelődött a figyelme a tanyavilág megoldatlan kérdéseire is. Komoly szándéka ezeken gyökeresen segíteni. Ennek ellenére lépései alig jutottak túl a kezdeten. A tanyakérdésről írt a belügyminiszter előszavával fémjelzett tanulmányok nem hagynak kétséget a felől, hogy a kormányzat merre keresi a megoldást? Az önálló községgé-alakítást vallja a helyes megoldásnak s csak ott, ahol ez az út valami okból nem járható, elégszik meg a tanyai központok létesítésével. A kormányzat a legtöbb esetben kénytelen -

*) A tanyai közigazgatás rendszeréről, A Korszaki Közigazgatási Utasítások 3. kötet. 1937.

- kelletlen tudomásul veszi, hogy a községgé-alakításnak komoly lélektani s e révén politikai nehézségei szoktak támadni, viszont a tanyai központokról tudja, hogy azok csak félmegoldások s ehhez képest ~~drágák~~ drágák is.

Eddig ritkán sikerült a visszas helyzeteket simán, bonyodalmak nélkül megoldani. Nem egyszer a tanyai központok felállítása körül is olyan nehézségek jelentkeztek, hogy a nyugalom érdekében a kormány a legegészségesebbnek látszó gondolatokkal is félreállt. Keserűen tapasztalta, hogy többször ép abban az érdekeltségben keletkezett a leghevesebb ellenállás, amelynek érdekeit elsősorban kívánta szolgálni.

A tanyavilágnak heves ellenzését eddig maradisággal, a megszokotthoz való görcsös ragaszkodással magyarázták. Ezzel aztán napirendre is tértek felette. Megítélésem szerint ez a magyarázat felszínes. Nagy hiba vele megelégedni. Szükségképp kell lenni más, mélyebben fekvő magyarázatnak is.

Mivel ilyet eddig nem kerestek, nem is találhattak rá. Mert nem találták, nem is számolhattak vele és nem jöhettek rá olyan megoldásra, amely az ellenkezés gyökerét elvágva, az egészséges javaslatok keszesztülviteléhez a helyi érdekeltségek megértő magatartását biztosíthatná ~~na. volna~~.

Igaz: a mi népünk maradi. De minden nép az. Csak a fokozatokban lehet eltérés. Azt azonban, hogy a kézenfekvő jobb, kényelmesebb s e mellett a neki nem drágább ujitást sem fogadja szívesen, azt nem lehet pusztán maradisággal magyarázni.

Egy községnek távol esett a főszolgabirája, télviz idején a járási székhelyet meg se közelithette. Az irdatlan nehézségek ellenére még se kérte a közvetlen szomszédságában székelő főszolgabíróhoz való átcsatolást s nem vette örömmel, amikor az átcsatolás e nélkül is megtörtént. Még előbb beszéltem a község fiatal, igen értelmes birájával: hogyan tűrhetik a tarthatatlan állapotot? Meggyőződéssel felte: jól van ez így kérem, a főbíró úr így évente csak kétszer jön ki hozzánk. Akkor, amikor a szalonka húz! - Nem kellett sokáig fűznöm a beszédet, hogy megérthessem: a község az ő főszolgabírájában csak a parancsoló főnököt ismerte, de nem a ^{velük érző} ~~segítő~~ ^{szó okot} támogató, ~~na~~ gondajukát viselő közigazgatás megtestesítőjét. Ezért nem nehezményezte, hanem inkább még örült is annak, hogy messze esett tőle. Nyilvánvaló, hogy ott a kormányhatóság feladata ^{lett volna} ~~volna~~: nemcsak a közigazgatás helyesebb beosztását kellett ^{volna} elrendelnie, de - tán még előbbés inkább - kellett volna gondoskodni arról, hogy a község a közigazgatásban ~~na~~ a segítő készséget is megérezze és értékelhesse. ~~De~~ mert a község a kormányintézkedésnek csak az ~~egyik~~ /részét látta, nem tudott érte lelkesülni. ^(egyik, a szervezési)

szabadkai részekből
Községek

a felkötés kor

Nagyon érdekes, hogy ~~Magyarországon~~ ma -
radt puszták ~~alakult~~ alakult, ~~hogy~~
önálló ~~életüket~~ életüket már jó 2 évtizede élnek s mégis a fel-
szabadulás után rögtön jelentkezett a visszacsúszás utáni vágy! Ha u-
tat engednek neki, a határzár megszűntével ez a vágyakozás alighanem
erősödni fog. Pedig ezekben a községekben megtört már a hagyomány, fel-
nőtt egy fiatal nemzedék, amelyik mit sem tud a régi érzelmi kapcsola-
tokról, ennek ellenére máris hallani a visszatérés felhőtő vágyáról.

Kell lenni

Az önállósítások komoly ellenzésének, s ha az még-
is megtörtént, a régi helyzet után nem szűnő vágnak ~~magyá-~~ *gyökérnek*
~~én~~ *széles* gazdaságának látom. ~~Legtöbbször~~ *az önállósító vagy* nem méltányolják eléggé,
hogy a központ és annak környéke nagyon erős gazdasági egység s ta-
nyrendező javaslatok ezt az értékes kapcsolatot gyakran károsan lazít-
ják. Viszont a közönség elsősorban a gazdasági érdekeket értékeli s
nem szívesen engedi azokat megbolygatni hozzá nem simuló közigazgatá-
si elrendezésekkel.

Pedig azt, hogy a közigazgatási határoknak a gazda-
sági körzetekhez *szorosan kell igazodni, maga a tudomány is hirdeti.*
Főleg a földrajztudósok régóta hangoztatják. ~~Princz~~ Csak a közigazga-
tás rendezői nem vesznek róla kellő tudomást s annak jelentőségét nem
mindig kellően értékelik.

Miderül, hogy a közönség "maradinak" bélyegzett el-
lenkezése, - bár legtöbbször csak ösztönös, - voltaképp tudományos meg-
alapozottság ~~is~~ és ha a közigazgatási határrendezők a gyakorla-
ti élet igényeit mellőzik, ők járnak el tudománytalanul .

I. Szabadka 1910-ben lélekszámra az országnak csak har-
madik, területre azonban a legnagyobb városa volt. 974 km² = 169.191
kath. holdnyi határával a Hortobágyot magába ölelő Debrecent is mege-
lőzte. Amíg Csantavér /14519 kath. h./ és Bajmok /18017 kath. h. / köz-
ségek nem telepítette s hozzá tartozott még Tinójárásnak, Kiszállás-
nak, Átokházának és Horgosnak egy-egy része, nagyobb volt Esztergom-
nál is, az ország legkisebb vármegyéjénél.

Ez a nagy határ 1910-ben ~~28~~ részre tagozódott.
Az I-VIII kör és Sándor külváros képezték a belterületet; Palics-für-
dő, a 11 puszták, a "Szöllők /5/ és az "Ugarok /2/ pedig a külterületet.
A belterületen akkor ~~46.762~~ ^{47.662}, a külterületen pedig ~~46.470~~ ^{46.788}, összesen
~~93.232~~ ^{94.450} ember élt. Tehát több, mint egész Esztergom, vagy Ugocsa várme-
gyében.

Pusztái közül 8-nak területe felül volt a 10.000
kath. holden, közülük Verusácsé 21.268, Tompáé 34.658 kath. holdat
számlált. 6 pusztájának lakossága meghaladta a 4.000 lelket. Legnagyobb
pusztája népességre is - a ~~33.000~~ ^{33.000} 93%-ban magyar - Tompa
volt: 6.392 lakóval. De legkisebb pusztájának, Radonovácnak is mind
területe /2.024 kath. hold/, mind lakossága /1.224 lélek/ meghaladja

Princz Gyula: A földrajz az államigazgatás szolgálatában. Földrajz közlemények. 1933: 46. sz.

sok dunántúli, vagy hegyvidéki nagyközség hasonló adatát. ³⁾

Trianon Szabadkával 893 km^2 -t (91.7%) ^{kat. holdon} és 86707 (91.6%) lelket szakított le a magyar anyatestől. Magyarok maradt északi határán alakultak a hasonló nevű pusztákból, ^{helyesebben} illetve puszták ^{és} ezekből: Tompa, Csikéria és Kelebia nagyközségek a legutóbbi népszámlálás /1941/ adatai szerint ^{összesen} 11.902 lakóval.

A megszállást átélte részben az utolsó (1931) ^{dél} jugoszláv népszámlálás 100.071 lelket számlált. Ebből az általuk megnagyobbitott belterületen, -azaz a Szöllőkből kihalított X.-XII kerületekkel együtt- 50.660; a megmaradt külterületen pedig 49.411 lélek élt. Könnyen kimutatható, hogy a szerb megszállás alatt Szabadka belterülete alig fejlődött. Ha a 9 körzetből állt régi belterületen 1910-ben talált ^{47 663} 45.762 lakóhoz hozzáadjuk a Szegedi szőlőknek akkori 1.655 lakóját s a Majsai szőlők ^{még} 2/3 -ot, -lekeresítve csak 1.000 lelket, a mostani belterületre már 1910-ben ^{50 217} 49.317 lakót kapunk, a jugoszlávok által 1931-ben számlált 50.660 lélekkel szemben. Figyelmet érdemlő, hogy a mutatkozó nagyon kicsi lélekszám-gyarapodás ^{is} az északi, a jobban magyarok által lakott szegényebb körökben jelentkezik, jelezve a magyarság elproletárosodását.

A magyarságnak két irányú népmozgalma állapítható meg (Szabadkán): az ipari munkásság kényszerűségéből délre, leginkább Blógrádba; a földnélkül maradt mezőgazdasági elem pedig a városi mag felé húzódott. Bizonyosságul annak, hogy a város fejlődése a ^{dél} jugoszláv időben megakadt, azzal hatóságaik édes-keveset törődtek.

A szerbek Szabadka külterületét tovább tagolva, 25 részre osztották. A lélekszám-emelkedés erőteljes telepítések következményeként ^{vitt} jelentkezett. Nagyfény pusztán 1910-ben még csak 2.086 lélek élt, 1931-ben már 2.705. Tavankúton az utolsó magyar népszámlálás még csak 4166 lelket számlált, az 1931 ^{új dél} jugoszláv összeírás az Alsó- és Felső Tavankútra osztott területen már 6.278-at. Palics-fürdő ^{ek)} a magyar időben még csak 809 (állandó lakó) volt, a ^{dél} jugoszlávok alatt ^{már} 1701. Zobnatica lakossága 20 év alatt 1297-ről 2287-re növekedett, stb. Hogy ez az igen jelentős szaporodás ^{jó részben} a hatásos nemzeti irányú telepítési politikának az eredménye, az kitetszik abból, hogy az 1910-ben talált 3379 gör. keletivel szemben Szabadkán 1931-ben már 9993 gör. keleti vallású iratott össze és 235 muzulmán is találtatott, holott azoknak előbb hürük-hamvuk sem volt.

^{Megközelítő} Hozzávetőleges számítás szerint a világháború előtti Szabadka egész területén ma kerekén ^{120.000} 120.000 ember él. Ennek alighanem csak az összetételében lesz majd érdemleges változás, az elvándorlások és visszatérések nyomán s ^(a dél) jugoszláv telepések helyébe csángók helyezése révén. Lélekszám szerint tehát a régi Szabadka az

3) Magyarországon az 1930-as népszámlálás adatai szerint 748 község ^{et} ^{talált} 500 lakoson alul, 1050-²⁰ 1000 hektár = 1737 káth. holdon alul. (Alró László: A községnyerés alapelvei. A közigazgatás-tudományi Intézet 19. sz. Kiadványa. 1935.)

ország legnépesebb városainak sorába, Budapest és Szeged után, közvetlenül Debrecen⁽¹²⁵⁹⁶⁹⁾ mögött, a negyedik helyre lépne? Népe ssége nagyobb lenne az önálló megyei életet élt volt Csonka-Bácskánál, ^(1947-ben 111.833) akkor is, ha a Szabadkából kiszakadt községeket nem vonjuk le annak lélekszámából.

A Délvidéken föl szabadult területek közigazgatási elrendezését a kormány az 5440/1941 M.E. számú rendelettel hajtotta végre. Ebből a rendeletből benünket ezuttal csak az a tény érdekel, hogy Tompa, Csikéria és Kelébia községeket nem csatolta vissza Szabadkához. Föladta azt az eddig a lehetőségig betartott elvet, hogy a törvényhatóságok határai a régi állapot szerint állítsanak vissza.

A magyar irredentizmus az eredeti törvényhatósági határokat áldozatok árán is tiszteletben tartotta. Így maradt önálló vármegye a csúnyán megcsonkult, 632.500 lélekről 90.743 lélekre lezsugorított Bácska. Csak ott csinált szervezeti változtatást, ahol az elkerülhetetlen volt, de kihangsúlyozta, hogy ezek a változtatások csak ideiglenesek. Így alakultak meg az "egyelőre egyesített" vármegyék, például: „Arad-Uranóid-Torontóil közigazgatási egységként egyesített vármegye”. S ahol letörtek már a trianoni bilincsek, lehetőleg mindent visszaállított. Pl. Komáromnak nálunk maradt Duna-jobbparti részét kiemelte Komárom és Esztergom, ideiglenesen egyesített vármegyéből és visszaadta a törvényhatósági jogát visszanyert Komáromnak. Ezzel szemben Tompa, Kelébia és Csikéria községeket nem emelte ki Bács-Bodrog vármegyéből s nem csatolta vissza a törvényhatósági jogállását visszanyert Szabadkához. Bajos ezt mással magyarázni, mint azzal, hogy időközben az irredenta elv erejéből vesztett, s itt erősebbnek bizonyult a kormányzati törekvés, amely a puszták, tanjak területi önállósítását célozza s a már kivívott önállósításokat fõntartani kívánja.

Abból, ^{azonban} hogy az irredenta gondolat ez esetben nem tudott érvényesülni, közigazgatási szempontból is igen visszás helyzetek adódnak.

Szabadkáról nézve, ^{pl.} azzal, hogy visszatért a város ingatlanainak jelentős része, erdőinek zöme más törvényhatóságban maradt. Szabadka ingatlanain idegen törvényhatóság fog igazgatni, más fogja birtokpolitikájának helyhatósági részét intézni. Pedig a régi mód, amikor a város földesúr kezében volt a közigazgatási intézkedés lehetősége, közvetlenebb és olcsóbb is volt, ami nem lebecsülendő abban a korban, amely fenn hirdeti a közigazgatás eredményességének elvét, a legkisebb erő felhasználással a legnagyobb eredmény elérésére való törekvés szükségességét.

F. Horváth községi visszaadta Csongrád vármegyének.

9 (Közigazgatási határainak száma 110418.)

[tovább a 3. lapon!]

- 7 -

Egyik tanulmányomban már érintettem ~~mint~~, hogy az a mód, ahogyan Szabadka gondozta külterületét, az az elv amely eljárásaiban irányította, még ma is például volna állitható. Most hozzá teszem, hogy ingatlanjainak kezelése ~~szociális szempontból~~ egészséges önálló gazdasági egyedek képzésével megelőzte korát. Első volt a magyar városok sorában a ~~25 év~~ 25 év^{ig} bérletek rendszeresítésével, önálló kibirtokok tervszerű alakításával. Nincs okunk feltételezni, hogy az a város, amelyben a józan gazda-elem ma is hangadó, megváltoztatná az elődök jól bevált földbirtok-politikáját, amelynek egyik legszebb eredményére Biró Károly, a város ^{előző} polgármestere joggal hivatkozott: Szabadkáról az amerikaiáz ^{idejében} nem volt kivándorlás! Ez a város érdemeit is szerzett, hát ahhoz, hogy törvényhatósági illetékessége hiánytalanul visszaállítassék.

De visszas az új helyzet az önállóságukban meghagyott községek szempontjából is. Bár a trianoni gát ledőlt, szolgabiróságuk[†] marad az a Bácsalmás, amely gazdasági életével a jövőben maga is Szabadkához fog kapcsolódni. Kelébiáról Bácsalmás légvonalban 23 km, viszont a város szive alig 11 km! Ezek a községek ezután minden heti piacra be fognak járni Szabadkára, sőt Kelébia az ő gyümölcsével ~~a~~ ^{valószínűleg} napi piacot is rendszeresen fel fogja keresni.

Ha ezeknek a községeknek a szolgabirósága Bácsalmás, akkor járásbirósága is az. Ez esetben törvényszékük maradna Baján, holott a közeli Szabadk-án lehetne járásbiróságuk is, törvényszékük is. Ha Csikéria község önálló marad, miért nem önállósíttatik most ~~miért nem önállósíttatik~~ az egész Csikéria-puszta? Miért nem csatoltatik ^{három} ~~a községhez~~ a ^{szomszédos} ~~Jugoszláviából~~ ^{állásaitól} most visszakerült pusztarész, amely az ^{előző} ~~most~~ önállónak maradó központ ^{után} ~~át~~ Vakadály nélkül elérhetné?

Ha helyes az, hogy Tompa önállónak maradjon, ugyan ^{az} ezen ^{alapon} miért ne önállósulhatna most majd Ludas, Tavankút, Nagyfénys a többi puszták is, amikor ezek területük, lélekszámuk, tömörülésük révén az önállósulásra szintén megérették?

Es ha a trianoni hatásra önállósult puszták mind kaphattak a város törzsvagyonából, akkor ugyanazon a címen és ugyan ^{ab}ban a mértékben miért ne kaphatnának az önállósulásra igényt tartó összes praediumok/puszták/? Persze már más kérdés, hogy ^{ha} az eddigi mérték alapján gavallérosan fogunk ajándékozni, mi marad a városi magnak, ahol a lakásának mégis csak a nagyobb része súlyosabb feladatokkal terheltén él? stb.

[†]Hozzászólás a tanyai közigazgatás rendezéséhez. Közigazgatás [†] tudomány 1940. ~~2. kötet~~ 3. szám.

[†]A Statisztikai Hivatal adatai szerint 1899-1913 ban a kivándorlás országosán 4.6, Bács megyében 4.8, Újvidéken 4.0, Komorban 1.8, Szabolcson 0.1 %!

† Kiv. címlő-hivatalk

A felstabadult területen nagyon kívánatos lenne nemcsak a közigazgatás, de a társadalmi s a gazdasági életnek az új megszervezése is; fontos lenne, hogy az elszakadt, de gazdaságilag egymáshoz tartozó részek mihamarabb egymásra találjanak. Ez aligha fog megindulhatni és zavartalanul fejlődni azokon a területeken, amelyeken a közigazgatási elrendezés helytelen, a végleges hovatartozás pedig bizonytalan.

Hogy hová vezethet a hosszabb bizonytalanság arra konkrét példát is tudnék említeni. Egy dunamenti vidéknek nyilvánvalóan helytelen volt a közigazgatási beosztása. A tradíciók alapján törvényhatósága görcsösen ragaszkodott hozzá; de mert érezte, hogy a megtartás már sokáig nem sikerülhet, a terület gondozását teljesen elhanyagolta. Amikor ennek a területnek kívánatos közigazgatási rendezése végül megtörtént, társadalmilag is visszamaradt területet kapott át az új törvényhatóság. A korszerű reformok késlekedésének ezt a szomorú kísérőjét - úgy tudom, - eddig még az irodalom sem értékelte eléggé.

III. Nagy kár, hogy a kormányzat a Bácska felszabadulásával adódó szervezési kérdésekkel összefoglalóan eddig nem foglalkozhatott. Különbösen mindjárt kiütözött volna az első, tán legfontosabb kérdés: a megyei határoknak és a székhelynek megfelelőbb megállapítása.

Hazánknak a Délvidék felszabadulása előtt 41/+3/ vármegyéje volt, átlagban 257.000 lakossal és 4.465 km² /772.445 kat. hold/ területtel, átlag 5.64 járással. Nyilvánvaló ebből, hogy a kormányzat az e körül mozgó egységeket találja helyesnek, a feladatok szemszögéből legcélszerűsőbbnek. A közigazgatástudomány álláspontjának is ez látszik megfelelni. Az eredményesség szempontja az egy főnek alá tartozó alosztályok számát nem engedi tetszés szerint fokozni.⁶⁾

Ebből az átlagból ~~ezből~~ ^{2053405 kat. hold) = 11816 km²} területével, 1,535 761 lakosával, 17 járásával és 13 megyei városával Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye élesen kiütözik. Ezt az állapotot nem helyeselheti az a kormány, amely a kisebb vármegyei egységek mellett foglalt állást, ~~akkor~~ ^{akkor} amikor a Fölvidéken és Erdélyben az átlag alatt is több vármegyét visszaállított.

Most, hogy Bácska visszatért, a helyzet az átlagot megint jóval meghaladó vármegyével súlyosbodott. Bácskát lakossága: 632.560, területe: 8.834 km², és járásainak száma: 13 /2 megyei város/ már a világháború előtt kiemelték az átlagból. Ha az alispán ennyi járást jól el tud igazgatni, akkor az átlagosan kereken 6 járással bíró vármegyékben erőpazarlás folyik; viszont, ha az eredményesség követelményének ez utóbbi szám felel meg, akkor ezt az átlagot jóval meghaladó vármegyékben a központi igazgatásnál szükségképpen kell jelentkezni olyan hiányoknak, amelyek felett a kormányzat nem hunyhat szemet.⁵

⁶⁾ Magyary Zoltán: "Hány közvetlen alárendeltje lehet egy főnöknek?" Közigazgatástudomány 1940. évfolyam 2. szám.

† Az első két or a termékek megporosodása annak is, hogy Szabadka magarodára van a költés stb is a legrosszabb utamú volt a hátkai termékváros. forában.

2 Ha jól, eredményesen igazgatni csak a kisebb vármegyét lehet, ez a tétel súlyosan igazolódhatik most majd Bácskában, ahol a feladatok súlya és száma is messze felette lesz az átlagnak!

Szinte magától kínálkozott az alkalom, hogy a bajok súlyosságát legalább enyhítsük. Különösebb nehézség nélkül lehetett volna a 2 túlságosan nagy vármegyéből 3 még elfogadható nagyságút csinálni.

2 Majdnem Mindenki csak jól járt volna vele. Pest vármegye a réven, hogy így kevesebbet kellene leadni területéből. Felső-Bácska azzal, hogy erős magyar vidékkel gazdagodnék. Szabadka azzal, hogy elismertetnék és felhasználtatnék a Duna-Tisza között elfoglalt központi helyzete és előnyös megközelíthetősége/7 vasúti vonal!/, stb.

A vármegyei székhelyek kérdésében sok szempont különböző súllyal ~~játszik~~ szerepet. ^{Megyei} Alighanem legfontosabb közöttük a nemzeti szempont. Ebből vizsgálva a kérdést, ^{aj} rá kell mutatni arra, hogy egyedül a hivatalnokvilág-a maga jobbra zárt életével - nehezen magyarosít. Sokkalta jobb az eredmény ott, ahol ennek szolgálatába népi elem is állítható. Ezért különös figyelemre méltók az idevágó 1931 évi ^{dél} Jugoszláv adatok. A ^{dél} Jugoszláv város-szövetség közlése szerint: Szabadkán 41.400, Ujvidéken 17.354, Zomborban 5852 volt azok száma, kiket ^{41.38} ők is elismertek magyarnak. ~~Ujvidéken~~ Százalékban kifejezve, Szabadkának ~~41.38~~, Ujvidéknek 29.5, Zombornak pedig 15.3%-a volt szerintük magyar. ^{perce} Ezek a számok hamarosan és lényegesen mindenütt megjavulnak. De ^{is a legjobban} a legrosszabb javulásra Szabadkán lehet számítani, mert nagy területen erős szin-magyar vidékkel érintkezik, mert visszavágyó községei túlnyomóan magyarok által lakottak, s mert külterületének színezetét a távozó dobrovolyások helyébe telepített csángók is javítják. †

Ezeknek ismeretében nehéz megérteni, hogy Szabadka a megyehatárok rendezésénél s a megyeszékhely kijelölésénél komolyan még csak szóba sem jött. ^{Viszont} Az alább következők igazában csak akkor ~~jelentős~~ jelentőséggel bír, ha Szabadka ezzel a mellőzéssel a jövőben is kénytelen lenne számolni.

† Nagyon érdekes, hogy amíg minden város, * maga a főváros is, - mint vidékének gazdasági központja, - egyuttal járási székhely, hozzá Komárom város egyszerre két járásnak is székhelye, - addig sem Szeged, sem Szabadka, sem Hódmezővásárhely, sem Kecskemét nem az. Mutatja, hogy a vármegyék ezeket a városokat már a múltban is mennyire számításon kívül hagyták ^{szűny} ezek a városok ^{menyire} rá tartottak voltak; ~~szűny~~ mellőzésükkel mit sem törődtek. Nem a nagy határ miatt lettek mellőzve, hiszen akkor járási székhely Debrecen sem lehetne, hanem egyerűen, abból a vármegyei ^{állásból} ~~állásból~~ ^{állásból} ~~állásból~~, amely - ha tehetné - mellőzte az önállósult városokat. Ebből persze a városra ^{erre} ~~erre~~, a vidékre ^{de} ~~de~~

† Szabadka meggyorsítása tehát stamban is, arányosan, ² thj. városban, ² thj. városban.

I Szent, Gyula, Ócsentiván, Péter Szeged
vannak körül, járás nélkülük mégis az
igénytelen (Közömbös).
(és távoli)

- 11 -

is egyként csak kár háramlott. Hogy más példát ne említsek, az mégis csak nevetni való, hogy a Szeged körül elterülő falvak: Tápé, ~~Sándorfalva~~ ^{Sándorfalva} ~~Bosnyákfalva~~ ^{Bosnyákfalva} ~~ahora csak~~ ^{ahora csak} Kiskundorozsmán találják a főszolgabíró, ^{ahogy} a közelfekvő egyetemi város ^{on}: Szegeden. ^{Kerestül tucmák jutni.} És mi még azt állítjuk, hogy a magyar türelmetlen, nehezen kezelhető nép. Nyugat-Európában a legnyugodtabb vérmérsékletű nép is már rég ^{helyes} megtalálta volna a rendezésnek ^{Kerestül vitte}.

Megítélésem szerint abban, hogy az új magyar élet szülő-városának, Szegednek fejlődése ma lassúbb, mint Debrecené, az ilyen ^{Közigazgatási éremelésnek} ~~szükségletét~~ s az azt dacból semmibe se vevő városi büszkeségnek egyaránt része van. ^{az ilyeneket} ~~De~~ a kormánzatnak nem volna szabad elnézni ^{szat} ~~előtte~~ akkor sem, ha az ^{szat} sehonnán sem panaszolják. És pedig azért nem, mert az ország igazi érdeke az, hogy minden vidék az optimumot szolgáltatthassa, a legkisebb erő kifejtésével, a legnagyobb eredmény elérésére legyen képessé téve. Ez pedig sehol sincs biztosítva, ahol a közigazgatási határok nem simulnak a gazdasági körzetekhez.

Nincs biztosítva ott sem, ahol ez a hozzá-simulás csak a külső szerint van meg. Olyatén-képen, hogy a járás nagysága és határa a gazdasági körzet szerint ^{ugyan} megállapítva és a székhely annak központjában van, de a gazdasági egység együttes igazgatása és irányítása hiányzik. ~~...~~

(Néha ott sincsen meg, ahol a thj. város egyben megye-székhely is, mint ~~...~~, Győr, Miskolc, stb.)

Aki közelebbről s mélyebben szeret belenézni a dolgokba, több helyütt fogja tapasztalni azt, hogy ezekben a városokban a hatóságok csak egy helyütt vannak, de nincs egy vonalban a működésük. Az együttműködésre hivatott helyhatóságokat mélyenható érzés-és felfogásbeli különbségek választják el, úgy, hogy azok belső együttműködése külső ráhatással eredményesen nem is biztosítható. Maga a polgárság legtöbbször a városaival rokonszenvez, mert abban látja inkább a népi gondolat kifejezőjét, ~~...~~.

(Amikor a történelmi gondolat helyébe mind jobban a népi lép: ezen a jelenségen érdemes volna elgondolkozni ~~...~~ és levonni belőle a helytálló következtetéseket.)

Merem állítani azt, hogy amikor a tanya-vidék népe a községesítés gondolatától idegenkedik, akkor ebben az idegenkedésben szerepet játszik az is, hogy a városigazgatást közelebballónak érzi a szívéhez, mint a járást és a vármegyeit. ~~...~~ közigazgatásának központja továbbra is a városban marad ^{na} ^{akkor} ^{azért} még nem veszi szívesen az önállósítást, mert ezután nem a városházán intéznék dolgait. A városháza a múltban is mindig a polgároké volt, míg a vármegyeháza ma is inkább a történelmi osztályoké, esetleg azoké, akik a történelmi osztálynak csak játszó szerepet. Ezzel semmiképp sem akartam azt mondani, hogy a vármegye épületében kevésbé szeretnék a népet. Csak azt akartam megállapítani, hogy a polgárok, - bár menni sehová se mennek szívesen, - a városházákon mégis otthonosabban érzik magukat, ott

bátrabban járnak-kelnek, nagyobb bizalommal tárják ki ügyes-bajos dolgaikat.

~~Annak~~ Viszont, hogy a belterület közönsége sem látja szívesen a tanyak önállósítását, ~~annak okai a városok helytelen hiúsága is.~~
^{annak} oka a városok helytelen hiúsága is.

A városok rendszerint azt hiszik, hogy lakosságuk száma rangsorukat is jelzi. Irtóznak attól, hogy lakosságuk önkéntes csökkentésével rangsorukat önmaguk leszállítsák. Pedig nyilvánvaló, hogy a városok igazi rangsorát nem a pusztaszámbeli adatok, hanem sokkal inkább a minőségtényezők határozzák meg. Nem fontos az, hogy hány lakót számlál valamely város; sokkalta fontosabb, hogy hány polgára, önkormányzati életre érett, öntevékenységre képes, közösségi életre pedig kész lakója van; mennyi önálló ^u existenciáinak száma, mekkora ^a lakosságának átlagos életszinvonala? ^{stb.} Egyelőre azonban még a hivatalos statisztika is lélekszám szerint sorolja fel a városokat s ebben a felsorolásban a közvélemény egyben rangmegállapítást lát. Még a művelt ember is a lélekszám után dönti el, hogy melyik a világ legnagyobb városa? S a legnagyobbat első helyre tévén, ebből könnyen áll elő az a tévedés, hogy ugyanaz a város a világ első városa is.

Bár mennyire hibás is ez a felfogás, mélyen gyökerezik a közönség vélekedésében. Viszont a hiúság mindig is erős indítója volt emberi állásfoglalásoknak. Kár, hogy többször károsan, mint előnyösen. Jó nemzeti politika az lenne, amely ezt a nagy mozgató erőt helyes irányba terelné és valódi érték-termelésre használná fel. Ha például a kormány kimondaná - és persze következetesen keresztül is vinné - , hogy a városokat ^u eztán a képességeiknek megfelelő eredmények szerint fogja osztályozni s ezen osztályozás szerint fogja őket a jövőben támogatni és felkarolni, akkor hamarosan megváltoznék sok városnak ma egészségtelen törekvése: nagyot mutatni a jó helyett; könnyen, csak a látszatra dolgozni a verejtékes belső érték-termelés helyett; a kereteket naggyá, lehető diszessé tenni, de azok tartalmi megtöltésével már keveset törődni, stb.

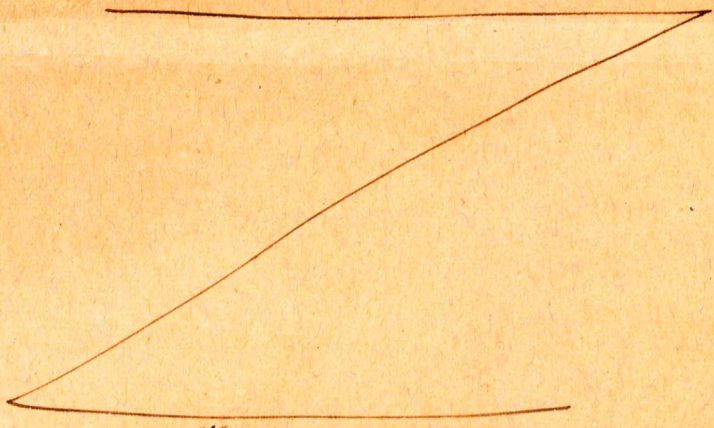
A tanyaközpontok korszerű kifejlesztésének pedig legnagyobb gátja : a pénzügyi nehézség. Téves az az állítás, hogy a belterületek ki szokták használni a külterületeket, ^{hogy} azokat gyarmatnak tekintik, amelyből jövedelmet akarnak húzni? A valóság az, hogy minden város ^{nek felismeréséig} igazi jövedelme belterületéből adódik. Helyes átszámítás szerint, még Szabadkán is a pótagónak több mint kétharmadát

9) Weis István: Törvényjavaslat a községi
1940. (Weis ebben a munkájában
(Lsd. tájékozt.)

szociopolitikai helyeknek
magyar városok megnevezése
Lsd. pl. Nagy Bn
1941 aug. 1-i felmérés
Lsd. tájékozt.

forgalmát mennyire elősegíti a falai közt székelő vármegye.

Ha összehasonlítanánk azt a területet és lakosságot, amely Pécshez, Győrhöz vagy Miskolchoz gravitációs és amely gravitációt közhivatalai csak fokoznak, azzal a vonzási területtel, amely felett az alföldi városok, ^{amelyek} ~~amelyek~~ ^{a vármegyei igazgatóság által nem képviselték} rendelkeznek, akkor tisztán ^{állna} ~~látunk~~ ^{látunk} magunk előtt ^{amint} ~~amint~~ ^{amint} magyarázatát, hogy az előbbi városok miért haladottabbak és erősebbek,

~~Magyarázat adódnak a magyarázat~~

lúktetőbb és megalapozottabb Pécs, Győr vagy Miskolc fejlődése? Az ilyen városok csak élvezik a nagy körzetből adódó előnyöket, de körzetük közigazgatási termet részben sem viselvén, többet tudnak belső feladataikra áldozni, s e révén körzetüknek kívánatosabb központjai is, mint általában az alföldi városok.

Ebben a beállításban ^{adott} világossá válik az egyenlőtlen elbánás. Ennek az egyenlőtlen elbánásnak része van abban, hogy az alföldi városok nem tudják azt az optimumot elérni, amelyre egyforma megterhelés mellett képesek lennének, s amelynek elérését magasabb szempontból tulajdonképp a kormánynak ^{előzékenyen} ~~is~~ ^{is} támogatnia kellene, mert az alföldi városok élnek az igazi magyar életterben s az alföldi városok kedvező fejlődésétől magyar vidékük jobb boldogulása is függ tőle!

Ha a kormány ezt az egyenlőtlenséget felismerné és megszüntetné, egy csapásra megszűnhetne a tanyakérdésnek annyira átérzett rendezetlensége is.

Mik azok a következtetések, amelyek ebből Szabadkára, ennek a városnak ^{magatartására} ~~magatartására~~ ^{adódnak} ~~adódnak~~ ^{adódnak}? Az-e, hogy ~~amint~~ ^{amint} a város törekedjék régi határának visszaállítására? ^{és} ~~és~~ ^{és} emellett iparkodjék elgáncsolni tanyáinak további önállóulását ^{és} ~~és~~ ^{és} a szükséges közigazgatási központok korszerű kifejlesztését? Vagy pedig áldozatosan vállalja továbbra is a

költségeket abban a hitben, hogy azt bírja más komoly feladatainak sérelme nélkül?

Mem! Az önállósulásra megérett területek külön-válása a haladó idő vonalában van! A kormányzat ez irányu törekvése nem csak helyes, de jól fel fogva és persze jól is ~~el~~ rendezve, a városnak is csak érdeke. Szabadkára is csak előnyös lenne az, ha körzetében minden ^{itt} a lakosság számban, erőben, igényekben növekednék. Nem arra kellene tehát törekednie, hogy trianoni községei megint pusztái legyenek, hanem inkább arra, hogy mihamarabb minden pusztája lüktető községi életet élhessen. S amely pusztái arra még nem voltak érettek, rajta kellene lenni, hogy azok közigazgatási szükséglete korszerűen kielégíthessék. Ezzel régi város politikájához maradna hű, amely város politika a maga jószántából, az akkori igényeknek teljesen megfelelő, négy ~~külső területi közigazgatási~~ ^{tanyai} központot ~~ki~~ fejlesztett. De mert a ^{községi} szervezet fentartására a tanyai központ ^{erre} je nem lesz elegendő, a hiányt pusztá gavalériából ne maga fedezze, hanem kérje annak a kincstár általi fedezését, mint ahogy viseli azt minden kisközségben, ahol a közigazgatási szervezetet az állam megokoltnak látja, de ahol annak terhét ~~az ^{erősebb} terület~~ ^{érdekelt lakosság} fedezni képtelen.

Ha azt kérdenék: hiszem-e, hogy az ilyen várospolitikához a ^{szabadkai} polgárság hozzájárulása megnyerhető s, hogy főleg a községi önállósításokat az érdekelt lakosság szívesen fogadná, - akkor azt kellene mondanom, hogy az ellenkezőjéről vagyok meggyőződve. Sőt, ha a megoldásnak eddigi útjait követnék, ezzel csak a kedélyek nyugtalanságát lehetne fokozni. Hiszen, ha a régi módszer tartatnék be, akkor ezeket az önállósuló pusztákat a várostól elcsatolnák a távoli járáshoz! Ludast talán Horgos módjára, a dorozsmaihoz, Nagyfénnyt, a topolyaihoz, Vánteletket, ^(Horgos) a Zomboréhoz, Tavankutat a bácsalmásihoz. Világos, hogy ez nem rendezés lenne, hanem gyökerestől való felfordítás.

De kielégítő megoldást az sem adna, ha számukra a főszolgabíróóság Szabadka székhellyel lenne felállítva. ^{igényeket}

Az ~~szükségletet~~ nem oldaná meg jól, ha az önállósult területeket járásilag ugyan Szabadkáról, de nem egységes szellemben igazgatnák. Ezeknek a területeknek a gazdasági egysége oly szoros, sok szállal annyira összenőtt, hogy ezt az egységet csak egységes vezetés és irányítás tudná kielégíteni. —

Abban a gondolatban, hogy a kormány az egész Duna-Tisza közét érintő megtervezéshez holnap sem kíván hozzányúlni, de érezve azt, hogy valamilyes korszerű rendezés elkerülhetetlen, —

keresve azt, melyik mód lehetne az, amely az érdekeltséget kielégíthetné, emellett a kormányzat ismertett törekvéseinek irányában volna és képes lenne arra a legfontosabb feladatra, hogy Szabadka és vidékéből a legkisebb erő felhasználásával a viszonylag legnagyobb eredményt kívánja, - azt a javaslatot terjesztem elő, hogy tételesen Szabadkán egy merőben új, de a tudományos követelményeken alapuló ^{kisérlet} ennek érdekében hívjon életre a kormány egy új közigazgatási elrendezést, - nevezzük ^{tan} v á r o s m e g y é t!

1/ Szabadka belterülete a szorosan hozzátartozó külterülettel - nagyjában az Ugarokkal, Szöllőkkel és Palics-füldével - maradjon thj. város. Területe ~~széles~~ lenne körülbelül 23.000 ^{et meghaladná} hold, lakóinak száma ~~10000~~ ¹⁰⁰⁰⁰ Meg. T

2/ Szabadka többi külterületéből alakítsanak községek. Nagyközségek azokból, amelyekben ^{hozza} megvan az erő és érettség. Tehát Tompa, Kelébia és Csikéria mellé legalább Tavankút, Ludas és Nagyfény. A többiek tanyai kisközségek lennének.

3/ A községek ^{ve} saját bevételeivel nem fedezett szükségletét - ahogy azt mindenütt teszi az országban - fedezze a kincstár. Ahány százalékos megyei pótdót fizetnek a községek Bács vármegyében, annyit fizessenek itt is: Szabadka város pénztárába. A város pedig gondoskodnék a teljes járási és megyei szolgálat ellátásáról. Ezért aránylagosan kapná azt az állami támogatást is, amit a kincstártól minden vármegye élvez.

4/ Szabadka a főszolgabírósnak mindenben megfelelő hivatalt állítana fel tisztán a községi ügyek intézésére. A város polgármestere ezeknek a községeknek alispáni, árvaszéke pedig az árvaszéki teendőit ellátná. A műszaki feladatok elvégzésére talán elegendő lenne egy államépítészeti hivatali ~~hivatali~~ kirendeltség. Ugy amint régebben volt, és kellene most is királyi tanfelügyelői kirendeltség.

5/ Lennének persze közös ügyek: főleg út- és közlekedésügyiek, az utadó költségvetés, állategészségügy stb. Ezek megtárgyalására és intézésére közös szervként a községek képviselő testületeiből és a város törvényhatósági bizottságából delegáció ^{alakították} ~~küldetnek~~ ki, amelynek szintén a főispán lenne az elnöke. A járási személyzet kiválasztásában a községi delegátusoknak ³ lehetne ¹ döntő ² szerepe.

6/ Ehhez a városmegyéhez tartoznának nemcsak azok a községek, amelyek Szabadkának a háború előtti területéből alakultak, hanem azok is, amelyek Szabadka vonzási körébe ~~tartoznak~~ ^{vele} tartoznak, egy nagyobb gazdasági életteret alkotnak. Ezek lehetnének Csantavér, Bajmok, Kiszállás, Kunbaja

Tehát legalább is

Figy is hátra is nagyobb városnak - sorában maradna.

E népművelés

hogy a "mezei hadak" utjában állnak a belterület városiasodásának. /Viz-
vezeték, csatornázás, közkönyvtár stb./

Meggyőződésem, hogy ^{ma} a vármegyei járásokhoz tartozó, de Szabadka gazdasági vérkeringésébe inkább kapcsolódó községek is szive-
sen vennék ezt az új elrendezést, mert annak jelentős előnyeit könnyen belátnák és hamar élveznék. Nem volna nehéz kimutatni Nagy-Bácska elő-
ző történetéből azt, hogy a vármegye ^{figyelm} kevésbé karolta fel ő-
ket. /Ásd: útépítést/. Semmi esetre sem jutott rájuk annyi gond, mint amennyit szolgálatuk szerint igényelhettek volna.

Erős hittel állítom, hogy a szabadkai nagyobb gazdasági élettér szerint alakuló ennek az új közigazgatási egységnek állami szem-
pontból is hamarosan mutatkoznának az előnyei. Ezek között bizonynal ki-
emelkednék első sorban a kedvező nemzeti hatás s kialakulna a gazdasági mellett a kulturális összetartozandóság!

Nem volna helyes Szabadka és környékének elrendezését, abból az állapotból elbirálni, ahogy ^{am} az ma jelentkezik. Szemünk előtt már annak a helyzetnek kell állni, amelyre nem csak vágyunk, de amelyet bizonynal hamarosan el is érünk, ha az élet rendes forgásába megint visszatér. ↩

Részben azért, mert a trianoni határ ^{át} szelte a város éle-
terét, - részben pedig annak eredményeként, hogy a ^{del} jugoszláv kormány a határra került város érdekeit a saját szemszögéből alárendeltnek minő-
sítette, - a város úthálózatának a világháború előtt szépen megindult kiépítése nem folytatódott. Az egyedüli, ami e téren Szabadka javára, -
de aligha Szabadka érdekében - történt, a szépen megépített nemzetközi útnek a városon való átvezetése. De egyébként egy útja sem épült tovább. Ennek következtében ma az a helyzet, hogy a városnak a vidékkel való közúti összeköttetése a ~~szépen megépített~~ kívánalmaknak ~~alárendelt~~ alatta marad. ↩

Nem kétlem, hogy ezen a téren gyorsan fog komoly javulás jelentkezni. Hamar elérjük azt a magyar viszonylatban már mindenütt természetesen tartott állapotot, hogy a thj. városoknak minden fontosabb útja végig gondozott műút.

Az idevágó állami és vármegyei feladatok mellett természetesen a városnak is adódnak sürgős teendői. Felette kívánatos, hogy ezek jól összehangolódjanak és így egységes terv szerint oldódjanak meg Szabadka és vidékének eddig elhanyagolt közúti közlekedési kérdései.

Ha a város közúti hálózata kiépül, vonzási köre és a közönség mozgásának iránya is érezhetően meg fog változni. Csak példaként hozem fel, hogy alighanem meg fog szünni a Bajáról eddig Kisszálláson, illetve Kelébián át vezetett szegedi Mávaut-járat; ha meg is maradna, Szabadkán át közlekednék. De valószínűbb, hogy helyébe majd a Szabadka-Mélykút- Jánoshalma-^{Hajós - Miske} -Kalocsa-i járat fog kifejlődni, jobb összeköttetéseként az érseki székhelynek is az egyházmegye legnagyobb és legjelentősebb katolikus városával: Szabadkával.

Létszám irókéiben több helyen
morgolom iszolulna meg a orz

- 20 -

Nem kétlem, hogy a városmegye Kecskeméten ~~is~~ hamarosan meg szerveztetnék. Ott is sok kérdésnek/megnyugtató megoldását eredményezné. Megszűnnék Bugac-pusztának a szakirodalom által annyiszor kifogásolt elszigetelt helyzete. Megkönnyítették Kecskemét gazdasági talpraállása s ennek kedvező hatását vidéke is hamarosan érezné. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a vidék szempontjából sem közömbös: milyen ütemben fejlődik központja, milyen mértékben képes a vidékét is érdeklő feladatoknak megoldására?!

Tudom, hogy a gondolatot csak felvetettem, alkalmazását csupán főbb vonásaiban vázoltam. De minden tervezésnek ez a rendje. A részletekkel csak akkor foglalkoznak, amikor a terv már a kivitelre készítendő elő.

A most felvetett gondolat bennem már régebben megért. Azkországnak már sok helyén jártam és több helyütt közvetlen közlelről szemlélhettem a helyi önkormányzatok helyzetét. A legtöbb helyen ugy találtam, hogy a város és vármegye működése között nincs meg az eredményesség érdekében annyira szükséges összhang. S ez az összhang a legtöbb - ször nem is lehetséges, mert nem egyezik a felfogásuk. A felfogás ket- tösségének, az irányítás különbözőségének hátrányai, sőt káros követke- ményei nyilvánvalók ott, ahol az közös kérdéseiben egyéredkű és egymáshoz tartozó élettérben jelentkezik. *Jól mondja Prinz: „A természet a közös helyet.”*
Komoly közérdek ~~van~~ megszüntetése. ←

A megszüntetés történhetnék abban az irányban, hogy a köz pontot képező város visszahelyeztetnék a vármegye vezetése alá. Ez nem volna az európai fejlődés vonalán és jó eredményekhez nem is vezethetne. Ezt mutatja az is, hogy a legtöbb, gazdaságilag erősebb, kulturában fej- lettebb, még megyeszékhelyű megyei város sem érzi jól magát a vármegyei igazgatásban. Különben nem jelentkeznének minuntalan törekvések: fel- fejlődni a törvényhatóságú városok sorába.

A hiba ott történt, hogy amikor kiemelték a vármegyéből a thj. városokat, csak közigazgatási határaikkal emelték ki s nem mind- járt egész gazdasági körzetükkel. Ezt kell most kiküszöbölni s ezt va- lósítaná meg a városmegye!

Valóban nem látszik más megoldás, mint a vármegyéből ki- emelni azokat a részeket, amelyek egy belőle már kiemelkedett gazdasá- gi magnak a hozzátartozói. S mert a helyes cél nem lehet más, mint az egységes vezetés biztosítása a gazdaságilag egységes területeken, és mert az irányzat ma helyesen az, hogy a községi önkormányzatok alakulá- sát a tanyavilágban is elősegítse - az a hitem, hogy a városmegye gon- dolatát mindenütt szívesen fogják fogadni, mert az ^{előnyös} a területé- ben ugyan csonkuló, de ép e réven a városiasodásra alkalmasabbá tett városokra, ^{előnyös} a város vidékére is, amely így az erősebb és fej- lődöttebb közeli városnak egységes irányítása alá kerül, de községi önállóságát megtartja, a közös érdekű ügyekbe ^{intézked} pedig ~~kap~~ ^{befolyást} ~~kap~~, - de ^{előnyös} a vármegyére is, mert általa egy örökös surlódá- dási felülettől megszabadul. Megértést remélhet a kormányzat részéről

területi sejtendabádot, szétvágni annyis jelűt, minis megfontolati legfontosabb irányzati feltétel
Csom közté tudotkormanyozással lehet az
hinni, hogy a város és vármegye területi közigazg. a politikában irány-
- telenek.

is, mert az egyetemesség szemszögéből is figyelemre méltó előnyök mellett megoldását jelentené egy eddig neki is csak gondot okozott feszültségnek, és mert a némi többletköltséggel, ami a kincstárra hárulna megszűntetne egy, mindenképen megszüntetendő egyenlőtlen elbánást, amely abban jelentkezett, hogy a kormány a legkisebb község deficitjét is az államkincstárból fedezte, viszont a sokszor fontosabb tanyaközpontokét a maguk gondjával is megterhelt belterületekkel fedeztette. Ezzel az igen jelentéktelen és egyedüli többkiadással szemben minden esetre sokkal értékesebb az az előny, amely a gazdaságilag együvé tartozó területek egységes s már ez okból is jobb igazgatásából szükségképp fog háramlani az országra.

Szabadka visszatérével hozom nyivánosságra ezt a gondolatot, azért, mert a kísérlet megtételére Szabadka jól ismert adottságait és jelen átmeneti helyzetét felette alkalmasnak találom. Szabadka szervezési kérdéseivel a kormányának így vagy úgy, de mindenképen foglalkoznia kell. Ha Szabadka székhellyel új vármegyének alakítása szóba nem jöhet, akkor az ott jelentkező és megoldást váró kérdések legnyugtatóbb megoldását tervezetem megvalósítása jelentené.

Mégis lehet, hogy javaslatomat még Szabadkán is idegenkedéssel és kételéssel fogadják. Azért, mert átüt a hagyományokon, eltér a régi csapásoktól. De engem egész közéleti pályám alatt annál a kérdésnél: hogyan volt eddig, mindig jobban érdekelt az, hogyan kellene lenni ezután? És még a jó megoldások mellett is mindig kutattam a jobb után.

Szabadka és környékének közigazgatási elrendezését kielégítőnek a múltban sem találtam. Ahogyan pedig mai - remélhetőleg csak átmeneti - állapotában van, ebben erőinek jó hatásfokú kifejtését, kellő érvényesülését lehetetlennek találom.

Ne tekintse senki a magyar helyhatósági igazgatást múzeumnak, ahol féltve őrzik azokat az intézményeket is, amelyeken már túl haladt az idő. A határok közül, csak az országhatárok lehetnek szentek, a mi szemünkben sérthetetlenek. A közigazgatási határoknak a mindenkor jelentkező feladatokhoz és szükségletekhez kell alakulni és változniok kell mindannyiszor és mindig úgy, amikor és ahogy az egyetemes érdekek megkívánják. A katonáéknál jól bevált elv az, hogy minden csapat tetszet annak kell vezényelni, aki a vezényletet legjobban el tudja látni, aki a vezérlet feladatát legjobban tudja teljesíteni.

Ennek az elvnek alapján nyugodtan állítom azt, hogyha a szegedi polgármester lehet jó törvényhatósági vezetője a csengelei-pusztának, akkor még inkább lehet a közeli Tápénak és, hogy Tápé is jobban jár, ha gazdasági központjából: Szegedről intézik közigazgatását, mintha továbbra is Szentesről történnék az irányítás, ahonnan érdekei annyira nem is értékelhetők.

Szeged: ez a törvény marad: 7

valódi

Javaslatomnak Szabadkával kapcsolatban való előterjesztésében az a törekvés vezetett, hogy a hazatért szülővárost ne csak szóval köszöntsem, de tőlem telhetően szolgáljam is.

Ezt a készséget tanusítsa ez az irásom.

Lehet, hogy fel se fognak rá figyelni. Lévy József:

"Hivatlan vendég"-ének refrenjével mondanám: "Kár, be kár!"

De tán mégis jobban illenék Poe híres versének refrenje, ahogyan azt a mi Kosztolányink ültette magyarra: "Sohasem!"

Hozzánk minden esetre jobban illik, hogy küzdeni, munkálkodni azokért, akiket szeretünk, - a jó ügyért, amely szívünkhöz nőtt ~~a gondolatért, amelynek helyességét felismertük, ne szünjünk meg~~
~~s o h s e m !~~

Aki szemé előtt tartja azt, hogy az elindulás jórúga nemcsak a versenyben fontos, hanem az eredmények minden tényleg elhárító jelenségéig, az nem fogja lebenni. Borbíró Ferenc.

Aki szemé előtt tartja azt, hogy szabadka szép erői a vinnak. Bánya dörög. hordadaiában mihamarabb és minél kedvesebb határfokkal irányítsuk.

Egyes korszak
sima gerinc
26.

(1)

Kartel, közüzem, közigazgatás.

Írta: Ereky Károly.

Anglia és Magyarország voltak a világ legrégebb alkotmányos államai, de a modern alkotmányos liberális államszervezet nem nálunk született meg először, hanem Angliában, a modern gyár-
ipar óshazájában. A gazdasági és emberi szabadságot évezredekig hirdették a filozófusok és sok vér ömlött ki ezekért az elvekért a forradalmakban,¹ de az egész világon az angol parlament foglalkozott legelőször igazi sikerrel a rabszolgaság eltörlésével és a munkás-
ság felszabadításával. Harminc esztendővel a gőzgép feltalálása után - 1808-ban - Anglia iparosai olyan nagy számban alkalmazták már a gőzgépet, hogy nem volt szükségük többé színes rabszolgákra és az angol parlament 1808-ban meghozhatta a világ első törvényét, amely igazi emberi szabadságot jelentett az elnyomottak számára. Anglia ugyanis ebben a törvényben törölte el a rabszolgaságot, ami-
ben őt azután a XIX. század folyamán a többi kulturállamok sorban követték.²

A Manchester ipar gyors terjedése Angliában ipari forradalmat okozott. Az új embertípus, az ipari vállalkozó, rohamosan építette ki a modern közgazdasági életet és ez a forradalmi átala-
kulás annyira imponált az angol közönségnek, hogy a kormány 1813-
ban - a közvélemény általános helyeslése mellett - törvényt hozott az iparizabadságról és ebben a törvényben egyidejűleg lefektette a modern liberális állam alapelveit.³ Ezek szerint az állam - nem lévén képes a gyáripari termelés problémáit szabályozni és irányi-
tani - szabaddá teszi az ipart és kereskedelmet és visszavonul a törvényhozás, a közigazgatás, illetve a rend-fenntartás munka-
körére. Ez a liberális államforma lett a világ összes népeinek az ideálja és amely ország a XIX. században ki akart szabadulni az agrár feudalizmusból, az Anglia állami és közgazdasági berendezé-
sét alkalmazta saját viszonyaihoz, illetve legtöbbször lemásolta.^{at}

1 }
2 } [A jezsuitákat kérem a tanulmány végéről ide a magy
3 } meglehető helyre!]

Ebben az egyéni szabadságra felépített modern államban az volt az alapelv, hogy a közigazgatást vezeti a kormány, miközben működését ellenőrzi a törvényhozó országgyűlés. A kormány és az állami közigazgatás azért nem avatkozott bele az egyénileg szabad vállalkozó munkájába és versenyébe, mert a fejlődés folyton új problémákat vetett felszínre és továbbá azért ^{és az} ~~ami~~ a legfontosabb, mert a vállalkozóknak meg volt a maguk ellenőrző szerve a közgazdasági életben, tudniillik az üzleti siker döntött sorsuk felett. További alapelv az volt, hogy mindenki szabad állampolgár és szabadon vállalkozhatik az üzleti élet minden terén és a verseny korlátlanul szabad. Az életképesebb és az erősebb győzelme volt a mérvadó. Ebben a narcsan a közgazdasági élet központi irányító szerve a piac volt. Itt dőlt el tárgyi alapon, hogy melyik vállalkozó a jobb és életerősebb és hogy melyiké a siker. Ugyancsak a piac szabad mechanizmusa tartotta fenn a rendet a kereslet és a kínálat között.

Ezt a liberális, szabad állami ^{és társadalmi} rendet harcolta ki magának a vállalkozóknak az a modern csoportja, amelyik Angliában a XIX. század elején először alkalmazta a gőzgépet és a modern technika vívmányait gyáraiban és kereskedelmi vállalataiban. Ugyanez a vállalkozó szellem hódította meg az európai és északamerikai népeket az új alkotmányos liberális eszmék számára.

A fejlődés során ez a laissez faire elvére felépített szabad állam nem mutatkozott örökéletűnek. A 1813. évi angol törvényben lefektetett szabadsági elvek az idők során elévültek és egy százéves epizód után - amelyet a liberalkapitalizmus korszakának nevezhetünk - az államhatalomnak bele kellett avatkoznia a közgazdasági életbe. Vizsgáljuk meg, hogy milyen közgazdasági erők változták ki ezt az új irányzatot és hogy milyen új munkaköre keletkezett az államnak a modern technikai felszereléssel dolgozó emberi társadalomban. Szándékosan választjuk az angol példákat, mert ezzel is igazoljuk, hogy nem a németeket utánozzuk, mikor hazánkat bekapcsoljuk Európa új rendjébe, hanem minden külföldi befolyástól függetlenül, általános érvényű közgazdasági törvények írják elő országunk ujjaépítésének alapelveit.

Mint hangsúlyoztuk a XIX. században az volt

Dánia, Németország, Olaszország, Portugália és az USA példáival is meg lehet világítani, még akkor is, ha ezeket a példákat nem akarjuk utánozni. Jelenleg csak az angol adatokra támaszkodom.

Az állam-beavatkozása a közgazdasági életben.

A XIX. században az volt az összes alkotmányos demokrata államok közgazdasági irányelve, hogy az állam az egyénileg szabad polgáraként ságát önállóan hagyja vállalkozni termelni és kereskedni. ~~Az állam ad-
hat szubventiót és segíthet az esetlegesen pangó gazdasági forgalomnak
köz munkák kiadásával, de a vállalkozók szabadversenyébe elvileg nem avat-
kozhatik bele, mert a gazdasági egyensúlyt a szabad piacoknak kell lét-
rehozniok. A XIX század államférfiai rendkívül komolyan vették ezt az
alapelvet és az ellene vétőket szigorúan megbüntették. Egyedül a munka-
piaccal tettek a kulturállamokban kivételt és mint a történelem igazolja,
a nyugateurópai országok a szociálpolitikát kiemlték a szabadverseny
légköréből.~~

a XIX században éltetős volt az a (liberális, a gazdasági szabadság a XIX században (óriási sikereket ért el.

A gőzüzemű gyárak anyagi sikerei, a belső- és külkereskedelem rohamos emelkedése, az ut-és vasuthálózat kifejlődése, a bankok és tőzsdék nagy-
szabásu működése és általában a pezsgő közgazdasági élet annyira impo-
nált mindenkinek, hogy a feudalizmus romjain építő új típusu üzlet-
embereket senki és semmi sem korlátozta szabad mozgásukban.

Ebben a liberális atmoszférában a szabad piac kitűnően működött, mindaddig, amig csak kisemberek voltak a piacon. Abban az időben, amikor a legnagyobb gyárak még csak egy-kétszáz munkással dolgoztak, a legnagyobb kereskedők ^{csak} évki forgalma/százezer pengőkre rugott, a legnagyobb részvénybank alaptőkéje nem érte el az egy millió pengőt, és minden vállalkozó olyan kicsiny volt, hogy a szabad piacon egyedül nem tudta megzavarni a kereslet és kínálat törvényét, addig az 1813-ban lefektetett ^(liberális alkotmány) angol közgazdasági elv remekül bevált. ⁴ Hatvan-hetven év múlva azonban a szabad piac mechanizmusa elkezdett akadozni.

Amikor a gyáripar már olyan óriási méreteket öltött, hogy a gyárosok a szabad piac árhullámzásaitól függetlenül kényszerültek üze-
meiket fenntartani, akkor nem mondhatta például a textilgyáros, hogy csökkent a termelését, mert leesett a ruhaszövet ára, hanem kényszerült éxi

óriási méretű gyárüzemét állandóan üzemben tartani, hacsak nem akarta annak organizációját tönkretenni. A többi nagyipari vállalatok is gigantikus méretekre rendezkedtek be. A sokezer lóerős gőzgépek, ~~a harmincezer lóerős gőzturbinák, a hatalmas~~ viziturbinák és elektromosművek, amelyek az ipartelepekbe be voltak építve, karöltve a munkagépek végtelennek látszó szériáival és a munkások tizezeivel, nem tudtak többé alkalmazkodni a szabad piac árhullámzásához és bekövetkezett a túltermelés.

Ugyanekkor a tőzsdén megjelentek a szervezett nagykereskedelmi vállalatok, amelyek közül egy cég több árut hozott forgalomba, mint a régi világban száz kereskedő. A kínálat és kereslet normális működése itt is megakadt és mivel a gépek tulsok árucikket állítottak elő, a vasutak és hajók pedig a tengerentuli országokból mindig több nyersanyagot szállítottak, mint amekkora a piac felvevő képessége volt, a szabad, független, büszke gyáros és kereskedő, aki nem tűrte, hogy az állam beavatkozzék a termelésbe - akarva, nem akarva, - felkereste versenytársait és titokban megegyezett velük abban, hogy a szabad piacot megszüntetik és termelésüket a szükségleteknek megfelelően szerződészerűleg kontingentálják.

Akárhogy igyekeztek is a gyárosok és a kereskedők ezeket a kartel⁵ megállapodásaikat titokbantartani, az mégis csak kitűdőött és a közvélemény felzudult a kartelek ellen. Nem~~x~~ mondhatták a gyárosok sehol és soha, hogy a kartelt a liberális alapokon álló kormányok kényszerítették rájuk, sőt ellenkezőleg, az államhatalom eleinte mindűtt üldözte a kartelokat és a gazdasági szabadság nevében megtiltották a gyárosoknak, hogy kartel-szerződést kössenek. Hiába volt azonban minden erőlködés, a túltermelés, erősebb volt, mint a gazdasági szabadság eszméje és győzött a tevéyszerűség. A piacon a kínálatot szabályozni kellett, aszerint, amint azt a fogyasztó felvevőképessége előírta.

A kartel a haszon elvére felépített kapitalisztikus vállalkozások mentő szervezete lett és ma már mindenki tisztában van vele, hogy ez az apparátus mélykülözhetetlen a grandiózus nagy vállalatok számára. Addig, amíg a haszonszerzés a termelés hajtóereje és a be-

fektetett tőkének meg kell hoznia a kamatját, addig a kapitalisztikus vállalkozónak a túltermelés veszélye miatt feltétlenül szabályoznia kell az árakat és el kell kerülnie a szabad versenyt. Ebből látszik, hogy a gazdasági törvények változásoknak vannak alávetve és nagyon tévednek azok, akik ma a liberalizmus visszajövetelét jósolják és a klasszikus közgazdászokat idézik. Adam Smith az apró üzemekkel dolgozó XVIII. század végén nem látta még azt a karteltörvényt, amely viszont ma alapelve lett a gépóriásokkal dolgozó nagy kapitalista vállalkozók működésének.

Az állam, illetve a liberális/^{kormányok}~~kereszek~~ a XIX. században éppen liberális meggyőződésük miatt nem szívesen avatkoztak bele a kartelok ügyeibe. Az 1914-es világháborúban történt meg először, hogy a háborús országok kormányai felkarolták a kartelokat. A háborúban ugyanis a kormányoknak hirtelen szüksége lett a termelés állami közigazgatására és kapóra jött nekik a kartelszervezet, amelyet azonnal felhasználhattak. Különösen nagy érdeme Magyary Zoltánnak,⁶ hogy a közigazgatásnak ezt a modern fejlődésirányát felismerte és tanulmányaiból levezethető az a tantétel, amelyet egyébként mi is ~~is~~ igazolunk, hogy a termelés kartelszerű szervezése, illetve állami közigazgatása nem csak háborús feladat többé, hanem ellenkezőleg alapja lett az új normális közigazgatási tevékenységnek.

Az államnatalomnak a közgazdasági életbe való beavatkozása ^{a kartelozás kivül} még egy másik vonalon is érlelődött. A XIX. század folyamán keletkeztek az állami és városi közüzemek, amelyeknek az elvi indulása lényegesen különbözött a magánvállalatokétól, de az állami

~~és törvényhatósági illetve községi közigazgatásra vagy~~
hatóságot gyarapítottak.

~~feltetett tőkének meg kell hoznia a kamátját, addig a kapitalisztikus vállalkozónak a túltermelés veszélye miatt feltétlenül szabályoznia kell az árakat és el kell kerülnie a szabadversenyt. Adam Smith az apró üzemekkel dolgozó XVIII. század végén nem láthatta még azt a karteltörvényt, amelyik viszont ma alapelve lett a gépórisákkal dolgozó nagy kapitalista vállalkozók működésének. A kartel szabályozó ereje nélkül a mai túlméretezett ipari vállalatok sikeresen nem tudnának működni. Tehát mint látjuk a kartel a tervgazdaság alapelve, amelyiknek meg kellett születnie a gépközta túltermelés mellett és fejlődésében még büntető rendelkezésekkel sem lehetett megakadályozni.~~

~~A történelmi fejlődés azonban nem állt meg a kartelnél. A XIX. század folyamán állami és városi közüzemek is keletkeztek, amelyeknek az elvi indulása lényegesen különbözött a magánvállalatokétól.~~

Amíg ugyanis a magániparban a hajtóerő kizárólag a haszon volt, addig az állam és városok létesítettek olyan egészségügyi, jóléti és egyéb közérdekű intézményeket is, amelyeknek nem a haszonhajtás volt a célja és rendeltetése. Ezeket az intézményeket magánszemélyek nem tudták volna megvalósítani, sok esetben azért ^{nem}, mert közérdekből nem is lehetett egyes emberekre bízni a monopolisztikus közüzemeket, más esetekben pedig azért nem, mert ezek az intézmények nem hoztak hasznot. A közüzemek jellegzetes csoportjába tartoztak a folyamszabályozások, a hajózható csatornák, kikötők, közutak, vásárcsarnokok, központi nagyvágóhidak, közkárházak, vízművek, stb.

Ezeket a közigazgatási vezetések alatt működő intézményeket az jellemezte, hogy a közületek által felvett kölcsönökből épültek fel és forgótőküket a közadókból kapták. Ha szedtek is egyes közüzemek díjait, mint pl. a hajókikötők, akkor a díjak szedéséből nem feltétlenül kellett haszonnak származnia, mert hiszen ezeket az intézményeket akkor is fenntartotta a közület, ha a közadókból rá is kellett fizetni az üzemvitelükre.

Az ilyen állami és közigazgatási intézmények és vállalatok száma évről-évre szaporodik. A kapitalizmus első idejében ugyanis sok olyan jóléti intézmény keletkezett, magánvállalati alapon, amelyeket azután a községek később háramlás útján megkaptak. Így jutott pl. Bu-

dapest székesfőváros a vízművek, a gázgyár, elektromos művek és a BESZKÁRT birtokába. Ezeket a közérdekű ^{üzemeket} intézményeket eredetileg nyolcvan-kilencven esztendeje magánvállalkozók alapították és mikor az engedményeik lejártak, akkor a felsorolt vállalatok mint közüzemek a főváros tulajdonába mentek át.

Közüzem

Mikor Jelinek ^{Heurik} a múlt század hatvanas éveiben megalapította

az első lóvasuti társaságot, Ujpest és a Kalvin tér között, senkisémm gondolhatta, hogy ebből a kis részvénytársaságból egy több százmillió pengő értékű közlekedési részvénytársaság fejlődik ki. A budapesti Közlekedési Okmánytár tanúsága szerint Pest szabad királyi város közönsége annyira megvetette és lenézte a kis lóvasutat, hogy csak a -császári kancellária parancsára engedélyezte az építést és a járatot.

Ez az eset is igazolja, hogy előre nem lehet tudni azt, hogy egy vállalkozás, vagy a termelésnek valamelyik ága, mikor érik meg arra, hogy abból közüzem legyen. Ma még Budapesten pl. a tejkereskedelem magánvállalatok kezében van, jól lehet évi negyven millió pengős forgalmával már közüzem lehetne, ^{de} ^{amikor} ^{előtt} vannak Európában városok, ahol a tejkereskedelemből ^{és egyéb nagy vállalatokból} már tényleg közüzem ~~született~~ ⁹ ^{keletkezett}.

A közüzem sokkal erősebb szervezet, mint a kartel, mert, amíg a kartel csak egyes vállalkozók magánjogi szerződésén alapul, addig a közüzem hatósági vezetés alatt áll, tehát olyan büntető rendelkezésekkel védi meg a monopóliumát, amilyenek a magánjogilag megalapozott kartaloknak ^{sem} áll rendelkezésükre. A magánjogi kartel végeredményben bírói ítélet nélkül nem tudja megbüntetni a renitenskedő tagjait. Ezzel szemben a közüzemnél a hatóság a rendőrséget és csendőrséget tudja mozgósítani az ellen, aki a monopóliumát megsérti.

Világítsa meg egy példa is ezt az elvi különbséget. Ha pl. a budapesti enyvkartel tagjai közül valamelyik megszegi a magánjogi alapon létrejött kartelmegállapodásokat és renitenskedik, a kartel vezetősége csak bírói úton tud vele szemben jogorvoslatot találni. Ezzel szemben ha pl. a főváros vágóhídi monopóliumát egy hentes megszegné és nem a vágóhídon, hanem a saját házában szurna le egy sertést, akkor a főváros a rendőrség útján teremt rendet és minden bírói beavatkozás nélkül pénzbüntetést ró ki a hentesre és szükség esetén le is zárathatja ^{át} ^{szóval}

~~a kartelnak a bírósághoz kell fordulnia, a közüzem pedig közigazgatási-
lag intézi el a renitenskedőket.~~

Hogy a kartelok mennyire tisztában vannak a közüzemnek ezen előnyös helyzetével, azt igazolja, hogy a leghatalmasabb kartel ok igyekeznek maguknak a hatósági jelleget megszerezni és sok esetben valóban meg is szerezték már. Példaképpen megemlítem, hogy a magyar hitelintézetek első szervezkedései csak magánjogi kartel megállapodásokban voltak lefektetve. Később azonban a közérdek megkímálta azt, hogy a pénzügyintézeteknek ne kelljen a bíróságokhoz fordulniok panaszaiikkal és a kormány rendeletekbe foglalja, sőt ha szükséges a törvénybe foglalja a pénzügyintézetek által megállapított bankkondíciókat és a pénzügyintézetek alapítási feltételeit. ¹⁰ A pénzügyintézetek kartelja tehát olyan hatósági jelleggel bír, amelyik lehetővé teszi a közigazgatási úton való intézkedéseket.

A felsorolt példák szembeszököen igazolják a történelmi fejlődés menetét. A kapitalizmus kezdetén az apró magánvállalatok /bankárok, kereskedők, gyárosok, stb./ a szabad piacon versenyeznek egymással. Később aztán, mikor már a piac szabadsága veszélyezteti az egzisztenciájukat és sok esetben a közérdeket is, akkor a vállalkozók és bankárok magánjogi alapon kartelszerződéseket kötöttek egymással. A harmadik fázis pedig az volt, hogy egyes kartelok megszerezték saját számukra a közüzemek monopolisztikus hatalmát, azaz karteljeiket közigazgatásilag is megszervezték.

A forgalom és termelés különböző ágazataiban a kartel irányu fejlődés nem egyenletes, amint ezt alább néhány angol és magyar összehasonlító példa meg fogja világítani. ~~Részletes tanulmányomban ezeket az adatokat pontosabban fel fogom dolgozni, hogy jelen összehasonlításban csak az elvi jelentőségű tényezőket említek ki.~~ A példák felsorolásával az a célom, hogy rámutassak arra, hogy a szabad versenyt a világ minden ^{Kultur} ~~alkotmányos~~ országában ugyanazok a gazdasági tényezők ~~korlátozzák~~ korlátozzák és szűtik meg, továbbá, hogy rámutassak arra, hogy az állami beavatkozás miképpen hatalmasodik el a közgazdasági élet minden terepén.

Az összehasonlítást a külkereskedelemmel kezdem meg. Az an-

az összes ipari ~~termékeket~~ ^{termékeket} ~~termékeket~~.

- 10 -

~~A tultermelés hatása alatt már a józan politikusok észrevették a bajt és Bülow herceg a német birodalom háborúelőtti kancellárja is hangoztatta már, hogy nem szabad az exportipart túlzásba vinni és a német népnek inkább át kell térnie a hazai mezőgazdaság megerősítésére, azonban az exportiparból élő városi lakosság nem hallgatott az ilyen agrárius izü figyelmeztetésekre, hanem folyton újabb és újabb gyártelepeket építettek. Hozzájárult még ehhez a bajhoz, hogy ugyanigy fejlesztette az exportiparát a világ legtöbb kulturállama.~~

Világítsa meg néhány számadat, hogy milyen méretekben fejlődött az exportipar és a vele kapcsolatos világkereskedelem napjainkig. A nemzetközi kereskedelem összes áruforgalma kitett ezermillió aranymárkákban:

1840-ben	1	1925-ben	268
1860-ban	10	1929-ben	294
1909-ben	120	1930-ban	210
1913-ban	160	1931-ben	150

Amint ezek a számok is igazolják az exportkereskedelem kezdetben képes volt szabályozni a termelést, mert méretei aránylag kicsinyek

voltak. 1913-ban azonban olyan nagy volt ~~az~~ már a ~~világ~~ tultermelés és a nemzetközi ^{verseny} kereskedelem, hogy ~~az export~~ az akkori életszint mellett nem ^{lehetett föbbe} ~~volt képes~~ elhelyezni a tultermelő exportországok ~~produkcióját~~ ^{árúkeit} és miután még hozzá a gyárak évről-évre szaporodtak is, az

export ipar nem talált elég piacot a földkerekségén. ^{Kitört} a világháború. A fenti számok helyesen illusztrálják a háboru utáni helyzetet is. A háboru után néhány évig nagy gazdasági fellendülés következett, mert pótolni kellett mindazokat a pusztításokat, amelyeket a háboru okozott. Mikor azonban öt-hatévi produktív munka után az üres raktárak megteltek és gazdaságilag a háboru minden pusztítása jóvá vlt téve, akkor az a régi betegség, amelyik a háborut okozta, fokozott méretekben tört ki és tíz évvel a háboru után minden állam ismét csak exportálni akart, minden ország dumpinggel dolgozott, minden ország korlátozta a bevitelét és ennek a végzetes exportpolitikának az lett a következménye, hogy a szabad világkereskedelem összeomlott.

- 13 - = III =

Az országközi kereskedelem fennakadása, az egyes államok gazdasági elzárkózása és vámháboruk, sulyosbitva beviteli tilalmakkal és devizakorlátozásokkal; ugyancsak a gépies tultermelés következményei, mert minden egyes ország védi a vásárlóerejét a szomszéd országok termelésével szemben. Az angol politika kizáróságát a világkereskedelem szabadságát is megszüntette a tultermelés.

1930 óta

Macmillan ¹¹ adatai szerint az angol kormány ~~de~~ már nem elégszik meg azzal ~~semk~~, hogy a külkereskedelmi szabadságot vámszedéssel korlátozta, hanem egyéb intézkedésekkel is irányítja a külkereskedelmet. Néhány példa. A Bank of England beleegyezése nélkül külföldre nem lehet hosszulejáratu hitelt még gépek kivitelével ^{re} sem nyújtani. A Bank of England az engedély megadása előtt megvizsgálja, hogy az illetékes országból a kölcsönzött gépek árát és annak kamatait meg lehet-e kapnia. Ezen speciális intézkedésen kívül megalakult az Overseas Trade Department abból a célból, hogy a külkereskedelmet állami szempontból irányíthassák és ha kell állami szubvencióval is elősegítsék. Az Export Credits Garanty Department célja pedig az, hogy a nagy export vállalatok tevékenységét még anyagi támogatással is elősegítse. A Board of Trade ezenkívül az export és a belső termelés minden ~~ga~~ között kiépíti a szakhivatalokat, amelyek tehát lassanként állami felügyelet alá helyezik a külkereskedelem minden ágazatát.

Magyarországon hasonló irányzatot mutat a külkereskedelem jelenlegi megszervezése. Nálunk is a Magyar Nemzeti Bank és a ~~Külkereskedelmi Hivatal~~ ellenőrzése alatt bonyolodik le az egész külkereskedelmünk. Az u.n. egykéz rendszer kiépülése pedig mutatja, hogy külföldi példák utánzása nélkül, a körülmények kényszerítő hatása alatt pontosan azokat a közigazgatási szerveket létesítjük, mint az angolok. Természetesen ugyanezt a fejlődésirányt lehet igazolni a többi alkotmányos országok közigazgatásában, illetőleg állami beavatkozásában is.

Az állam beavatkozása a belkereskedelem és a termelés irányításába szintén úriási módon fejlődik napjainkban a világ minden államában, anélkül, hogy ezek az államok utánozni akarnák egymást.

Anglia (12)

angol

1918 óta érvényre

millan érdekes adatait idézem. Az állam ma ~~már érvényre~~ nagyobb összegeket investál, mint a magánvállalkozások, ami természetes ^{is} is, mert

ismét csak az állami tervgazdaság terjedését eredményezi. Az állami közigazgatás beleavatkozik Angliában, éppúgy mint nálunk, a csatornázások és közutak építésébe, elvégzi a vízszabályozásokat, épít kikötőket és újabban ültet erdőket és végez nagy talajmeliorációkat. Az 1931. év végétől 1937. év elejéig, tehát öt esztendő alatt az angol kormány a mezőgazdasági és iparok számára szubventióban több mint 38 millió angol fontot fizetett ki. Még a házépítésbe is ~~bejön~~ a tervgazdaság ^{alapon történik} Angliában. ^{1913 óta} A háború óta építettek 3,328.398 házat, amelyek közül másfélmilliót építettek az állam és a városok, a többit a magánéssok. Az állam azonban a magánéssok építéséhez is hozzájárult még külön 178 millió angol fonttal.

Nem kell bizonyítanom, hogy hazánkban ugyanezekben a felsorolt problémákban a magyar kormány ugyanolyan erőfeszítéseket tett mint az angol. ~~Tanulmányom részletes jelentésében számszerűleg fogom felsorolni a magyar adatokat.~~ Most csak azt hangsúlyozom, ami a lényeg, hogy t. i. az állami beavatkozás a termelésbe és a kereskedelembe, valamint egyes speciális ágazatokba az összes ^{Kultúr} ~~alkotmányos~~ országokban nagy erővel folyik és feltartóztathatatlannul visz bennünket a tervgazdaság felé. Ugyancsak az állami beavatkozás jelentőségét figyelhetjük meg a közüzemek számának és méretének növekedésével is.

Angliában a posta, a vasut, a rádió, a szénbányák, és az elektromos centrálék állami kezelésbe való vétele mutatják, hogy Angliában ~~már~~ bizonyos problémákat már nem tudtak másképpen megoldani mint az államosítással. Nálunk, Magyarországon a posta és a vasut régi idő óta szintén állami üzemek, a többiek azonban ^{előre} közmegelegedésre magánkezelésben működnek, mert viszonyaink különböznek az angolokétól.

A városi közüzemek Angliában, ugy mint nálunk a leghevesebb iramban növekszenek. A városi közüzemek évi bevétele Angliában 1927-ben elérte a 114 millió fontot és a városoknak csak a gázgyárakban, villamoscentrálékban, villamosvasutakban és vízművekben fekvő vagyona 700 millió fontot tett ki. /Britain's Industrial Future 1928/ Nem kell igazolni, hogy hazánkban ugyanezekben a városi köz-

- 11 - = 13 =

művekben a fejlődés iránya teljesen hasonló mint Angliában ^{és tanulmányom} különleges részében pontos statisztikai adatokkal fogom igazolni azt, hogy a közművek fejlődési tempója nálunk többször erősebb mint Angliában.

Az állami beavatkozás elkerülhetetlenségét igazolja az, hogy Angliában 1932-ben meg kellett szervezni, a The Wheat Commission-t, amelyik a magyar Futurához hasonlóan az angol gazdák buzatermesztésének a sorsát hivatott biztosítani. ¹³ Mi, 1931-ben szabályoztuk már törvényhozással a cukorrépa termesztést. ¹⁴ Az angolok ugyanezt 1930-ban tették meg. Tizenöt cukorgyárukat törvény alapján kartelba tömörítették és a gyárak a cukorrépa termelőkkel hasonló elvek szerint egyeznek meg, mint nálunk Magyarországon. Ugyanezen elgondolások alapján született meg a Cotton Spinning Industrie Act 1936-ban, amelyik a főlős orsók leszerelésével és egyéb közigazgatási intézkedésekkel irányítja az angol pamutipar működését. A pamutiparosok magánkartelje nem volt képes rendet teremteni és ők maguk kérték az állam beavatkozását, hogy törvényhozással utján szabályozza a pamutipar helyzetét.

Nálunk, Magyarországon A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásról szóló 1931:KX.t.-t. adja meg a magyar kormánynak a jogot, hogy az érdekelt iparosok kérelmére az angol kormányéhoz hasonló intézkedéseket tegyen. ¹⁵ ~~Vodrovits Károly: A kartelek helyzete és működése Magyarországon 1934~~

Legjellegzetesebb az angol tervgazdaság szempontjából, hogy Anglia újabb időben a mezőgazdaságát kényszerkartel organizációkkal állítja talpra. Az Agricultural Marketing Schemes 17 közigazgatási szervet jelent, amelyeknek az a feladatuk, hogy a mezőgazdasági üzemek között romboló hatást kifejtő szabadversenyt megszüntessék. Angliában a komló-termesztés, a sertés tenyésztés, a bacon gyártás, a burgonya termesztés, a tejtermelés és kereskedelem, az állathizlalás, vaj-, -tejfel-, és tojáskereskedelem nem esnek többé a szabad foglalkozási ágak körébe. Az angol kormány a külkereskedelem és a belső termelés kiegyensúlyozása miatt törvényhozási úton szabályozta a felsorolt árucikkek termelési és forgalombahozásának módjait. Ezek az u.n. kényszerkartelok kitűnően beváltak és az angol farmerok sorsa annyira javult, hogy a törvény rendelkezéseit a mezőgazdaság minden ágára ki akarják terjeszteni.

A magyar viszonyok áttanulmányozása alapján az a szerény véleményem, hogy nálunk is a legfontosabb és legsürgősebb kormányzati feladat a mezőgazdasági termelés és kereskedelem szabályozása, (amint ezt részletes jelentésemben a hazai adatok kellő feltárása mellett ki fogom mutatni). Az angol mezőgazdasági sikerek alapján ~~Woban~~ ^{hazánk} állítanék, hogy nálunk is hatalmasan fel fogja lendíteni az ország közgazdasági életét, ha a mezőgazdaságunkat és a vele kapcsolatos kerek edelmet ~~hálósan~~ megszervezzük (Kényszerboltokban).

A Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezete, a Magyar Általános Fogyasztási Szövetkezet, valamint a Hangya intézményeinek megfelelő szövetkezetek Angliában is sikeresen működnek. Az angol "co-operative societies" tagjainak száma a British Isles területén 1936. végén 7.807.942 egyén volt, akik 233,844.350 font értékű árucikket vásároltak egy év alatt a szövetkezeti boltokban. Ezekben a fogyasztási szövetkezetekben egy olyan erőteljes szervezet jelentkezik, amelyik az angol kormány felfogása szerint hivatva lesz a distribution of consumer's goods ^{idővel könyve} Macmillan szerint a fogyasztási cikkek nagy-és kiskereskedelmi szétosztása az adókimutatások szerint évi 650 millió font tiszta jövedelmet hoz a kereskedőknek, holott a többi vállalkozók tiszta jövedelme ennek a hatalmas összegnek csak a tört részét teszi ki.

A bányák és vasutak évi tiszta jövedelme	150	millió	font
A pamutipar évi tiszta jövedelme	41	"	"
A vas- és acélipar " "	85	"	"
Az angol mezőgazdaság évi tiszta jövedelme	130	"	"

Ezekből a számadatokból az következik, hogy a fogyasztási cikkek kereskedelme drágán és nagy haszonnal dolgozik Angliában és a helyesen megszervezett fogyasztási szövetkezetek lesznek hivatottak arra, hogy ezen a hátrányos állapoton változtassanak.

A magyar árelemző bizottság, amelyiknek éveken át ~~voltam~~ ^{voltam} alelnöke szintén igazolta vizsgálatait során, hogy hazánkban a fogyasztási cikkek utolsó árában, ~~ami~~ ^{amelyiket} tehát a fogyasztó fizet, az előállítási költség gyakrancsak 10-20 %-a ^a végső árnak, és a többi költségeket a szétosztás okozza. A burgonya esetében többször megállapítást nyert, hogy mikor a háziasszony 10 fillért fizet 1 kilógramm burgonyáért,

16 ~~nr~~

intézkedéseit elvileg tanulmány tárgyává tesszük és saját intézkedéseinkkel összehasonlítjuk.

Az elmondottak alapján kétségtelen, hogy a XIX. század elején felállított szabadsági principiumokat a mai gazdasági élet óriási méretei nem bírják el és a nagyvállalatokat a szabad piac mechanizmusa nem képes többé kiszolgálni a nagy túltermelés miatt. Ebből kifolyólag a közgazdasági fejlődés érdekében most már mintegy alapelveként mondhatjuk ki azt, hogy az állam hatalom nem maradhat a háttérben, amint azt az 1813. évi angol törvény előírta, hanem ellenkezőleg a kormányoknak mindent el kell követniök, hogy a nagy ~~x~~ vállalatok nemcsak kartelszerűleg, hanem közüzemszerűleg dolgozzanak együtt a nép érdekében. Ebben az esetben olyan magas nivóra lehet emelni a népek életszintjét, amilyenről a régi közgazdasági írók még csak álmodni sem mertek.

Mint hogy a fejlődés iránya ilyen módon feltétlenül az apró és nagyüzemek koncentrációjához vezet, ami végeredményben azt jelenti, hogy a kisvállalatok feloldódnak a nagy kartelszervezetekben, számunkra kell azzal, hogy az önálló kis egzisztenciák száma állandóan csökkenik. Ez a tény felveti azt a kérdést, hogy a fejlődésnek ez az erősen koncentráció felé törő irányzata helyes-e és megfelel-e a modern ember igényeinek. A volt angol miniszterelnök Mac Donald, The Socialism című könyvében azt mondja, hogy minden korszakban azok az intézmények fejlődtek ki legjobban, amelyek az emberek általános jólétét emelték, és az embereknek biztos megelégtétést szereztek. Amikor még a nomád élet élő ember számára a feudalizmus magasabb életkondíció standardot jelentett, akkor az a nomád család, amelyik bekapcsolódhatott egy kőház mellett a tanyai életbe, boldog volt, hogy jobbágyi állást kapott és ebben a régi világban a várszerű kastély volt a jólét és haladás centruma. Ugyanez a jólétért való küzdelem hajtja és üzi ma is az embereket, a kapitalisztikus nagyvállalatok kötelékébe, mert a nagy részvénytársaságok és közüzemek alkalmazottai nem önálló emberek ugyan, de szerencsések és boldogok, mert nincsenek kitéve az élet vad hajszájának, fizetésük van és öreg korukban nyugdíj ellátást élveznek.

Mac Donaldnak ez a megfigyelése érvényes az egész ~~halk~~ kulturvilágra, az a paraszt gyerek falun, aki reggeltől estig kapál és

istálló munkát végez, azonnal forradalmasítva lesz, amint például ^{egy} ~~váza-~~
~~partik~~ ünnepen meglátja egy villamosvasuti vállalat uniformisban faluja
egyik legényét, aki hazajött szabadságra. Ennek a nehéz munkát végző
parasztfiúnak minden vágya oda koncentrálódik, hogy ő is vasuti alkal-
mazott, vagy valami hasonló legyen és elindul a főváros felé, hogy va-
lamilyik nagyvállalatnál fix alkalmazást kapjon.

Vagy képzeljük el annak az önálló kis falusi iparosnak
a vágyakozását a nyugdíjas fizetéses állásért, aki felett állandóan
ott lebeg a csendőr, a finánc és a végrehajtó szelleme és a mellett
hogy családjával együtt nyomorog, idegrendszerének soha sincs egy nyu-
godt perce, mert hol kamatot, hol adót, hol számlát kell fizetnie és
a mellett az üzlet is gyengén megy. Senkinek sem szabad csodálkoznia
ha ez az ember eldobja u.n. önállóságát és elmegy gyári munkásnak,
bankszolgának, állami vagy városi altisztnek. A nyugodt jólét utáni
vágy hajtja be a kisemberek százezreit a kapitalisztikus nagy válla-
latokba és nem csoda, ha Londonban éppen úgy mint Budapesten a képvi-
selőket állandóan fix fizetéses állásért ostromolják hű választói.

De menjünk egy lépéssel tovább. Nemcsak a kisember tör-
tetik a kapitalisztikus nagy vállalatok felé, a jó és biztos állásokért,
hanem az u.n. nagyurak is. Az ezerholdas földbirtokos, akinek gondjai
vannak, akinek fő a feje az adó- és kamatfizetés miatt, vajjon nem
szívesen cserélné-e fel egy részvénytársasági bankigazgatóval, vagy egy
bányatársaság managerjével a pozícióját? Angliában a XIX. században
megtörtént az az érdekes dolog, hogy a földbirtokosok elmentek bankárnak,
bányásznak, vasutigazgatóknak, nagyiparosnak és olyan anyagi független-
ségre tettek szert, hogy a gazdaságukból parkokat készítettek. Ugyanigy
helyezkednek el nálunk ma a mágnás földbirtokosok, mint bankelnökök,
mint részvénytársasági igazgatósági tagok, sőt ujabban mint ügyvezető
igazgatók és hivatalnokok is a kapitalisztikus vállalatokban.

Az emberek zöme nem szereti a gazdasági önállósággal já-
ró harcot. Az emberek 95 %-a békésen, nyugodtan akar élni és ne csodál-
kozzunk, ha az embereknek ez a nagy százaléka szívesen megy alkalmazásba
szívesebben mint önálló pályára. Nem arról van szó, hogy ez helyes-e,
hanem az a lényeg, hogy így van., és ma mikor benne élünk a tervgazdaság
kálós közepében és minden bank és ipari vállalkozás kartelorganizációban

keres menedéket a konkurrencia ellen, akkor nem lehet kívánni azt, hogy az apró vállalkozók, akiknek az egyéni érvényesülése semmit sem lendít a világ sorsán, hajszolják egy mást halálra szabadversenyben.

A kulturnemzetek fejlődése azt mutatja, hogy a nagybankok, a nagy gépgyárak és a nagy vállalatok korszakát éljük, és hogy az a helyes közgazdasági politika, ha ezeket a nagyvállalatokat kartelokba még tovább koncentráljuk. Mint az előbbiek igazolják, az emberek ~~zöme~~ zöme a nagy vállalatok alkalmazottja szeretne lenni, tehát ugy közgazdasági, mint társadalmi oka megvan annak, hogy hazánk közgazdaságát mi is abba az irányba tereljük, amely a XX. században már ~~amely~~ a világ összes ~~előbbi~~

~~kultúr~~ államai haladnak (Tanulmányom következő részében kifejttem, hogy milyen előzetes intézkedések szükségesek ennek a programnak sikeres megvalósításához)

*és a nemzet az állami közigazgatás további
rövidítése is parancsolólag előír.*

EREKY KÁROLY

J e g y z e t e k .

- 1./ Az amerikai technokracia indított heves támadást az ellen a fellegés ellen, hogy az új korszakot a francia forradalom indította volna meg és nagy felkészültséggel bizonyítékokat sorol fel annak az ~~igazol~~ igazolására, hogy a primitív szerszámokkal dolgozó ember alsóbbrendű lény volt, mint a gőzgéppel, mikroszkoppal és röpülőgéppel felszerelt modern ember. Ugyancsak az érvek sorozatával igazolja, hogy a primitív ember társadalmi rendje és államformája megfelelt ~~termelési rendszernek~~ ^{termelési} rendszernek és adatokkal igazolja, hogy a mai nagy társadalmi átalakulást és az állami közigazgatás újjászervezését nem a francia forradalom ^{ind} indította meg, hanem az a válialkozó új embertípus, amelyik a 19. század elején Manchesterből indult el világnóditó útjára. Az új technokraciai iránymegteremtői az USA-ban Howard Scott, Angliában H.G. Wells és Franciaországban Jaques Duboin voltak. Munkáik címeit nem sorolom fel, mert azok nevük mellett minden könyvjegyzékben megtalálhatók.
- 2./ Ashley, Sir William, The Economic Organisation of England. XI. kiadás. Longmans, Green and Co.Ltd./1926./
- 3./ Encyclopedia of ~~The~~ Social Sciences, Macmillan and Co.Ltd. London /VIII.kötet/ "Industrial Revolution".
- 4./ Sombart, Der moderne Kapitalismus. III.Auflage. 1927. - Adams, G.B. Constitutional History of England. New-York 1921. - Mac Iver, R.M. The modern State. Oxford 1926. - Holcombe, A.N. The foundation of the Modern Commonwealth ~~New-York~~ New-York 1923.
- 5./ Dunkman, K. Kooperation als Strukturprinzip der Wirtschaft 1931. - Clark, John Bates and I.M. The Control of Trust New-York 1912. - The Federal Anti-Trust Laws, a Symposium ed. by Milton Handler. Chicago 1932.
- 6./ Magyary, Z. The Industrial State. Edited by R.L.Buell. New-York 1938. Burows, R. The Problems and Practice of Economic Planning. London 1938. Häberlein, L. Das Verhältnis von Staat und Wirtschaft. Berlin 1938.
- 7./ Az óriási fővárosi irodalomból nem sorolom az adatokat, csak megemlítek egy összefoglaló könyvet. A negyvenéves Budapest. A városi szemle jubiláris száma. Ebben megtalálható a közüzemek története is.
- 8./ A budai m.kir.helytartótanács gróf Károlyi Sándor kérelmére 1864. november 17-ére hívta össze a lóvonatu vasut tárgyalására az első értekezletet. Ekkor még nem voltak közüzemek és hiányzott a velük kapcsolatos közigazgatás. Hatvan év alatt az új közigazgatási ágazatok a közművekkel együtt annyira megnövekedtek, hogy a régi törvények, közöttük az 1872. évi fővárosi törvény is ~~elxavultak~~ elavultak, és 1927-ben a kormány az önkormányzati testületek háztartásának hatályosabb ellenőrzése céljából meghozta az 1927:V.t.c., majd később Budapest Székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930:XVIII.t.c.^t Ezek a törvények ^{ma} új elvek szerint szabályozzák ~~már~~ az önkormányzati testületek vagyonekezelését.
- 9./ Committee on Recent Economic Changes, Planning and Control of Public Works. National Bureau of Economic Research. New-York 1938.
- 10./ APénzüntézeti Központ ~~1924~~ -ról szóló törvények: 1924:I.t.c., ~~1926~~ 1926:XIII.t.c. szabályozzák a pénzüntézetek alapítását. - A kamatláb nagyságát és a hitelezési feltételeket ugyancsak hatóságilag szabályozzák. Hitelügyi tanács szervezete 5610/1931.M.E.- Pénzüntézeteknél és (M.E.)
biztonsági intézetnél (ellenőrzési) a vezető állásról betöltés 2240/1938

gyzetek folytatása./

- 12./ Macmillan, The Middle Way, London 1938.
- 13./ Readings on the Relation of Government to Property and Industry in England. University Oxford. 1938.
- 14./ A magyar gabonajegyről. 1930:XXII.t.c.
- 15./ A magyar cukorrépa-termelés szabályozása. 1931.XIX.t.c. - The International Sugar Journal. London 1930.III.
- 16./ Dobrovits Károly, A kartelok helyzete és működése Magyarországon 1930.
- 17./ H.Lewy, Monopolies, Cartels and Trust in British Industry. 1937.
- 18./ Erekly Károly, Az emberi együttélés feltételei. Budapest Franklin Társulat kiadása 1933.

g. 16. 26. című törvény

A visszatért területék közigazgatási beosztása (Kárpátalja, Kékes és Erdély II. rész.)

II Kárpátalja

A Szent Koronához visszatért Kárpátaljának a magyar kormány területi autonómiát helyezett kilátásba. Ennekfolytán ebben az ország-részben nem álltak vissza a régi magyar vármegyék, hanem az egész terület az Ungváron székelő kormányzói biztosság igazgatása alá került. A volt cseh Kárpátaljához csatoltatott a Szlovákiától elfoglalt terület sáv (Ung megye szobranci és Zemplén megye szinnai járásának nagyobb része) is.

A csehek Kárpátalja igazgatását erősen centralizálták: az ungvári tartományi kormánynál óriási hivatali szervezet működött. Ezzel szemben a régi magyar vármegyéket megszüntették, a járások számát is erősen csökkentették (19-ről 12-re), éppugy a jegyzőségeket is. Tipikus gyarmati gazdálkodást vezettek be. A fővárosban a cseh hivatalnokseregnek hivalkodó paloták^{kat} építettek, míg a vidéken a rutén óslakosságnak nagy utakat kellett megtennie, míg a járási székhelyt, vagy az elhanyagolt, dűledező községházában működő jegyzőjét elérhette.

A magyar kormány új közigazgatási beosztása nem teremthetett egyszerre ideális állapotot, mert tekintetbe kellett vennie a lakosság nagy szegénységét, amely költséges közigazgatási szervezetet nem bír el s számolni kellett azzal is, hogy új járások, jegyzőségek számára a megfelelő helyiségeket nem lehetett volna biztosítani. Mindamellet hatalmas lépéseket tett aziránt, hogy a közigazgatás egyes szerveit közelebb hozza a lakossághoz, amire már csak azért is égető szükség volt, mert a kormányzói biztosság székhelye, Ungvár, tudvalevőleg a Kárpátalja nyugati szélén van. A régi vármegyének megfelelően három közigazgatási kirendeltség létesült, vármegyei autonómia nélkül, de nagyjában a magyar megyéknek megfelelő hatáskörrel. A kirendeltségek területe annyiban tér el az 1918 előtti Ung, Bereg és Máramaros megyéktől, hogy nem tartoznak hozzájuk az 1938 évi bécsi döntéssel visszatért ré~~gek~~

1./ a 23.301/1940 B.M. rendelet szerint Kárpátaljából a visszaállított Máramaros megyéhez négy magyar és négy román nyelvű község, Ugocsa vármegyéhez 9 község csatoltatott át, viszont két Bereg megyei rutén község a Kárpátaljához csatoltatott.

méretezett, fölöslegesen drága községi és városi szervezeteket /kis-népességű, nagy államsegélyt igénybevevő jegyzőségek, s államsegélyből élő városok/ s tudjuk, hogy mindezeknek a költséges ^{önkormányzatok} anomaliáknak megszüntetése a fennálló állápothoz ragaszkodó érdekeltek merev ellenállása miatt évekig tartó tárgyalgatások után is csak kisebb részben sikerül, alig lehet elzárkóznunk attól a következtetéstől, hogy a jelenlegi közigazgatási beosztás racionalizálására a trianoni Magyarország területén is égető szükség van. Ez azonban csakis akkor kecsegtet gyors eredménnyel, ha a kormány annak keresztülvitelére a trianoni országkisz területére kiterjedő ugyanolyan felhatalmazást kap, mint amelyet a törvényhozás egyhangu akarata a visszatért Felvidékre, Kárpátaljára és a keleti és erdélyi részekre neki megadott. Az ilyen, részben személyzetcsökkenéssel is járó, reform keresztülvitelére a körülmények most rendkívül kedvezőek, mert míg néhány év előtt az állástalan diplomások elhelyezése okozott súlyos gondokat, most a közigazgatási közületek a pályázatok meddőségén keseregnek. A köz érdekében feltétlenül szükséges racionalizálási intézkedések tehát most az egyéni existenciák tönkretétele nélkül viszonylag simán keresztülvihető.

Herzsch Adler

(Kapitel)

A sertésállomány üzemi irányában ugyanazokat tudjuk megállapítani, ~~amit már~~ magánál az állománynál eszközöltünk. Legfeljebb csak a nagygazdaságok erősebb~~bb~~ hizlalási tevékenysége tűnik fel.

11./ Összefoglalásként a magyar mezőgazdaság strukturájáról a következőket állapíthatjuk meg:

A válság és a kezdődőkonjunktúra határán a trianoni ország mezőgazdasági felépítése elég komoly strukturális ~~felépítésükhöz~~ nehézségekkel birt. *a földbirtokmegosztásban van*
 Alapvető ^{in essence} strukturális nehézség ^{osok} a földtulajdon egy részének a földjáradékból való megélhetés iránti törekvése a bérbeadással, ami a termelési költségek alakulását kétségtelenül károsan befolyásolja. Ugyanigy mérlegelhető nemcsak a földbirtokviszonyokban, hanem a gazdaságok területi megoszlásában is a szélsőségek nagy szerepe, különösen a kisebb középüzemek hiánya.

A földbirtokviszonyoknál sokkal komolyabb megítélés alá esik a gépesítés elmaradottsága, amely mind az erő, mind a munkagépek terén egyaránt jelentkezik. Hozzájárul még ehhez az állatállomány alacsony volta is. Igaz ugyan, hogy a válság legjobban az állatállományt csökkenti és valószínűleg az időközben bekövetkezett konjunktúra az állatállomány emelkedésére előnyösen hatott.

~~Végül megállapításaként a magyar mezőgazdaság~~ trianoni magyar mezőgazdaság alapvető kérdéseként ~~egyfelől~~ végül megállapításaként gyanánt egyfelől a földbirtokviszonyok rendezése, másfelől a mezőgazdaság, különösen a kisüzemek gépesítése jelentkezik. Aki ezt a két kérdést ~~meg tudja oldani~~ meg tudja oldani, a magyar mezőgazdaság új alapjait rakja le.

Urs Zsuzsanna

ez a körülmény, részben pedig az ügymenet gyorsítása iránti törekvés
 készítette arra a pénzügyi kormányzatot, hogy a pénzügyminiszteri számvevő-
 ség kebeléből kirendeltséget állítson magába az illetékkiszabási hivatalba.
 Erre a kirendeltségre vonatkozik a fentebb már említett illetékkezelési
 utasítás 91. § x b) pontjának az a szűkszavú intézkedése, hogy az illeték-
 kiszabásoknak / megállapításoknak / az illetékiktatások megszüntetésének
 és az illeték törléseknek, valamint a közvetlen illeték fizetési könyveknek
 és ezek mellékleteinek felülvizsgálása a m.kir. pénzügyminiszteri számve-
 vőség illetékügyi csoportjánál a m.kir. illetékkiszabási hivatalnak vala-
 mennyi áradataira, valamint valamennyi közvetlen illeték fizetési könyveire
 előzetesen történik. Ehez képest a hivatal előírási iratainak felülvizs-
 gálatát és az illetékek ellenőrző könyvelését az 1937. évi március 16-ától
 folytatott gyakorlatnak megfelelően, immár tételen jogi alapon, a minisz-
 teri számvevőségi kirendeltség a helyszínen előzetesen - számfajtkönyvi
 szabadlapokra történő előírás előtt - teljesíti. A felülvizsgálat és elle-
 nőrző könyvelés módzataira vonatkozó közelebbi intézkedések már általános
 jellegűek s azokat az illetékkezelési utasítás öleli fel.

A kartel illetékek szakszigorlatára nézve az eljárás ez
 illetékek szabadlapokon könyvelésére való áttérés folyamán külön fog
 rendeztetni nagyjából a most kifejtett elvek alapján, míg az illeték egye-
 nértékek szakszigorlata az 1893. évi adóhivatali utasítás VIII. füzetének
 II. részében megállapított rendelkezések szerint történik.

Tosceda

Parács György
 (pénzügyi titkár)

Közigazgatástudomány kéne!

Felhasznált
minimálisan

leis?
magyar?

A TATAI NÉPFŐISKOLA.

Lapunk előző számában hirt adtunk arról /63 lap/, hogy a Magyar Közigazgatástudomány Intézet Tatán Népfőiskolai Tanfolyamot szervezett. A vállalkozás céljáról és megoldásáról az alábbiakban számolunk be:

Annak a ténymegállapító munkának a során, amelyet az Intézet a Tatai járásban végzett, ^{az} egyik főmegállapítás az volt, hogy a mezőgazdasági népesség életformájá ^{nál fogva} a városi lakossággal és ipari munkássággal szemben sok vonatkozásban olyan hátrányos helyzetbe jutott, ^{hogy abból} amelyeket magárahagyottan ^{nem lehet} megoldani nem tud. A közigazgatás és az emberek közti viszonyt szükséges fejlesztése ezért ebben az irányban legsürgősebb és legterjedelmesebb. Az egyik, el nem hanyagolható ^{csinálni} népfőiskola szervezése volt. ^{A népfőiskola célját} az első tanfolyamot ^{konkrét megvalósítás} január 7.-én Magyar Zoltán egyetemi tanár, a tanfolyam célját kifejtő következő beszéddel nyitotta meg: ^{fejtette ki:}

Végül megemlítjük még, hogy a Jelentés szükségesnek tartja, hogy jogkérdésben a közigazgatási hatóságtól minden esetben fellebbezni lehessen a bírósághoz./ Jelentés 98-99.1./ Ennek a rendelkezésnek nálunk a közigazgatási bírósági hatáskörnek legalább az eljárási kérdésekre való kiterjesztése felel meg.

A fentiekben röviden ismertetett Jelentésből láthatjuk, ^{hogy} a közigazgatási eljárás legfontosabb alapelvei egyre inkább kialakulnak s ~~majd itt, majd ott~~ szabatos megfogalmazást nyernek az ^{angol jogban is.} ~~európai jogi irodalomban~~. Kivánatos, hogy közigazgatási rendtartásunk törvényszerkesztői ezeknek az ^{el}veknak az érvényesülését hazai jogunkban is biztosítsák.

Vallo György

az emberek, illetve az emberi élet alapsejtjei: a családok. Az egyes családok életkörülményeinek a megismerése céljából a vármegye minden egyes családjáról családkartotékokat veszünk fel. A kartotékok felvétele folyamatban van. A felvételt helyi faluvezetők végzik, akiket az Intézet munkatársai egyes centrumokban tartott előadásokkal képezték ki erre a munkára. Ezenkívül minden részletkérdést magában foglaló tájékoztató nyomtatott tájékoztatót is kaptak. A kartotékok minden családról két példányban készülnek.

Az egyik példányt a járási szociális előadók kapják meg, akiknek feladata lesz a változások felvételezése, a másik példány pedig a Szövetkezet rendelkezésére áll. Az egyes juttatások történetének kiválasztás a kartotékok alapján történik. Ugyancsak a kartotékok szolgálnak az egyéni könyvelés lebonyolítására is.

A bejárás után 1940. július hó 29-31. napján az Intézet

munkatársai a vármegyei és a járási vezetőtisztviselők és a dekoncentrált állami szervek vezetői előtt beszámoltak a bejárás eredményeiről. Ezzel a szervező munka első része: az adottságok feltárása, továbbá az egyes községek, a közigazgatás és a Szövetkezet közötti munkamegosztás és ezzel egyidejűleg az ideiglenes tervezés véget ért. A családkartotékok elkészülte és feldolgozása után készül el hasonló ütemben a végleges öt éves terv megállapítása és ezzel egyidejűleg a végrehajtás megindítása.

Itt hát az egész körön-ség ismerete, nem pedig a magukat megismernek valók jelentősége

való mint Szatmár vármegyében

Dr. Kiss István mint a követelést igényelő

Komárom vármegyében így módon a magyar közigazgatás egy fontos új feladatának a tudomány eszközeivel való korszerű megoldása folyik. Az ottani tapasztalatokat a belügyminisztérium a család- és népvédelmi törvény végrehajtási intézkedéseinek kidolgozásában felhasználni óhajtja. Több vármegye alispánja az Intézetet már is felkérte a vármegyéje n. n. papírformájának elkészítésére, hogy szociális igazgatását Komárom vármegye színvonalán végezhesse meg.

A felsorolt változatokat igyekeztünk rendszerbe szedve - a terület növekedése sorrendjében - bemutatni. Kitűnik azonban, hogy a növekedés nem mutat egyenletességet. Több esetben kimarad a nagyobb létszámú csoportból olyan község, amely a kisebb létszámúban benne volt /pl. Nagytétény, Rákoscsaba stb./. Bár érthető, hogy az egyes iparágaknál Budapest "vonzási köre" más és másként alakul, mégis célszerűnek mondható-e Nagy-Budapest területének egyetlen szakigazgatási kérdés keretében való harmincféle megszabása ?

Nem lett volna talán indokoltabb a területi beosztás meghatározásánál a városok és községek oldaláról való, a közület iparosodási fokából és piaci viszonyaiból való kiindulás; beosztás-típusok egységes megállapítása, amelyeket csak egy-egy esetben kellett volna az iparág különleges szempontja szerint megváltoztatni ?

Göbel László

G.J.

Öz jellemző példa arra, ami közigazgatásunkban gyakran előfordul, hogy egy miniszterium, amely felvidéki iparvezetőket, vagy metalközéjszék kiadásait majának tartja felem, pedig azok egyrészt adminisztratív ügyek, ilyen fontos szervezeti, tehát kimondottan kormányzati feladatot elhanyagol: odadobja a gyereplőt 50 egyenrangú szervnek és nem az, aki gondoskodik nem gondol arra, hogy azok köit az összhangot csak ő tudná hirtartani.

18. Hasábról

Pedig én fiatal korom óta ennek a munkának vagyok egyik szerény, de szívvvel-lélekkel felesküdtöt harcosa. Mint fiatal ember kerültem a megyei közigazgatás szolgálatába. Most több, mint harminc év távolságán keresztül magam is teljes tárgyilagossággal mondhatom el magamról, hogy nemcsak a külső körülmények következtében kerültem egész fiatalon vezető helyzetbe egyik vármegyénk életében, de meg voltak ennek a belső, lélektani okai is. Az érdeklődésnek és tanulni vágyásnak ~~szinte~~ mohó lelkesedésével fogtam a közigazgatás munkájához és igyekeztem szinte belső tűz által hajtva, gyakorlati és elméleti ^{gyakorlati} téren gyarapítani és tökéletesíteni felkészültségemet.

A törvényhozásba jutva ugyancsak a közigazgatási jogi szak terén kerestem fontos és komoly feladatokat, és aránylag még szintén igen fiatalon tanultam bele a törvényelőkészítés nehéz munkájába és lestem el a törvény születésének élettani titkait. Van-e ennél tökéletesebb iskola fiatal embernek, aki tanulni és fejlődni akar? Így jutottam el arra a polcra, amely a gyakorlati végrehajtó közigazgatás legragyogóbb kicsúcsosodása, így lettem belügyminiszter és vezettem majdnem öt éven át a magyar közigazgatást. Ezért mondtam magamról, hogy életem már fiatalon a magyar közigazgatási jog munkaterületével kötött össze.

Azt mondtam, hogy az ilyen ember számára becsvágya ^{hemerebb} legmagasabb kielégülését jelentheti a közigazgatási bíróság elnöki széke. Azt mondhatná erre valaki, hogy hiszen a közigazgatás terén vannak állások, amelyek kívánatosabbak, mert nagyobb és teljesebb konkrét hatalom jár velük. A szolgabirónak is több a konkrét hatalma, mint annak, aki csak a felek akarata folytán elébe került vitás ügyek felett dönthet. Azt is lehetne mondani, hogy a törvényelőkészítés munkája szebb és érdekesebb, mint a jog bírói szolgáltatása, mert az elméleti tudás vértetében, a gyakorlati élet követelményei ismeretének fegyverével egy ország jövődjét és sorsát irányítja és szabja meg. És mégis azt kell mondanom, hogy a magyar közigazgatási munkában a legszebb állás ez az elnöki állás, még közigazgatási hatalom és törvényalkotási jogkör nélkül is, mert a jogszolgáltatás törvényességének oltalmazása a közigazgatási jog ^{legnagyobb feladata} ~~kiegúcsosodása~~ ^{és} koronája a magyar közigazgatási ~~ig~~ életnek. Ez óvja meg ezt a mindenkit érintő jogterületet, mellyel az élet útján végeredményben mindenki sokszor érintkezésbe kerül, - visszaélések és túlkapások ellen. ^{érvényesít} A gyakorlati közigazgatás a tételes jogot alkalmazza a mindennapi életben. A közigazgatási bírászkodás a mindennapi közigazgatást alkalmazza a tételes joghoz ^{is} ~~is~~ a ^{leg} ~~leg~~ nevezetesebb feladat.

[A törvényalkotás a napi életnek való lételés jogát.]

és hemerebb

[Lehet a Rettefelet álvoná ömlepnölje övek, s evét a]

A törvényhozó munkája mindenesetre izgalmasabb, ^{mint} ~~midőn~~ saját belátása szerint alkot és teremt jogszabályt, de biztos kiinduló alapjai és támpontjai nem lévén, gyakran tévedhet és alkothat olyat, ^{ami} ~~amely~~ be nem válik. A birói jogszolgáltatás átszűrt jogszabályt alkalmaz részletesen felderített tényálláshoz és ebben a munkájában biztonsággal, határozottsággal, tévedések veszélye nélkül haladhat s ezért ez ~~az~~ ^{ez} emberibb és élettelteljesebb munka. Mindehez hozzá véve a lelkiismeretességnek és komoly megfontolásnak azt az emelkedettségét, mely a bíróság ^{munkájában} ~~munkájában~~ kötelező, joggal mondhatjuk, hogy ennek a bíróságnak ^{munkája} ~~elnöke~~ a legszebb közigazgatási hivatás!

A népek mithológiája árulja el legjobban egy-egy nemzet öröklött és ösztönszerű felfogását a jogról és igazságról. A régi rómaiaknál az igazságot bekötött szemű, pallost tartó nő jelképezte. Az ő igazságérzetük a jogot és jogszolgáltatást elvont szellemi erőnek érezte. Ezért ők dolgozták ki a jognak a történelem során soha érvényét nem veszített elméleti egész szerkezetét.

A német mithologia Wotanban, az erkölcsalkotóban látja a jogi élet jelképét. Ebben a hatalmas istenben, aki midőn reá kerül a sor, ön maga dönti romba Walhalláját a köz érdekében. Megnyilvánulása ez annak a német léleknek, mely elsősorban a szervezettségben, a fegyelemben és ön ^{magunk} ~~magunk~~ ^{évére} ~~évére~~ a köz alá való rendelésében látja a jog lényegét. Nekünk is van olyan jelképünk, amely az igazságot eleveníti meg a magyar ember szemében: Mátyás király. Az a Mátyás király, aki végigjárja az országot, minden kis ember hű barátja, váratlanul felbukkanó támogatója a hatalmasok visszaéléseivel és túlkapásaival szemben. A magyar igazságnak ez a legendás jelképe ^a ~~szintén~~ jellemző a magyarra. Mi az igazság lényegét a hatalmat gyakorlók becsületességében, a kis és támasz nélküli ember jogának feltétlen érvényesítésében látjuk. Ez a magyar jogi ideál és ennek az ideálnak szolgálatában áll a közigazgatási bíróság, amikor a jogot és igazságot védelmezi minden rendű és rangú honpolgár számára a hatalmat bíróktévedései és túlkapásai ellen. Mátyás király igazságát!

~~különösen~~ ^{ma} éles Víták folynak az alkotmányreform körül, mely ^{ek} a közigazgatási bíróságnak, mint amely egyszersmind közjogi bíróság is, - elsősorban kell hogy figyelmét felébressze. A magyar nemzet ősi tradíciója, hogy alkotmányosan kormányozzák. Az alkotmány védelme nemcsak a törvényekből, de nemzetünk szelleméből is folyik. Nagy hiba viszont és tévedés az alkotmányt mozdulatlan és módosíthatatlan merev jogszabályként felfogni. Az alkotmány is módosítható alkotmányos módon és az alkotmány állandó továbbépítése a magyar jogfejlődés egyik legjellegzetesebb fejezete. Ha az alkotmány merev és módosíthatatlan jogi terep volna, végeredményben a parlamentarizmushoz sem juthattunk volna el és még kevésbé az általános titkos választójoghoz, vagy lajstromos szavazáshoz. A nemzeti élet érdeke, hogy az alkotmány a nemzet belső változó és fejlődő énjével mindenkor összhangban legyen és a mindenkor adott külső körülmények között érvényesülni tudjon. Hazánk egyik legkiválóbb közjogi, és közigazgatási jogásza, Grünwald Béla írja:

"Nincs nagyobb szerencsétlenség egy nemzetre nézve, mint ha nem tudja megtalálni azt a formát, melyben legcélszerűbben s legbiztosabban érvényesítheti a rendelkezésére álló erőket céljai elérésére."

Ezt a formát a nemzetnek mindenkor keresnie ^{szabad} kell és keresnie kell most is, természetesen ~~nem~~ a hatalmasok vagy egyesek, hanem a nemzet egyeteme érdekében, ^{levegés} úgy azonban, hogy az új ^{Röjzirent} alkotmányosan létrejött és ^{valóban} alkotmány legyen, mely a nemzet jogait ~~nem~~ ^{nem} semmissé teszi.

A mi bíróságunk szorosabban vett munkaterületén belül, - azt hiszem a bíróság minden egyes tagjának egyetértésével, - helyesnek tartom mindjárt ^{hon} eleve megemlíteni a középfokú közigazgatási bíróság felállításának ^{elkerülhetetlen} szükségességét. Ebben a testületben nem kell bővebben kifejteni, hogy közigazgatásunk mennyi konkrét hibája volna ezen az úton orvosolható. Nemcsak ez a testület szabadulna sok olyan munkától, mely a legfelsőbb bíróság hatáskörébe alig illik bele, de közigazgatásunk legnagyobb hibájának, a túlzott központosításnak és a felelősségtől való aggodásnak káros jelenségeit lehetne a középfokú közigazgatási bíróság megfelelő szervezetével megszüntetni, vagy legalább is erősen csökkenteni.

Lúg, hogy a mi jó és bevért, azt megörözve, Rózsina s az újítás s kortéjér és

~~Nagyméltóságú Közigazgatási Biróság!~~

~~Piatal~~ Kezdő megyei tisztviselő koromban tanultam egy axiómát, mely azóta is közigazgatási munkámban mindig szem előtt lebegett. Vármegyém öreg és bölcs alispánja oktatótt eképpen: "Minden ügyet úgy kell elintézní, ahogy azt a józan ész és a becsületes szív parancsolja, A törvény és rendelet csak arra való, hogy kikeressük az indokolást hozzá." A végrehajtó közigazgatás szolgálatában soha sem tévesztettem szem elől ezt az alapigazságot és azt tapasztaltam, hogy annak irányítása mellett mindig lehet igazságos és jó munkát végezni. Nekünk itt ebben a teremben, akik tételes jogot birói hatalommal alkalmazunk a maga teljes merevségében, nem lehet ezt az irányelvet követnünk, ~~hét~~ ^{valóban} kötvé vagyunk a törvény betűjéhez és gondolnunk kell arra is, hogy egyes konkrét esetekre hozott határozataink irányadók lehetnek olyan hasonló esetekben, ahol ^{hasonló} méltánylandó ^{esetek} körülmények esetleg nem forognak fenn. De mégis abból kell kiindulnunk, hogy a józan ész és a becsületes szív parancsolatja a törvény paragrafusai között mindig megbújik valahol. A törvénytörvények rideg szavai az élet régein talán botorkálnak helyyel-közzel, de bölcsességgel és helyes jogérzékkel mindig lehet őket egyenes és szilárd útra vezetni, ahol az igazság, méltányosság is és a jog nem elvont elveket, de a való életet oltalmazza ártalmas erők árja ellen. A törvény betűjéhez való ^{lelkis mérték} ~~szilárd~~ ragaszkodást mindig össze lehet kötni az ész és szív parancsolta erkölcsi rend ^{előrel.}

Ilyen szellemet vélek én itt, ebben az épületben megtalálni és szolgálni, ennek a szellemnek akarok én itt munkása és irányítója lenni. Ebben a szellenben kívánok én Veletek kedves munkatársaim ~~összetalálkozni,~~ ^{össze} hogy vállvetett közös összefogásban ~~szolgáljunk,~~ ^{védjünk} ~~munkáljunk és irányítsuk~~ ^{oltalmazzunk} a magyar közigazgatás ~~jogi~~ életének ^{mind} törvényességét, ~~szükségét~~ ^{szükségét}

hezen való hűségét.

Közellátási kérdésekSertésellátásunk válsága. x) (Kapitel)Egész héten
Sini germed

Az 1931-^{évtel}gyel kezdődő mezőgazdasági válságból lassan kievie-
kedtünk és 1938-39-ben már egy elég kedvező szintet sikerült elérni.
Azonban 1939. őszén, ugyanakkor, amikor Németország megkezdte Európát
hódító háborúját, nálunk is problémák kezdtek adódni a mezőgazdasági
termelés irányítása körül. A mezőgazdasági termelés legérzékenyebb á-
gazatában, a sertéshizlalásban mutatkoztak leginkább olyan zavarok, a-
melyek a termelés helytelen irányításában lelik elsősorban magyarázatu-
kat. Sőt hozzá kell tennünk, hogy leginkább a helytelen árpolitikában
kell keresnünk a zavarokat előidéző okot.

"Az árkormánybiztos 1939. november 3.-án kiadott 4.392/1939.
sz. rendeletével 1940. január 1.-ig megszabta a tengeri idényszerű leg-
magasabb árát, ami összességében megfelelő volt annyiban, mert éppen
fedezte a tengeritermelés költségeit. Már akkor is az volt azonban a
helyzet, hogy a megállapított tengeri árral nem állott arányban a zsir
és a szalonna rögzített ára. Ezért a hizott sertés ára sem alakulhatott
a hizlalás tényleges költségeinek megfelelően, hanem csak a rögzített
zsir és szalonna ár által korlátozott határig s az így kialakult élő-
sertésár mellett a gazdák számára a hizlalás veszteséggel járt. - Az
árkormánybiztos december 6.-án a tengeri decemberi árát illetően kiadott
rendeletét is hatálytalanította s ezzel szabad utja nyílt a tengerivel
folytatott spekulációnak. A tengeri árának felszabadítása a tengeri ro-
hamos drágulását vonta maga után. - A tengeri nagymérvű és indokolatlan
drágulása a sertéshizlalásnál mutatkozó veszteséget annyira fokozta,
hogy a hizlalók a veszteség csökkentése érdekében mielőbb szabadulni i-
gyekeztek a sertésektől és a téli hónapokban / 1939-40 / nagy tömegekben
adták piacra a félig hizott és sovány sertéseket, sőt malacokat és te-
nyész kocákat is. /Lásd alábbi táblázatot/ A pánikszerű kínálat még job-
ban letörte az élősertésárakat. - A sertésállomány, de különösen a kocák
és fiatal növendékek számának nagyarányú csökkenése a jövőre nézve is
elháríthatatlan bajok forrásává vált, mert hiába lesz jó tengeritermés,
ha nem lesz elegendő süldő, ami azt zsirrá és hussá dolgozza föl." /Idé-
zet a mezőgazdasági kamarák elnökeinek és igazgatóinak az Orsz. Mezőgazd.
Kamara elnöke által összehívott közös értekezletén létrehozott emlékirat-
ból. Közölve : Javaslat a sertéskérdés megoldására. Mezőgazdasági Közlöny
1940. 10. szám. /

Fejmen

x) (Ld. Konthéso lepra)

Sertés- és zsirellátásunk mai válságának előidé-
zésében közigazgatásunkat felelősséj terheli. Vállalta
ment jogszabály rábírta, a hatósági ármezgállapítás fel-
adatát is arth rosszul oldotta meg. Hozz emmek a saját-
latos tapasztalatnak tanulságait a jövőre nézve, számára
levonhassuk és hogy a közigazgatás ilyen keszvesztesé-
sápolitikai feladat megoldására is képesé váljen, és
dimesz feltárunk a mostani válsiker tényezőit és kinn-
taturunk annak okait.

Budapest, 1941. II. 10.

Kedves Barátom !

Mellékelve küldöm az ígért két cikket. A magam részéről jobban örülnék, ha ^{előt} az alkotmányreformról szóló cikkem kerülne ~~közlésre~~ s a Carta del Lavoro csak később. Természetesen ez egyáltalán ne befolyásolja a szerkesztőség választását.

Egyébként ~~is~~ máskor is szívesen állok a Közigazgatástudomány rendelkezésére. Anyagom van mindig/különösen kisebb egyhasábos cikkek, ismertetések számára/.

Ugy látom, a lap címlapjának belső oldalán fel vannak tüntetve a munkatársak. Sajnos nekem nincs diszes közigazgatási állásom. Fordítással foglalkozom, mondhatnám, hogy műfordító vagyok. Természetesen ezt ott nem lehet feltüntetni. Ehelyett leg-helyesebb, ha azt irod oda foglalkozásként: jogi író vagy publicista/ezzel tulajdonképpen igazat mondunk, mert itt-ott jelennek meg cikkeim/. De ha nem feltétlenül szükséges, nem is ~~felt~~ kell nevetem feltüntetni a munkatársak névsorában, csak a cikk végén.

Egyben arra kérnélek, hogy, amennyiben a cikkek valamelyikének a keféje kész lenne, ezt légy szíves nekem javítás céljából beküldeni vagy értesíteni s akkor az Intézetben ki fogom javítani.

Szíves figyelmedet még egyszer köszönve,

szeretettel üdvözöl

tisztelő igaz hived

Menkes György

levele

Götte János

az olasz nemzet számára s elvei ekkor még semmiesetre sem jogelveknek, hanem sugalmazó gazdaság-és szociálpolitikai elveknek voltak tekinthetők.

3/ A korporatív irodalom képviselőinek többsége azért nem tekinti általános jogelveknek a Munka Alkotmányának elveit, mert az általános jogelveket mindig az élő jog egészéből kell leszármaztatni. Ezt a felfogást vallja a legtekintélyesebb olasz korporatív jogász, Zanobini is.^{3/} Balzarini szerint, aki a korporatív jogforrás tannak egyik alapos ismerője, általános jogelvekről csak akkor beszélhetünk, ha ezek expressis verbis ki vannak mondva, vagy pedig a kényszerítő normák összességében világosan állanak előttünk. 4/ Az írók többsége jogforrási jellegét tagadva extralegalis dokumentumot lát a Munka Alkotmányában. A jogon kívül álló program ez, amely azonban a jog alakulását igen erősen befolyásolta. Mint Costamagna mondja: "...a jogon kívül és azon felül áll." 5/

A Munka Alkotmányának jogforrási jellegét tagadó felfogást keletkezésének körülményei is alátámasztják. A Munka Alkotmányát, amelyet maga Mussolini formulázott meg, a Fasiszta Nagytanács 1927. április 21.-én hagyta jóvá. Figyelembe kell azonban vennünk azt a körülményt, hogy a Fasiszta Nagytanács ekkor még csak a fasiszta párt szerve volt s még nem volt alkotmányos szervnek tekinthető. A Nagytanács a végrehajtó hatalomnak, bizonyos esetekben a törvényhozó hatalomnak segítő szervévé csak az 1928. december 9.-iki törvény által lett.

A Carta del Lavoro legislatív jellegét különben maga Mussolini és a Fasiszta Nagytanács is tagadják. Így mindjárt a Carta bevezetésében azt olvassuk, hogy a Nagytanács azt az óhaját fejezi ki, hogy "a kormány a kormányfőnek, mint korporációs miniszternek a kezdeményezésére tegye meg azokat az intézkedéseket", amelyek az ott megállapított elvek kihirdetéséhez szükségesek. Ezen intézkedések nélkül tehát ezek az elvek nem válhatnak jogelvekké. Mussolini pedig egy 1927. június 16.-án kelt körrendeletében a szindikális szervezetek köteleességévé teszi, hogy a Carta del Lavoro elveit a kollektív munkaszerződésekben alkalmazzák, de nem általánosságban. Különbséget tesz ugyanis azok között az elvek között, amelyeknek törvényi erejük van/ tehát a jogrendszer integráns részét képezik/ és erkölcsi elvek között, amelyekről csak várható, hogy ^{jogszabállyá} ~~törvény~~ fognak válni/"principi morali"/.

1/ Zanobini: Diritto corporativo, 1936. kiadás, 63.1./....i principi generali devono essere desunti dal complesso del diritto vigente/.

2/ Balzarini: Sulle fonti del diritto corporativo, Diritto del Lavoro, 1932., 437.1 és I principi generali di diritto e la Carta del Lavoro, Diritto del Lavoro, 1932., 156.1.

3/ Costamagna: Diritto corporativo italiano, 2.kiadás, 54.1. és Carattere costituzionale della Carta del Lavoro, Diritto del Lavoro, 1927. 384.1.

o *hazis a Munka Alkotmányát az Amerikai Egyesült Államok függetlenségi nyilatkozatához (1775) is hasonlítani, amely egy elv. Képviselő s jogi követelményeit az 1776-ban kihirdetett alkotmányban vanja le.*

Felhasznált
Süni zsm...
A közpénzügy a Német Lapja révén Thoma antalóna által.

F a közelmúltban

12h cis
6; g. wmp.

Huber Ernő Rezső, a lipcsei egyetem jogi karának dékánja, aki a Pázmány Péter Tudományegyetemen tartott nyilvános előadásában a közszolgálati jog problémáival foglalkozott, ^{1941. évi március} f. hó 17.-én este " A közigazgatás fogalma és mivolta " címmel a Magyar Közigazgatástudományi Intézetben tartott Magyar Zoltán ^{meghívására} egyetemi tanár, az Intézet igazgatója felkérésére előadást.

Huber professzor
benedek nevében
össinte nevezese
Kivándorait fejerte
ki a Pázmány Péter
Tudományegyetem
nek a Magyar Közigazgatástudományi Intézetben
amelyek a
Sok érdekeltek
metárságnak még
sincs. Az Intézet
célkitűzése és ered-
ményei számára
sok elismerést adtak
Előadásában ab-
ból indult ki, hogy

A liberális állam az alkotmány és a közigazgatás fogalmát élesen elválasztotta egymástól. Az alkotmány a weimari államban írott norma, a közigazgatás pedig ennek végrehajtása. A mai német alkotmány nem szövegezt jogszabály, hanem a népi életrend politikai alapszerkezete, amelynek gyakorlati megvalósítása a közigazgatás. Közigazgatás és alkotmány szoros kapcsolatban állanak egymással, mert az alkotmányi elvek hatályossága, fakticitása a mindennapi közigazgatási gyakorlatban valószínűleg meg. Ezért minden igazi forradalom és minden gyökeres reform alapvető változást hoz a közigazgatásban is, mert az alkotmányban beköszöntő világnézeti fordulat a közigazgatási jog szabályainak is új értelmet, más jelentést ad, még akkor is, ha formailag az írott rendelkezések nem módosulnak. Nagy változást jelent a német forradalom a közigazgatás célja, feladatai tekintetében is. Míg a liberális állam közigazgatása csupán a közösségi életet fenyegető veszélyek megelőzésében, illetve elhárításában, tehát a negatív irányú rendészeti funkcióban látta feladatát, addig az új állam pozitív irányban avatkozik bele a nemzeti élet irányításába. Legszembetűnőbb e

végeredményében egy *általános honvédelmitan* ban lát-
hatjuk, amelynél a súlypont a kutatáson van. Feladata az
egy-egy tárgy honvédelmi értékének megismeréséhez szüksé-
ges szempontokat kikutatni és a honvédelempolitika, vala-
mint háborúvezetés alapelveit és törvényeit megszerkeszte-
ni. Ezzel válik a gyakorlati honvédelmi politika elméleté-
vé.*

Vitéz László György Pándor

Magyarország
Magyarország

A magyarországi közérdekű pénzügyintézetek.

I A Közigazgatástudomány előbbi számában megjelent tanulmányomban^{1/} foglalkoztam általában a közérdekű pénzügyintézetekkel. Az ott ~~klmxx~~ tárgyaltak előrebocsátása után.....

1/ Ld. Közigazgatástudomány 1941. 47-57. old.

Hitelszövetkezet.

alakit. Külföldi példaképen megemlíthetjük az olasz Istituto Nazionale di Credito per il Lavoro Italiano all'Estero-t,^{26/} amely főképen az olasz gyarmatosító munkák finanszírozására hivatott és a porosz közületi építőtakarékpénztárakat.^{27/} Hazánkban ilyen különös célú közérdekű pénzügyintézet az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet és az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet.

V.

(A fentiek előrebocsátása után) vizsgáljuk meg, hogy milyen a szervezetük és feladatkörük azoknak a magyar pénzügyintézeteknek, amelyeket az állam a hitelnyújtás zavartalan működésének és alapfeltételeinek biztosítása céljából a magyar hitélet közérdekű feladatainak elvégzése céljából létesítettek. Előrebocsáthatjuk, hogy nálunk a múltban az az álláspont volt az uralkodó, hogy az ily közérdekű pénzügyintézeteket magánjogi kereskedelmi társaság formájában kell létesíteni és a kereskedelmi törvény előírásaitól csak annyiban kell eltérni, amennyiben a közületi befolyás érvényesítése és a közületi célok megvalósítása azt feltétlenül szükségessé teszi. Felsorolásunkban a már vázolt rendszerbeli sorrendet fogjuk megtartani.

1./ A jegykibocsátással és így a fizetési forgalommal kapcsolatos közérdekű feladatok ^{at} végzése az 1924:V., 1925:XXXII., 1933:XXVIII. és az 1938:XXV.t.-c. alapján létesült Magyar Nemzeti Bank végzi. Az 1938:XXV.t.-c. már formailag is szakított azzal az általános felfogással, amely a jegybankok feladatkörét magánrésztársaságra kívánta ruházni és ki-mondotta, hogy a jegybank a m.kir.miniszterium felügyelete alatt álló részvénytársaság formájában működő közérdekű intézet. Közérdekű feladata, hogy az ország területén a pénzforgalmat szabályozza, a fizetések lebonyolítását megkönnyítse, a hitelforgalmat a pénzpiac és a tőkepiac gondozása és

^{26/} 1923. december 15-i 3148.sz. kir. rendelet törvény.

^{27/} A porosz belügyminiszter 1929. július 31-i rendelete.

c./ A közérdekű hitelintézetek szervezeti felépítésénél mértékadó szempontul kell szolgálnia, ^{annak,} hogy a hitelintézet vezetése és irányítása nem a hitelintézetben résztvevő tőkét illeti meg, hanem a vezetést, a hitelintézet működését közvetlenül érdekelt hatóságok, szervek és érdekképviselők között kell megszabni.

d./ Ha a közérdekű hitelintézet céljainak eléréséhez a magántőke is hozzájárult, a magántőkét az általános kamatszínvonalnak megfelelő kamattérítés illeti. Ezenkívül biztosítani lehetne a magántőke részére a közérdekű hitelintézet könyvviteli ellenőrzésében való megfelelő részvételt. /Pl. a felügyeleti szerv tagjainak egy részét az alaptőke-részjegyek tulajdonosai választhatnák./

e./ A kormány /közület/ érdekeit a közérdekű hitelintézethez kiküldött és vétőjoggal felruházott kormánybiztos /községi, megyei megbizott/ képviseli.

f./ A közérdekű hitelintézetek nyilvános számadásra ^{kötések} mérlegüket, nyereség- és veszteség-számlájukat - a hivatalos lapban közzé ~~tenni kötelesek~~ ^{kell tenniük.}

g./ A mérleg, nyereség- és veszteség-számlák összeállítására tekintetben ¹² kereskedelmi társaságokra, ^(magánjogi) valamint a pénzintézetekre hatályos rendelkezéseket kell alkalmazni.

Cottely György (Kapitel)

Johann
Hedemann

Egyes ismereteket

Ezen kerít
sín germevelA gazdasági élet jogi problémáinak új szemlélete.

Egyrészt az a rendkívüli méretű fejlődés, amely a gazdasági élet egész területét, különösen pedig az ipari-technikai frontot, az 1914-18-as háború óta jellemzi, másrészt az a felfogásbeli, világnézeti átalakulás, amely az egyén és a közösség, a gazdasági élet és állam egymáshoz való viszonyának kérdésében világszerte - tehát nemcsak a diktatórikus berendezésű államokban - megfigyelhető, a gazdasági élet megszervezésének és működésének szinte beláthatatlanul sok új jelenségét és problémáját hozta magával. Ezek részben olyanok, amelyek a gazdasági élet és az állam megváltozott viszonyából adódnak, tehát a gazdasági élet állami irányítására vonatkoznak, részben pedig, amelyek olyanok, amelyek a gazdaságnak az államhatalomtól továbbra is független, saját működési körébe tartoznak, de - a megváltozott viszonyoknak és szemléletnek megfelelően - lényegesen eltérnek a gazdasági élet eddigi problémáitól. Míg ez az utóbbi problémakör - a jogterületek eddigi, klasszikussá vált felosztása szerint - a kereskedelmi és részben az általános magánjog területére tartoznak, addig az állam és a gazdasági élet megváltozott viszonyából eredő új kérdések javarésze a közigazgatási jog rendszerében kellene megvilágításra kerülnie.

Igen érdekes kísérletet tett Justus Wilhelm Hedemann berlini professzor a gazdasági élet egyre szaporodó jogi vonatkozásainak az eddigitől eltérő rendszerezésére, egységes jogi szemléletére. Az új szemléletnek, illetőleg rendszernek az alapja a "gazdasági jog"-nak általa megkonstruált fogalma volna. Hedemann régóta küzd a "gazdasági jog" elismertetéséért s ebben a küzdelmében

toznak: a gazdasági szerződések, az üzleti feltételek, a
különbféle egyesülések, kezdve a magánjogi és kereskedelmi
jog társaságokon a kartelekig, koncernekig, trustökig és
végül a gazdasági választottbirósági intézmény. Ezután a
gazdasági élet korporatív tagozódásának a jelenségeit
s annak keretén belül különösen a német Reichärstand,
valamint az ipari élet gazdaság szervezetét, végül az
Arbeitsfront intézményét mutatja be, mint legjobb példáit
a gazdasági önkormányzat fejlődési lehetőségének. Ezek-
ben a magasfoku gazdasági önkormányzati alakulatokban
nemcsak a szorosán vett gazdasági igazgatásnak, de a gaz-
dasági jogalkotásnak és a gazdasági bíráskozásnak /be-
csületbiróságok/ alapelveit is megtalálhatjuk.

A könyv harmadik részében a szerző a most folyó
háboruban szükségessé vált gazdasági jogi jelenségekről
és intézményekről ad - az új rendszerének megfelelő - ösz-
szefoglaló képet.

Hedemann új rendszerének, a "gazdasági jog"-nak
a létjogosultságát többen kétségbe vonják. Azt is fel

het hozni, hogy Hedemann adós marad a sokat hangoztatott
"gazdasági jog" tartalmának pontos meghatározásával,
egyéb jogterületektől való elhatárolásával. Maga is be-
ismeri, hogy eddig még nem sikerült teljes határozottság-
gal lezárni a gazdasági jog fogalmi körét s ezért bizo-
nyos "merészséggel, bátorsággal" kell az anyaghoz nyulni.

/:Deutsches Wirtschaftsrecht 14-15.o.:/ A könyv átolvasá-
sa után azonban az aligha lehet valaki előtt kétséges,
hogy az általa fölvetett problémák igen nagy köre a tu-
dományos rendszerbefoglalás szempontjából eddig ~~ninc~~ még
csakugyan meg nem oldott kérdést jelentenek. Így ~~új~~
kritikaként nagy szolgálatot tett a jogtudománynak a gazda-
sági élet új jogi problémáinak összeszedésével és fölve-
tésével is.

petit

Jogi megoldások
Kisérlet alapos má-
ban és arókból
induktív módszerrel
igyekező rendszerét
felépíteni. Nagy kár,
hogy azonban, hogy in-
duktívában a köri-
garatást csak néhány
vevő figyelmébe és
így a meglepetés
élet egyéb fontos
funkcióiban való
visszanyit nem oldja
meg, és nyitva hagyja
azt a kérdést is, hogy
az eljárásain keresztül
többször megoldható-e?

^{hossz}
művének nagy érdeme az élet új jel-
sejének jogi megalapozásában ~~való~~ ^{jelölt} ~~számos új~~
a létjogosultságát többen kétségbe vonják. Azt is fel

Memericus Wian

Vednes Fiskinn! Melliheltem Mældönn a
"Königsgatustudning" Mældönn a Vedermann
Kingsvöl Mibi immerhterst, a Prof. talinn
nær unlitte Mhed. — Garben edisek-
nem ve, hvar iigissö Mimeresther!

Erantetur i hvaris Vain

MEZNERICS ^{Tönn}
941. jan 23.

Méltóságos Uram!

A tegnapi kértet velem fennsőbb alapján
kissé hibázottam tanulmányomat (rendőkérdés,
megyei tiszviselői államosítása, orvoskamorák). A
vonalhurok 10, 11, 15 oldalakat kitévelettel epatolva,
kérem a megfelelő eredeti oldalak hozzájárul-
dését.

Professzor Uram kedves kitévelettel köszönöm

Drágffy

Kedves Józka!

Tagyon kögönön a kefelebonat azon megküldését. Mit hogy sok benne a javítás (a szedés sem volt túl gondos), igen örülök, ha a tördelt kefét is át tudnám nézni; ezt is postafordultával visszaküldném. A mennyiben azonban az ezzel járó, összesen kb. 3-4 napi késedelmet nem tudnád vállalni, úgy arra kérek, hogy Te legyél szíves

alaposan meideálni a fődelt kéfét. Ge-
setben a különbenomat kézfőre slöt ge-
setnek egy leomatot látni, címlappal együtt.
Kézókjait küldi és Góbel ölel:

XII/25.

Jankó

Mazforyi Idős
Göbel Főnyel.

Udvas Jókám!

Mindenekelőtt irábox is B. u. e. -
Kivánon. A csatolt kéziratot ezzel
a kézíssel üldöm át, hogy az
mint irólló kiadvány kéziratot
szekaiol minden tipografizálva
Zennél olyan szíves pécsa la-
küldené szedni végett.

Szeretettel ölel, Kézirattal

Pista

Ez Kiss István Kézirattal
Göbel Józsefhez

EREKY KÁROLY

MÉRNÖK, V. MINISZTER

BUDAPEST

XI. HORTHY M. ÚT 1.

943. júl. 14.

Kedves Maratam!

Kezelve megkérlek, hogy a
borsos Pista bátyám fényképét, amelyet
régóta kiválasztottam, a lehető legelőbb
küldjön át nekem.

Előre kérem a postaköltségek
a borsos Pista bátyám fényképét, amely
borsos Pista bátyám fényképét, amely
borsos Pista bátyám fényképét, amely
borsos Pista bátyám fényképét, amely

szíveskedve
Erekly

Kiigimiteš' utan'
kononattel hütölin
vime. Lok uivigeš
uolovattel

Pechon

Hei, Jooni!
Mulle heidän kono-
nittelit kuldin a
korriniet hefeleyma-
Tot. Halas kono-
es sok neves udon-
let

V. 8.

Puisto

Budapest, 1941. július hó 7-én.

T.
Dunántul Nyomda Rt.
Pécs.

Mellékelten küldöm a Közigazgatástudomány
6. számának korrekturáját tördelésre. Megjelöltem, hogy
a tördelést hogyan gondolom, kérem, legyenek szivesek a
tördelésben ahhoz igazodni.

A végén lévő félhasábos rész külön mellék-
letbe kerül, ezért van a másféle oldalszámzás. Ez a mel-
léklet nem fér ki négy oldalra: hogy a hatodik oldal ne le-
gyen egészen üres, kérem tördeljék úgy, ahogyan megjelöl-
tem, az egyes részek között kellő üres sortávolság hagyá-
sával, és oldalankint valamivel kevesebb sorral a szokott-
nál.

Kiváló tisztelettel

igaz hívük

A G Á Z

a háztartás és az ipar

l e g g a z d a s á g o s a b b t ü s e l ő a n y a g a,

gyors, tiszta és olcsó !

Díjtalan költségvetéssel, felvilágosítással és tanáccsal készséggel
szolgálnak a Gázművek Városi Irodái.

Központi Városi Iroda :

VII.Rákóczi ut 18. Telefon +228-228

Budai Városi Iroda :

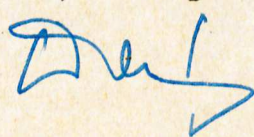
I. Alagut utca 3. Telefon +150-110

Ujpesti kirendeltség :

Ujpest, Király u. 1. Telefon +294-661

Díjtalan gyakorlati bemutató előadások minden kedden és pénteken
délután 5 órakor a VI.Vilmos császár ut 3.I.em. bemutató és elő-
adó helyiségeiben.

Budapest, 1941. április 28.

D/Fg.

Kedves Jóni bátyám!

Professzor Mr. Büdelt, köszönöm
nérd meg. Félírási saigaidat látlisa

Erőkönyv

névvel

Lovász János
Göbelke).

Jóni.

Vác megyei város polgármesterétől

Tárgy:

Karag Katalin

Hiv. szám:

levele Göbel József

19.....

kig.

1883. 4/28

K e d v e s J ó z s i !

Hálásan köszönöm szives válaszódat s ne vedd rossznéven, hogy újabb kéréssel zavarlak. Mint leveledben írod, tartalomjegyzéket készítettél. Csakhogy én a tartalomjegyzéket már előre elkészítettem s a kéziratral együtt professzor urnak bemutatam. Professzor ur jóváhagyta s azután a kéziratral együtt a nyomdának elküldöttem. Nem tudom, hogy eddig miért nem szedték ki. Ez azért fontos ugyanis, mert a tartalomjegyzékben a paragrafusokon belül az 1., 2., 3., 4. stb. pontoknak is címet adtam. Az eredeti kéziratban a paragrafusok után az egyes pontok címeit is felsoroltam, amit azonban a professzor ur kitörölt, mondván, hogy az ilyen alcimek az intézeti kiadványokban nem szokásosak. Ugyanakkor azonban azt is közölte, hogy a tartalomjegyzékben benne maradhatnak. Erre azért helyezek súlyt, mert könyvem egyetlen értékes vonásának az anyag szerkezetét tartom, ami most már csak a tartalomjegyzékből tűnhet ki. Egyébként leveled vétele után expressz értesítettem a nyomdát, hogy az általam megküldött eredeti tartalomjegyzéket is szedjék ki.

Az említett tartalomjegyzék szerint névmutatót és tárgymutatót is készítettem volna. Ez ellen a professzor ur a tartalomjegyzék átnézése

./.

alkalmával észrevételt nem tett. Azóta erről a kérdésről nem beszéltem vele s most már nem is tudok hozzá fordulni. Viszont a professzor ur többször habgoztatta, hogy papir kimélés miatt az anyagot lehetőleg rövidegre kell fogni. A névmutatót ennek ellenére elkészítettem s megküldöm Neked, hogy a továbbiakban legjobb meggyőződésed szerint intézkedjél, megjegyzem, hogy számításod szerint nyomtatásban két és fél, három lapnál többet nem tesz ki. A tárgymutatót csak a tördelés után tudnám megcsinálni s addig talán a professzor ur is hazajön.

Szeretettel köszönt

Vác, 1942. május 6-án.

Károly Kulmán

Kedves Józsi, mellékelten levélben is eldől a kívánt
anyagot, remélem, hogy a megadottakat ~~az~~ elég lesz
1 db. Ha mégis lenne, a napokban küldök még
kb. tízöt is eldől mellékelten.

Ugyan kétsős lenne, ha a kékességek közül
néhányat ismét időre megfigyelnék.

Öleléssel

ant

Falcsina faló
levele Göbellef.

A GÁZ

A HÁZTARTÁS és AZ IPAR

LEGGAZDASÁGOSABB

**„
TÜZELŐANYAGA,
”**

GYORS, TISZTA, OLCSÓ!

Díjtalan költségvetéssel, felvilágosítással és tanáccsal készséggel szolgálnak a Gázművek Városi Irodái. Központi Városi Iroda: VII. Rákóczi-út 18. Tel: 228-228. Budai Városi Iroda: I. Alagutca 3. Telefon: 150-110. Újpesti kirendeltség: Újpesti, Király-u. 1. Telefon: 294-661.

Díjtalan gyakorlati bemutató előadások minden kedden és pénteken délután 5 órakor a VI. Vilmos császár-út 3., I. emelet bemutató és előadó helyiségeiben.